

PILIE TINĖS
VISO MENĖS
INSTITUTAS

PILIE TINĖS GALIOS INDEKSAS

2012 metai

Civic Empowerment Index

2012

Vilnius

2013

Tyrimo metodiką sukūrė:

Mindaugas Degutis, Ainė Ramonaitė, Rūta Žiliukaitė

2012 m. tyrimo ataskaitą parengė:

Ieva Petronytė

2012 m. pilietinės galios indekso tyrimą remia:

2012 m. Pilietinės galios indekso tyrimas atliktas įgyvendinant projektą „Kuriamė Respubliką: visuomenės pilietinio veikimo kompetencijų ugdymas“ (projekto kodas VP1-2.2-ŠMM-10V-02-006), kuris yra remiamas Europos Socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis pagal Europos Komisijos Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programą

Lietuvos gyventojų bei Lietuvos moksleivių reprezentatyvias apklausas 2012 m. tyrimui atliko:

Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras

TURINYS

PRATARMĖ	4
I. LIETUVOS VISUOMENĖS PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS	5
1. DOMĖJIMASIS VIEŠAISIAIS REIKALAIS	5
2. PILIETINIS AKTYVUMAS	12
3. DALYVAVIMO PILIETINĖSE VEIKLOSE POTENCIALAS	17
4. PILIETINĖS ĮTAKOS SUVOKIMAS IR SUBJEKTYVUS POLITINIO VEIKSMINGUMO VERTINIMAS	21
5. RIZIKŲ, SUSIJUSIŲ SU PILIETINĖMIS VEIKLOMIS, VERTINIMAS	27
6. PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS	31
II. LIETUVOS MOKSLEIVIŲ PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS	35
1. DOMĖJIMASIS VIEŠAISIAIS REIKALAIS	35
2. PILIETINIS AKTYVUMAS	42
3. DALYVAVIMO PILIETINĖSE VEIKLOSE POTENCIALAS	51
4. PILIETINĖS ĮTAKOS SUVOKIMAS IR SUBJEKTYVUS POLITINIO VEIKSMINGUMO VERTINIMAS	59
5. RIZIKŲ, SUSIJUSIŲ SU PILIETINĖMIS VEIKLOMIS, VERTINIMAS	62
6. LIETUVOS MOKSLEIVIŲ PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS	64
III. PILIETINIO UGDYMO BŪKLĖS MOKYKLOSE VERTINIMAS	69
APIBENDRINIMAS	73
SUMMARY	80
1 PRIEDAS. KAS YRA PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS IR KAIP JIS APSKAIČIUOJAMAS?	86
2 PRIEDAS. INFORMACIJA APIE REPREZENTATYVIAS „PILIETINĖS GALIOS INDEKSO 2012 M.“ APKLAUSAS	90
3 PRIEDAS. APKLAUSOS „PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS 2012 M.“ KLAUSIMYNAS VISAI VISUOMENEI	92
4 PRIEDAS. APKLAUSOS „PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS 2012 M.“ KLAUSIMYNAS MOKSLEIVIAMS	97

PRATARMĖ

Šioje ataskaitoje visiems, besidomintiems Lietuvos visuomenės pilietiškumu bei jo kaita, pristatomas 2012 metų Lietuvos pilietinės galios indekso tyrimas.

Pilietinės galios indekso paskirtis – nustatyti, koks yra ir kaip kinta lietuvių domėjimasis viešaisiais reikalais, pilietinis dalyvavimas bei pilietinio dalyvavimo potencialas, gyventojų požiūris į turimas pilietines galias bei socialinės aplinkos palankumo pilietinei veiklai vertinimas. Tyrime taikoma metodika leidžia palyginti skirtingų metų rezultatus, pažvelgti, kaip kinta mūsų visuomenės esamas ir potencialus pilietinis aktyvumas, pilietinės galios suvokimas bei pilietinės veiklos rizikų vertinimas. Kalendorinių metų pabaigoje yra atliekama reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa taikant tą patį pagrindinį klausimyną, matuojantį pagrindinius pilietinės galios dėmenis.

2012 metais Lietuvos visuomenės pilietinės galios indekso tyrimas buvo atliekamas po dviejų metų pertraukos. Jo ypatybė – šalia visos Lietuvos visuomenės papildomai tirta Lietuvos moksleivių pilietinė galia (2008 m. ir 2009 m. panašiai detaliau žvelgta į mokytojų, 2010 m. – į jaunimo pilietinę galią). Tyrimo duomenys ne tik leidžia detaliau įvertinti ir su visa visuomene palyginti Lietuvos moksleivių pilietiškumą, bet ir atskleidžia jų požiūrį į pilietinį ugdymą mokykloje.

Ši ataskaita sudaryta iš trijų dalių: pirmojoje pristatoma, kaip pakito ir kokia 2012 m. yra Lietuvos visuomenės pilietinė galia; antrojoje atskleidžiami Lietuvos moksleivių pilietinės galios elementai; trečiojoje pateikiami tyrimo metu surinkti apklausų duomenys apie pilietinį ugdymą mokykloje.

Lietuvos pilietinės galios indeksą pagal mokslininkų dr. Ainės Ramonaitės, dr. Rūtos Žiliukaitės ir dr. Mindaugo Degučio parengtą metodiką Pilietinės visuomenės institutas tiria nuo 2007 metų. Toks tyrimas atliktas jau penktąjį kartą.

2012 metų Pilietinės galios tyrimas buvo atliktas kaip pilietinio ugdymo projekto "Kuriame Respubliką: visuomenės pilietinio veikimo kompetencijų ugdymas" dalis, Europos Socialinio fondo ir Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto lėšomis. Reprezentatyvias Lietuvos gyventojų ir moksleivių apklausas atliko Visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras "Vilmorus". Daugiau informacijos apie tyrimo metodiką bei atliktas reprezentatyvias apklausas galima rasti šios ataskaitos prieduose.

I. LIETUVOS VISUOMENĖS PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS

Kaip jau minėta pratarinėje, Lietuvos visuomenės pilietinės galios indeksas 2012 m. skaičiuotas jau penktą kartą. Šioje ataskaitos dalyje pateikiama detali informacija ne tik apie patį pilietinės galios indeksą bei jo pokyčius, bet ir šio indekso sudedamąsias – pilietinį Lietuvos gyventojų aktyvumą, jų pilietinės veiklos potencialą, pilietinės įtakos suvokimą, rizikų, susijusių su pilietinėmis veiklomis, vertinimą, taip pat - domėjimąsi viešaisiais reikalais.

Tyrimas paremtas reprezentatyvia Lietuvos gyventojų apklausa, su kurios metodika bei pateiktu klausimynu detaliau galima susipažinti 2 bei 3 prieduose.

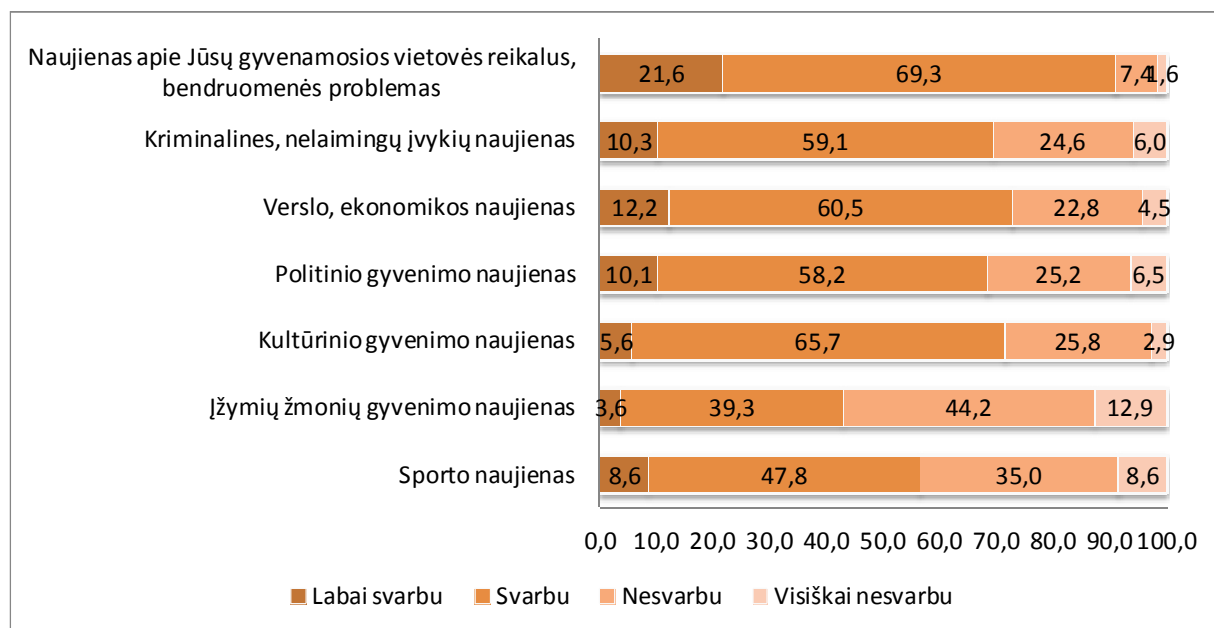
1. DOMĖJIMASIS VIEŠAISIAIS REIKALAIS

Pirmoji pilietinės galios indekso tyrime analizuojama visuomenės nuomonės dimensija – tai domėjimasis viešaisiais reikalais. Tyrime jis vertinamas respondentams užduodant klausimą „Ar Jums svarbu kasdien sužinoti šias naujienas? Tai Jums yra labai svarbu, svarbu, nesvarbu ar visiškai nesvarbu? 1. Sporto naujienas; 2. Įžymių žmonių gyvenimo naujienas; 3. Kultūrinio gyvenimo naujienas; 4. Politinio gyvenimo naujienas; 5. Verslo, ekonomikos naujienas; 6. Kriminalines, nelaimingų įvykių naujienas; 7. Naujienas apie Jūsų gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas“.

Kaip matyti iš 1 paveiksle pateikiamų duomenų, daugumai apklaustųjų, kaip ir ankstesniais metais, kasdien svarbiausia sužinoti naujienas apie gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas. Jomis domisi 91 proc. respondentų. Svarbios yra ir verslo bei ekonomikos naujienos (kasdien jomis domisi 73 proc. apklaustųjų), kultūrinio gyvenimo naujienos (72 proc.), taip pat – kriminalinės, nelaimingų įvykių naujienos (69 proc.), politinio gyvenimo naujienos (68 proc.). Mažiausiai domimasi įžymių žmonių gyvenimo bei sporto naujienomis (atitinkamai 43 proc. ir 56 proc. besidominčiųjų).

Vis dėl to, nors bendras domėjimasis įvairiomis naujienomis nemažas, respondentų, kuriems sužinoti atitinkamas naujienas kasdien yra labai svarbu, dalis nėra didelė – gyvenamosios vietovės naujienos kasdien labai rūpi 2 iš 10, visos kitos – tik apytikriai 1 iš 10 apklaustųjų.

1 pav. Lietuvos gyventojų domėjimasis viešaisiais reikalais, proc.

Atskirai apžvelgiant domėjimąsi skirtingomis naujienų rūšimis, galima pastebėti keletą dėsningumų. Gyvenamosios vietovės reikalais, bendruomenės problemomis pirmiausia rūpinasi ir šiomis naujienomis labiausiai domisi vyresni žmonės: tarp 60-75 m. amžiaus respondentų šias naujienas kasdien sužinoti svarbu ir labai svarbu 95 proc. atsakiusių, 50-59 m. amžiaus grupėje – 94 proc., 40-49 m. – 91 proc., 30-39 m. – 92 proc., 20-29 m. – 89 proc. ir 15-19 m. – tik 72 proc. Atitinkamą tiesinį ryšį galima stebėti ir tarp domėjimosi gyvenamosios vietovės, bendruomenės reikalais ir išsimokslinimo: kasdien šios rūšies naujienas labai svarbu ir svarbu sužinoti 94 proc. aukštąjį išsilavinimą turinčiųjų, 93 proc. – aukštesnįjį ar spec. vidurinį išsilavinimą įgavusiųjų, 90 proc. – vidurinį ir 84 proc. nebaigtą vidurinį išsilavinimą turinčiųjų. Tiesa, įdomu, jog žvelgiant į domėjimosi gyvenamosios vietovės reikalais, bendruomenės problemomis ir respondento pajamų ryšį, galima stebėti ne itin ryškią atvirkštinę tendenciją: išskyrus pačius skurdžiausiai gyvenančiuosius, kuomet didesnės šeimos pajamos, tuo mažiau domimasi gyvenamosios vietovės reikalais ir bendruomenės problemomis. Šias naujienas svarbu ir labai svarbu sužinoti 96 proc. apklaustųjų, kurių pajamos vienam šeimos nariui siekia 401 - 600 Lt, 93 proc. apklaustųjų 601 - 800 Lt šeimos nariui grupėje, 94 proc. - 801 - 1000 Lt ir jau "tik" 88 proc. daugiau nei 1001 Lt vienam šeimos nariui tenkančių pajamų grupėje. Kaip jau minėta, tarp žmonių, kurių pajamos siekia iki 400 Lt vienam šeimos nariui, minimos grupės naujienomis domimasi mažiausiai: jas svarbu ir labai svarbu sužinoti tik 86 proc. respondentų. Žvelgiant į gyventojų užsiėmimą, matyti, jog gyvenamosios vietovės naujienomis, bendruomenės problemomis labiausiai domisi pensininkai (96 proc.) ir namų šeimininkės (100 proc.), mažiausiai – bedarbiai (87 proc.) bei moksleiviai ir studentai (76 proc.). Gyvenamosios vietovės naujienos, bendruomenės problemos labiausiai domina kaimo gyventojus: 29 proc. jas sužinoti ir „labai svarbu“, tuo tarpu didmiesčiuose ir miestuose tai itin aktualu atitinkamai 19 ir 17 proc. respondentų. Tiesa, žvelgiant į bendrą domėjimosi lygį (naujienas sužinoti

„labai svarbu“ ir „svarbu“), skirtumai tarp gyvenamosios vietovės nėra labai dideli. Ryškesnių skirtumų tarp besidominčiųjų gyvenamosios vietovės naujienomis pagal lytį ar tautybę nėra.

Panašias tendencijas galima stebėti ir domėjimosi politinio gyvenimo naujienomis atveju. Ši informacija labiau rūpi vyresniems (ja domisi 79 proc. – vyresnių nei 60 m., 77 proc. – 50-59 m., 64 proc. – 40-49 m., 63 proc. 30-39 m., 56 proc. - 20-29 m., 52 proc. – 15-19 m.), labiau išsimokslinusiems (domisi 80 proc. turinčių aukštąjį išsilavinimą, 69 proc. įgijusių aukštesnįjį ar spec. vidurinį, 67 proc. – vidurinį ir tik 53 proc. – nebaigtą vidurinį išsilavinimą turinčiųjų), pensininkams bei savarankiškai darbo rinkoje besiverčiantiems (atitinkamai 78 proc. bei 73 proc.). Svarbu pastebėti, jog politinės naujienos išskirtinai nedomina moksleivių ir studentų – net pusei tai yra nesvarbu ar visiškai nesvarbu. Neaktualios šios naujienos ir 4 iš 10 namų šeimininkų bei bedarbių.

Tiek politinio gyvenimo, tiek verslo ir ekonomikos naujienų domėjimosi atvejais galima pastebėti, jog ši informacija kiek svarbesnė vyrams (politinio gyvenimo naujienomis domisi 71 proc. vyrų bei 66 proc. moterų, atitinkamai verslo ir ekonomikos naujienomis domisi 76 proc. vyrų ir 70 proc. moterų).

Turbūt natūralu, jog verslo ir ekonominėmis naujienomis daugiau ir daugiausia domisi ekonominėje srityje aktyvesnės grupės - patys sau darbdaviai (visi apklausti šios grupės atstovai) ir samdomi darbuotojai (78 proc.). Taip pat - gaunantieji didesnes pajamas (nors šįkart ryšys nėra tiesinis, tačiau šios rūšies naujienos svarbios 80 proc. didžiausias pajamas gaunančiųjų (daugiau nei 1001 Lt šeimos nariui) ir tik 65 proc. – mažiausias (iki 400 Lt vienam šeimos nariui)), labiau išsilavinę (85 proc. aukštąjį, 74 proc. – aukštesnįjį ar spec. vidurinį, 71 proc. – vidurinį ir tik 56 proc. nebaigtą vidurinį išsimokslinimą turinčiųjų). Šios naujienos taip pat labiau rūpi darbo rinkoje plačiau dalyvaujančioms amžiaus grupėms: verslo ir ekonomikos naujienomis domisi 76 proc. 20-29 m. apklaustųjų, 78 proc. 30-39 m., 77 proc. 40-49 m. bei 74 proc. 50-59 m. apklaustųjų, o tiek tarp vyresnių, tiek tarp jaunesnių amžiaus grupių šis domėjimasis – mažesnis: domisi 68 proc. vyresnių nei 60 m. bei 62 proc. 15-19 m. amžiaus respondentų. Pastebėtina, jog didmiesčių gyventojai taip pat pasižymi didesniu susidomėjimu verslo ir ekonomikos naujienomis (76 proc. besidominčiųjų didmiesčiuose, 70 proc. – kaimuose bei 69 proc. – miestuose). Nors pagal svarbos akcentavimą („labai svarbu“), vėlgį, ir ekonominėmis bei verslo naujienomis labiau domisi kaimo gyventojai (16 proc., didmiesčių ir miestų gyventojai atitinkamai – 12 ir 7 proc.).

Domėjimąsi likusiomis naujienų grupėmis pagal jų ryšį su sociodemografinėmis gyventojų charakteristikomis galima pateikti dvejomis poromis.

Kriminalinėmis naujienomis labiau domisi vyrai (jos svarbios 73 proc. vyrų ir 66 proc. moterų). Susidomėjimas gana nuosekliai didėja su respondentų amžiumi (66 proc. 15-19 m. amžiaus grupėje, 64 proc. – 20-29 m., 69 proc. – 30-39 bei 40-49 m., 70 proc. – 50-59 m. ir 73 proc. – 60-75 m. amžiaus grupėje), mažta su aukštesnėmis pajamomis (75 proc. ir daugiau – pajamų šeimos nariui iki 800 Lt grupėse, 67 proc. – 801-1000 Lt pajamų šeimos nariui grupėje, 54 proc. – daugiau nei 1001 Lt pajamų šeimos nariui tenkančioje grupėje), aukštesniu išsilavinimu (80 proc. domėjimasis tarp nebaigtą vidurinį turinčiųjų, 74 proc. – tarp vidurinį, 69 proc. – tarp aukštesnįjį, spec. vidurinį ir 55 proc. tarp aukštąjį išsilavinimą įgijusių) bei didesnėmis gyvenamosiomis vietovėmis (60 proc. besidominčiųjų didmiestyje,

75 proc. mieste bei 81 proc. kaime). Domėjimasis šia naujienų grupe nuo respondento užsiėmimo smarkiai nepriklauso, tačiau labiausiai kriminalinėmis naujienomis domisi pensininkai ir bedarbiai (atitinkamai 74 proc. ir 75 proc.), mažiausiai – moksleiviai ir studentai (63 proc.).

Su visiškai priešingomis sociodemografinėmis tendencijomis sietinas domėjimasis kultūros naujienomis. Jomis labiau domisi moterys (jos svarbios 79 proc. moterų ir 63 proc. vyrų). Susidomėjimas auga tarp gaunančiųjų didesnes pajamas (61 proc. – iki 400 Lt pajamų šeimos nariui grupėje, 70 proc. – 401-600 Lt šeimos nariui, 69 proc. – 601-800 Lt šeimos nariui, 78 proc. – 801-1000 Lt šeimos nariui, 81 proc. – daugiau nei 1001 Lt šeimos nariui tenkančių pajamų grupėje), labiau išsilavinusių (55 proc. tarp nebaigtą vidurinį išsimokslinimą turinčiųjų, 66 proc. tarp vidurinį, 72 proc. tarp aukštesnįjį, spec. vidurinį ir 88 proc. tarp aukštąjį išsilavinimą įgijusiųjų), gyvenančiųjų didesnėse vietovėse (83 proc. besidominčiųjų tarp didmiesčio gyventojų, 66 proc. mieste bei 58 proc. kaime). Šiomis naujienomis labiausiai domisi į dekretines ar vaiko priežiūros atostogas išėjusieji (78 proc.), moksleiviai bei studentai (76 proc.) ir samdomi darbuotojai (75 proc.). Nors aiškios domėjimosi kultūros naujienomis priklausomybės nuo amžiaus pastebėti negalima, tačiau galima pažymėti, jog labiausiai šios grupės naujienas svarbu sužinoti jauniausiesiems, 15-19 m. respondentams (77 proc. tai svarbu ir labai svarbu).

Kita atvirkštiniu ryšiu su sociodemografinėmis tendencijomis pasižyminti naujienų grupių pora – tai jųmių ųmonių gyvenimo bei sporto naujienos. Pirmosiomis labiau domisi moterys (jos svarbios ir labai svarbios 49 proc. moterų bei 36 proc. vyrų), miestų gyventojai (49 proc.), į dekretines ar vaiko priežiūros atostogas išėjusieji (50 proc.) bei patys sau darbdaviai (50 proc.), mažiausiai – moksleiviai bei studentai (73 proc.) ir bedarbiai (62 proc.). Domėjimasis šiomis naujienomis auga su respondentų amžiumi (29 proc. 15-19 m. amžiaus grupėje, 32 proc. – 20-29 m., 38 proc. – 30 ir 39 m., 43 proc. 40-49 m. ir 57 proc. 50-59 m. amžiaus grupėje, tiesa, pensininkai jomis vėl domisi mažiau – 45 proc.).

Tuo tarpu sporto naujienas daug svarbiau yra sužinoti vyrams (svarbu ir labai svarbu tai 69 proc. apklaustųjų, moterims – tik 45 proc.), moksleiviams ir studentams (63 proc.) bei bedarbiams (59 proc.), mažiausiai – pensininkams (53 proc.) ir patiems sau darbdaviams (45 proc.). Su amžiumi domėjimasis sporto naujienomis nuosekliai nėra susijęs, tačiau galima pastebėti, jog labiausiai šios naujienos rūpi jauniausiesiems (63 proc. 15-19 m. amžiaus grupėje), mažiausiai - vyriausiesiems (46 proc. tarp 60-75 m. respondentų). Domėjimasis sportu didėja ir augant gyvenamosios vietovės dydžiui (51 proc. besidominčiųjų kaime, 57 proc. mieste bei 59 proc. didmiestyje).

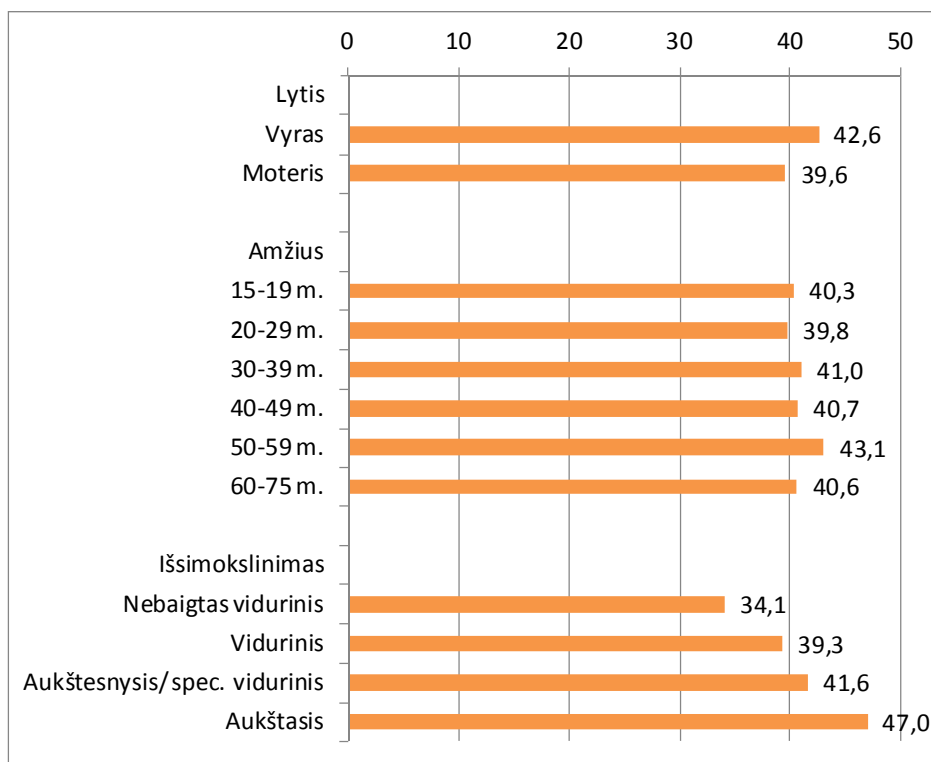
Nei domėjimasis jųmių ųmonių gyvenimo, nei sporto naujienomis nėra tiesiogiai susijęs su pajamomis ar išsimokslinimu.

Bendras domėjimosi viešaisiais reikalais indeksas (sudarytas iš domėjimosi politinėmis, verslo ir ekonomikos, kultūros, sporto ir gyvenamosios vietovės naujienomis) 2012 metais skalėje nuo 0 iki 100 įgyja vidutinę reikšmę 41,0 ir per paskutiniuosius metus išlieka statistiškai reikšmingai nepakitęs – 2010

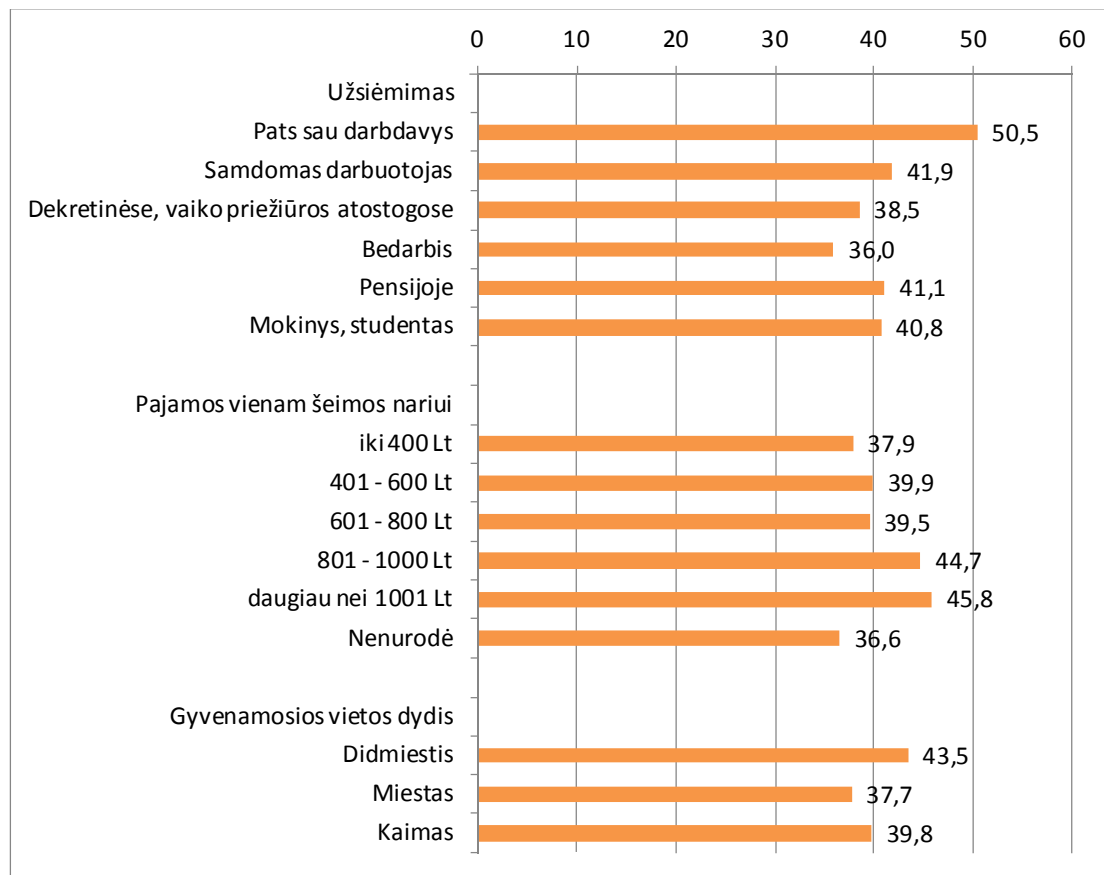
m. šio indekso vidutinė reikšmė buvo 40,2. Taigi galime sakyti, jog Lietuvos gyventojai ir toliau gana vidutiniškai domisi viešaisiais reikalais.

Iš 2 ir 3 paveikslėliuose pateiktų duomenų galime matyti, jog Lietuvoje viešaisiais reikalais labiau domisi aukštesnį išsilavinimą įgijusieji, aukštesnes pajamas šeimos nariui gaunantieji, geresnes pozicijas darbo rinkoje užimantieji (patys sau darbdaviai), didmiesčių gyventojai. Atitinkamai mažiausiai viešieji reikalai Lietuvoje rūpi įgijusiems žemesnį išsimokslinimą, gaunantiems mažesnes pajamas, bedarbiams ar dekretinėse, vaiko priežiūros atostogose esantiems, miestų (ne kaimo vietovių!) gyventojams. Didelių skirtumų pagal lytį ar amžių domėjimosi viešaisiais reikalais atžvilgiu nėra. Su sociodemografiniais kintamaisiais susijusios domėjimosi viešaisiais reikalais indekso įverčių tendencijos, lyginant su 2010 ar 2009 metais, reikšmingai nėra pakitusios.

2 pav. Domėjimosi viešojo gyvenimo naujienomis indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

3 pav. Domėjimosi viešojo gyvenimo naujienomis indekso vidurkiai pagal gyvenamąją vietą, užsiėmimą ir pajamas

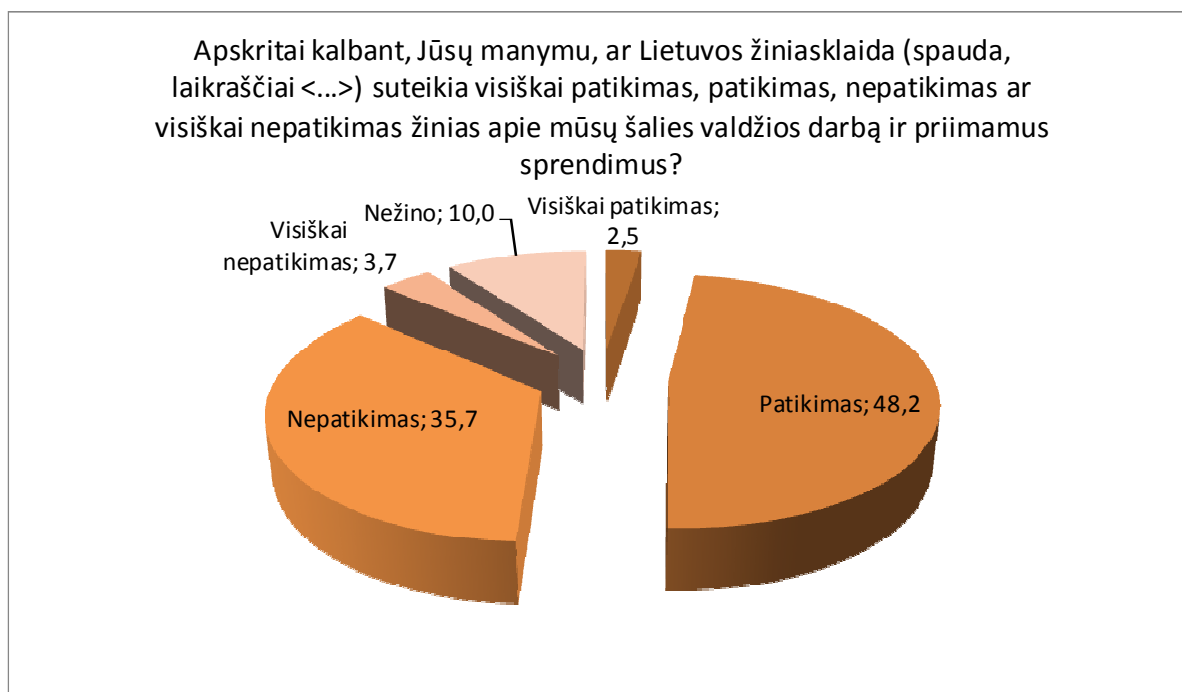

Siekiant išsiaiškinti, kiek Lietuvos gyventojai pasitiki žiniasklaidos teikiama informacija, susijusia su svarbiais valstybei ir visuomenei sprendimais, 2012 m. pilietinės galios indekso tyrime, kaip ir 2011 m., respondentų prašyta įvertinti spaudos, laikraščių, televizijos, internetinių naujienų portalų pateikiamų žinių patikimumą (klausimo formuluotė: „Apskritai kalbant, Jūsų manymu, ar Lietuvos žiniasklaida (spauda, laikraščiai, televizija, internetiniai naujienų portalai) suteikia visiškai patikimas, patikimas, nepatikimas ar visiškai nepatikimas žinias apie mūsų šalies valdžios darbą ir priimamus sprendimus?“).

Kaip matyti iš 4 paveikslėlio, nors itin patikimumu pasikliaujančiųjų yra labai nedaug (2 proc.), apskritai imant, bent pusė Lietuvos gyventojų linkę žiniasklaidos pateikiamomis žiniomis pasitikėti: 48 proc. respondentų mano, jog išvardintose priemonėse pateikiama patikima informacija. Kiti 40 proc. gyventojų linkę kritiškai vertinti pateikiamas žinias – 36 proc. pateikiamas žinias apie šalies valdžios darbą ir priimamus sprendimus vertina kaip nepatikimas, dar 4 proc. – kaip visiškai nepatikimas. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad savo nuomonės šiuo klausimu neturi net kas dešimtas apklaustasis.

Pasitikėjimo Lietuvos žiniasklaida tendencijos nuo 2010 m. nepakito – nuomonių pasiskirstymo skirtumai lyginant 2010 ir 2012 metų duomenis išlieka statistinės paklaidos ribose.

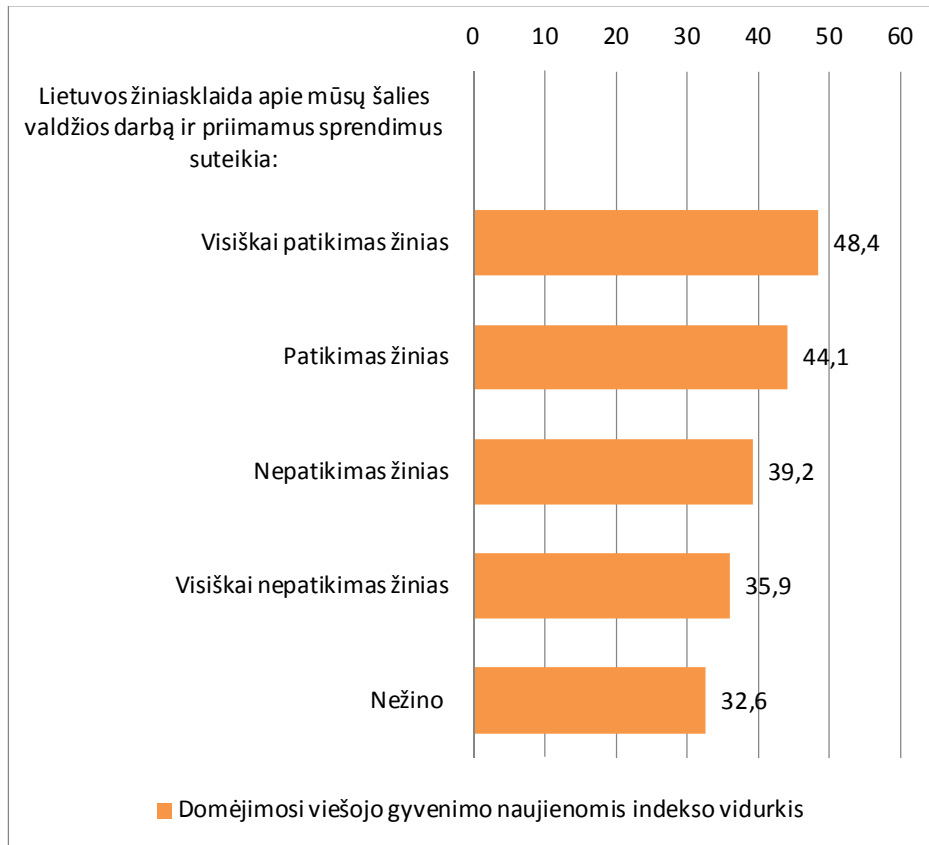
4 pav. Lietuvos gyventojų pasitikėjimas Lietuvos žiniasklaida, proc.

Aptariant pasitikinčiųjų ir nepasitikinčiųjų žiniasklaidoje pateikiamomis žiniomis sociodemografines charakteristikas, matyti, jog su kitomis grupėmis lyginant šiek tiek kritiškesni žiniasklaidoje pateikiamų žinių atžvilgiu yra santykinai didžiausias pajamas gaunantieji, aukštąjį išsilavinimą įgijusieji, didmiesčių gyventojai, moterys.

5 paveiksle pavaizduota, kaip skiriasi gyventojų domėjimasis viešaisiais reikalais pagal pasitikėjimą Lietuvos žiniasklaida: matyti, jog labiausiai pasitikintieji žiniasklaida labiausiai viešaisiais reikalais ir domisi. Bei atvirkščiai – nepasitikėjimas žiniasklaidos suteikiamomis žiniomis (apie šalies valdžios darbą ir priimamus sprendimus) susijęs su nesidomėjimu viešaisiais reikalais. Galima pažymėti, jog ta pati tendencija stebima ir kiekvienos iš septynių tirtų naujienų grupių atveju.

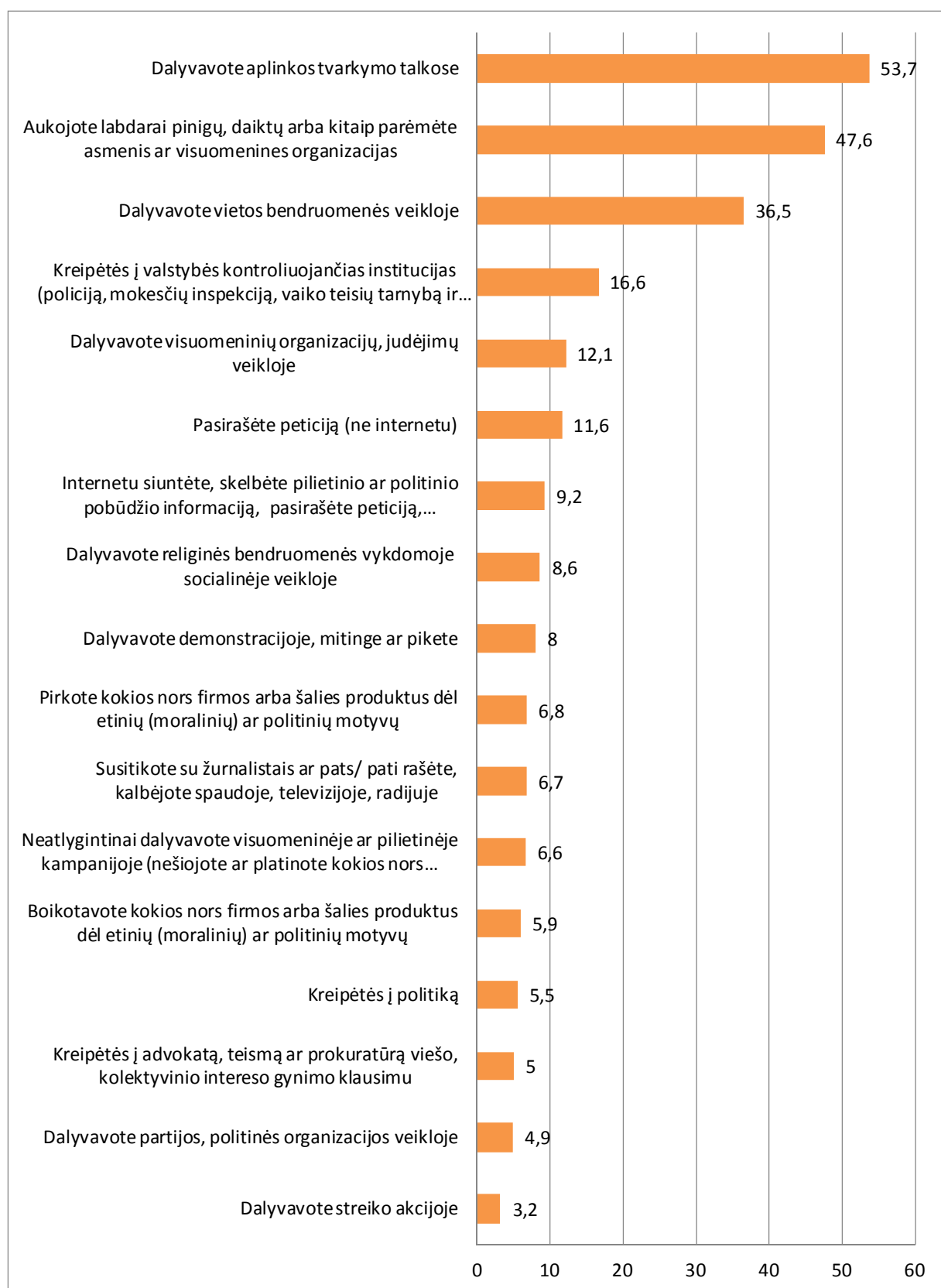
5 pav. Domėjimosi viešojo gyvenimo naujienomis indekso vidurkiai pagal Lietuvos žiniasklaidos suteikiamų žinių (apie šalies valdžios darbą ir priimamus sprendimus) patikimumo vertinimą

2. PILIETINIS AKTYVUMAS

Vertinant pilietinį aktyvumą, Pilietinės galios indekso tyrime apklausos metu respondentams užduodamas klausimas: “Egzistuoja įvairių būdų pagerinti padėtį visuomenėje. Ar per paskutiniuosius metus esate daręs (-iusi) ką nors iš čia išvardintų veiksmų?”. 2012 m. apklausoje naudotas 2010 m. papildytasis septyniolikos pilietinių veiklų sąrašas (pilnos klausimo formuluotės matyti tyrimo klausimyne, pateikiamame 3 priede).

6 pav. Lietuvos gyventojų dalyvavimas pilietinėse veiklose, proc.

Iš 6 paveiksle pateikiamų duomenų matyti, jog kaip ir ankstesniais metais, aktyviausiai Lietuvos gyventojai dalyvauja aplinkos tvarkymo talkose bei aukoja labdarai – šiomis veiklomis per paskutiniuosius metus teigia užsiėmęs kas antras respondentas. Aktyviau dalyvaujama ir vietos bendruomenių veikloje – į ją įsitraukia 4 iš 10 apklaustųjų. Tuo tarpu kitos vardintos pilietinės veiklos sulaukia gerokai mažiau dalyvaujančiųjų – jose teigia dalyvavę geriausiu atveju 1-2 respondentai iš 10.

Kaip šis dalyvavimo atskirose pilietinėse veiklose aktyvumas kito per pastaruosius metus, galima matyti 1 lentelėje (aktyvumo pokyčiai statistinės paklaidos ribose neįtraukti). 2012 m. pilietinio aktyvumo aspektu išsiskyrė tuo, jog buvo aktyviau kreipiamasi į valstybės institucijas pranešant apie įstatymų pažeidimus (tiesa, apskritai imant į šias veiklas įsitraukė palyginus nedaug žmonių – 17 proc.). Šiek tiek daugiau žmonių, tęsiant nuo 2008 m. nekintančią aktyvumo augimo tendenciją, dalyvavo ir aplinkos tvarkymo talkose. Labiausiai gyventojų aktyvumas smuko su finansiniu „pajėgumu“ susijusiose veiklose: per 2012 m., lyginant su 2010 m., buvo mažiau aukojama, perkama dėl moralinių ar politinių motyvų. Vis dėlto, pastebint daug retesnį nei 2010 metais aukojimą labdarai, būtina paminėti, kad šis skirtumas bent iš dalies gali būti nulemtas ir paties tyrimo atlikimo laiko: visais ankstesniais metais reprezentatyvios apklausos buvo atliekamas lapkričio ir gruodžio mėnesiais, kai labdaros akcijų pasiūla - daug didesnė nei kitu metų laiku, o 2012 metais reprezentatyvios apklausos atliktos rugsėjo mėnesį, kai žmonės, per laiką prabėgusį nuo praėjusių Kalėdų, galėjo ir pamiršti aukoję vieną ar kelis litus (palyginimo požiūriu, žinoma, labai svarbu tyrimą kartoti tuo pačiu metų laiku).

1 lentelė. Pilietinės veiklos, kuriose 2010-2012 metais pakito Lietuvos gyventojų aktyvumo lygis (dalyvaujančiųjų proc., tik statistiškai reikšmingi pokyčiai)

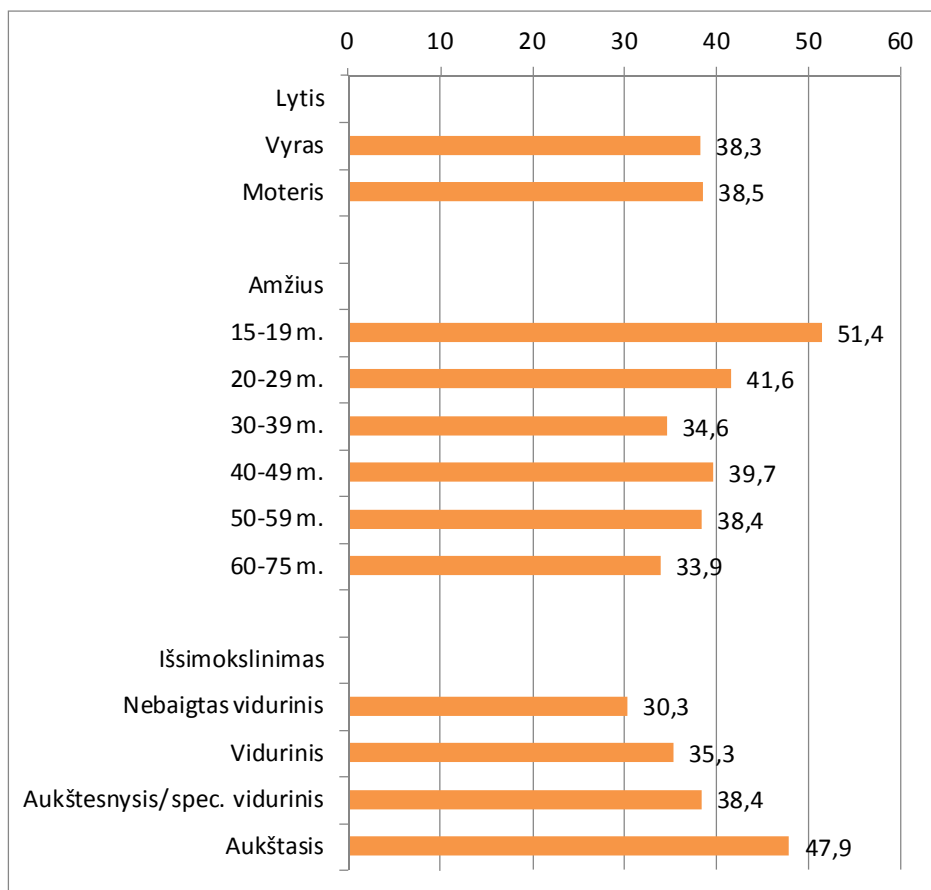
	2012 m.	2010 m.	skirtumas 2012-2010 metais
Kreipėtės į valstybės kontroliuojančias institucijas (policiją, mokesčių inspekciją, vaiko teisių tarnybą ir pan.) pranešdami apie įstatymų pažeidimus	16.6	11.6	+5
Dalyvavote aplinkos tvarkymo talkose	53.7	49.8	+3.9
Pirkote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl etinių (moralinių) ar politinių motyvų	6.8	9.5	-2.7
Aukojote labdarai pinigų, daiktų arba kitaip parėmėte asmenis ar visuomenines organizacijas	47.6	56	-8.4

Žvelgiant į tai, kiek aktyvūs skirtingose veiklose yra pavieniai gyventojai, matyti, jog nė vienoje iš išvardintų septyniolikos veiklų per 2012 m. teigė nedalyvavę 27 proc. apklaustųjų, vienoje iš išvardintųjų – 16 proc., dviejose – 17 proc., trijose – 14 proc., keturiuose – 8 proc., penkiose – 6 proc., šešiose – 4 proc. ir galiausiai septyniuose ar daugiau – 8 proc. respondentų. Šios proporcijos nuo 2010 m. išlieka reikšmingai nepakitę.

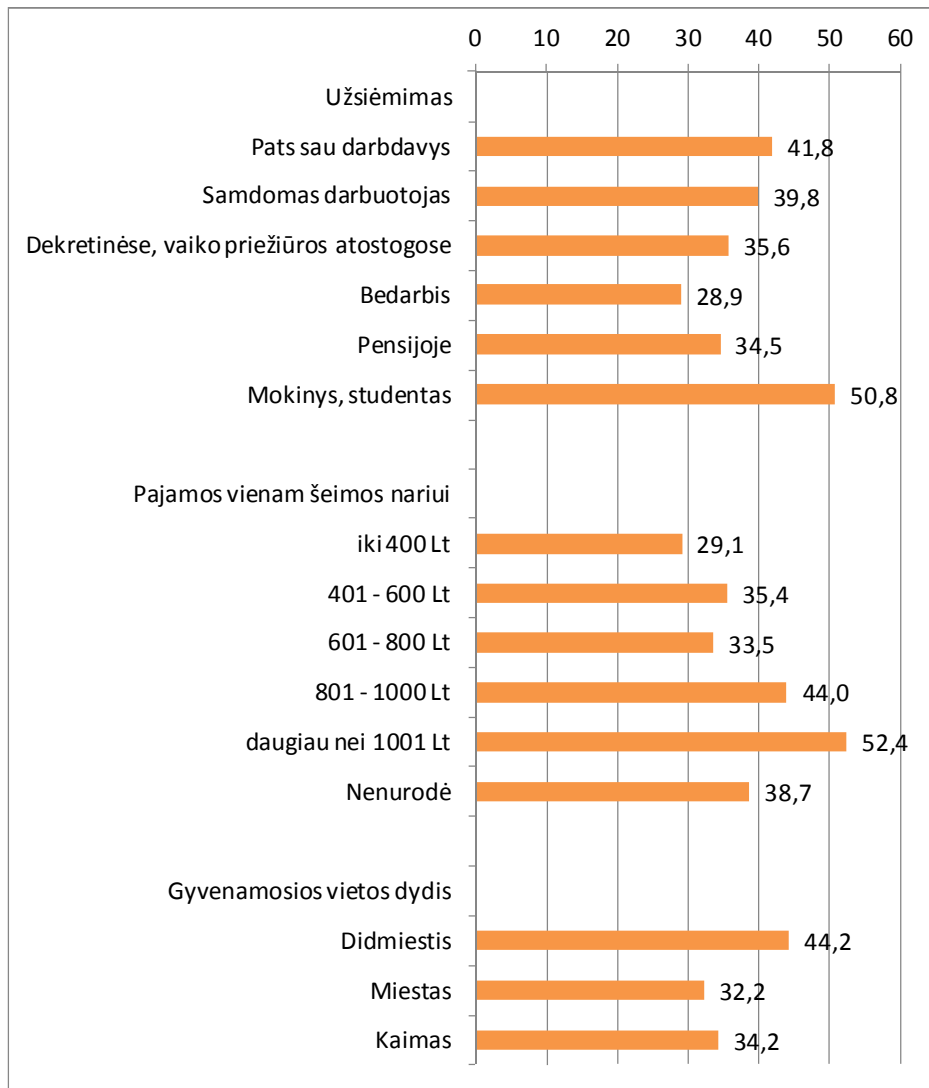
Pilietinio aktyvumo indeksas, siekiant palyginamumo su ankstesnių metų duomenimis paskaičiuotas pagal aktyvumą penkiolikoje pilietinių veiklų, 2012 m. įgyja vidutinę 38,4 reikšmę (aukščiausia galima – 100; su indekso skaičiavimo metodika detaliau susipažinti galima 1 priede). Lyginant su ankstesniais, 2010 metais, aktyvumo indeksas statistiškai reikšmingai nepaauogo, tačiau žvelgiant nuo 2007 metų galime stebėti nors ir ne itin žymią, tačiau nuoseklią Lietuvos gyventojų pilietinio aktyvumo augimo tendenciją (aktyvumo indekso vidutinė reikšmė 2010 m. buvo 37,8, 2009 m. – 34,8, 2008 m. – 29,8, 2007 m. – 27,4).

7 ir 8 paveiksluose galima matyti indekso analizę pagal sociodemografines charakteristikas. Kaip ir ankstesniais metais, galima pastebėti, jog dalyvavimas pilietinėse veiklose priklauso nuo išsimokslinimo, pajamų bei gyvenamosios vietos: tirtose pilietinėse veiklose aktyvesni yra aukštąjį išsilavinimą įgijusieji, didesnes pajamas gaunantieji, didmiesčiuose gyvenantieji. 2012 m. apklausoje taip pat didesniu pilietiniu aktyvumu išsiskyrė patys jauniausieji – moksleiviai ir studentai.

7 pav. Pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

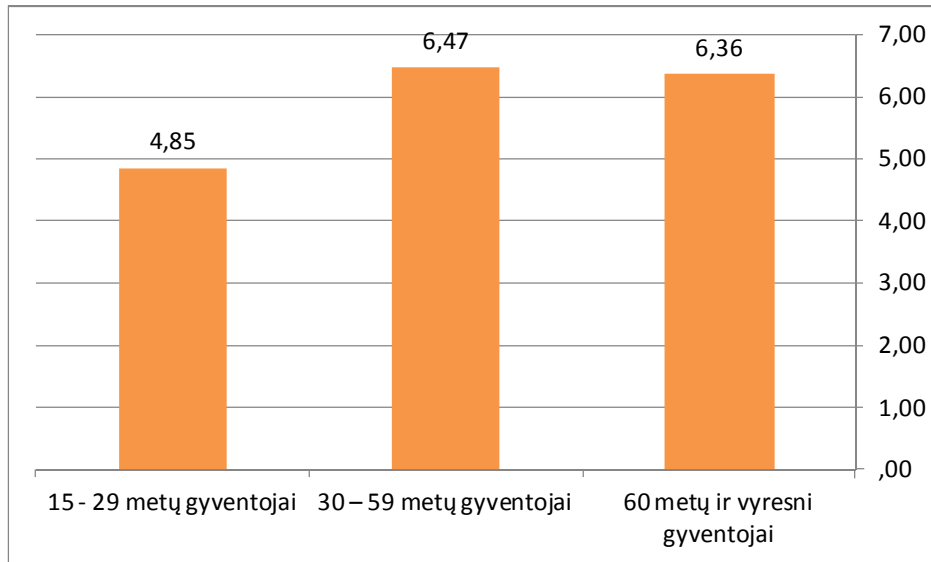

8 pav. Pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal gyvenamąją vietą, užsiėmimą ir pajamas

Tiesa, įdomu, jog į 2012 m. pilietinės galios indekso tyrimą pasitikrinus, kaip patys Lietuvos gyventojai vertina skirtingų amžiaus grupių pilietinį aktyvumą, paaiškėjo, jog būtent jauniausieji šalies gyventojai vertinami kaip mažiausiai pilietiškai aktyvūs (9 pav.): dešimties balų skalėje 60-mečių bei vyresnių ir 30-59 m. gyventojų pilietinis aktyvumas vertinamas vidutiniškai 6 balais, jaunimui (15-29 m. amžiaus grupė) skiriama tik 5 balai. Taigi, kaip matome, visuomenėje paplitusi nuostata prieštarauja realioms sociodemografinėms pilietinio aktyvumo tendencijoms. Net ir pats jaunimas, vertindamas savo amžiaus grupės pilietinį aktyvumą, nors ir vertino jį santykinai aukščiau nei kitos amžiaus grupės, balų vis tiek skyrė mažiau nei vertindamas kitų amžiaus grupių pilietinį aktyvumą.

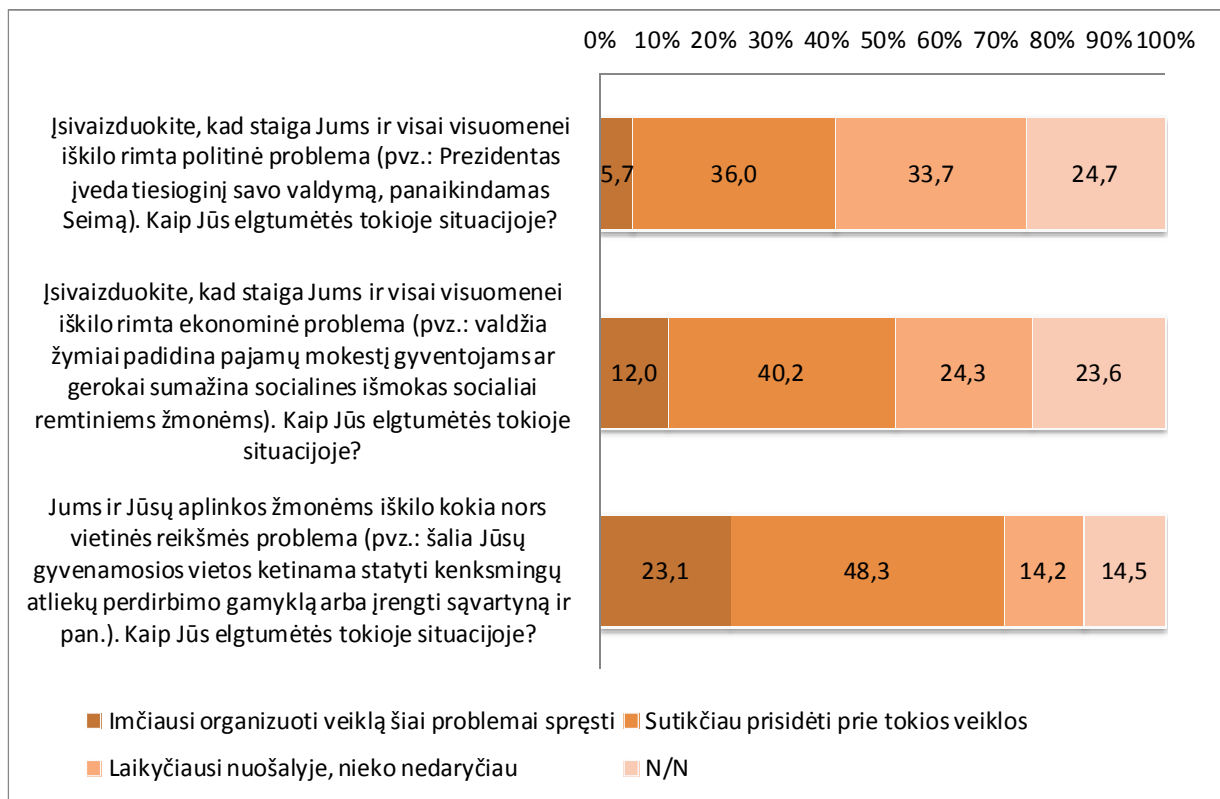
9 pav. Lietuvos gyventojų skirtingų amžiaus grupių pilietinio aktyvumo vertinimas, proc. (Apklausoje klausta „Kiek pilietiškai aktyvūs, Jūsų manymu, yra skirtingo amžiaus Lietuvos gyventojai? Įvertinkite 10 balų skalėje, kur 1 reiškia „visiškai nepilietiški“, o 10 – „labai pilietiški“, pateikiami suteikti įverčių vidurkiai)

3. DALYVAVIMO PILIETINĖSE VEIKLOSE POTENCIALAS

Pilietinės galios indekso tyrime matuojamas ne tik realus įsitraukimas į pilietines veiklas, bet ir gyventojų nuostata į tokias veiklas įsitraukti esant reikalui – pilietinės veiklos potencialas. Jį nustatyti padeda atsakymų į apklausoje užduodamus klausimus „Įsivaizduokite, kad staiga Jums ir visai visuomenei iškilų rimta politinė/ekonominė/kokia nors vietinės reikšmės problema. Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje?“ analizė (pilnos klausimų formuluotės pateikiamos 3 priede).

10 pav. Lietuvos gyventojų potencialus pilietinis aktyvumas skirtingų išskylančių problemų atveju, proc.

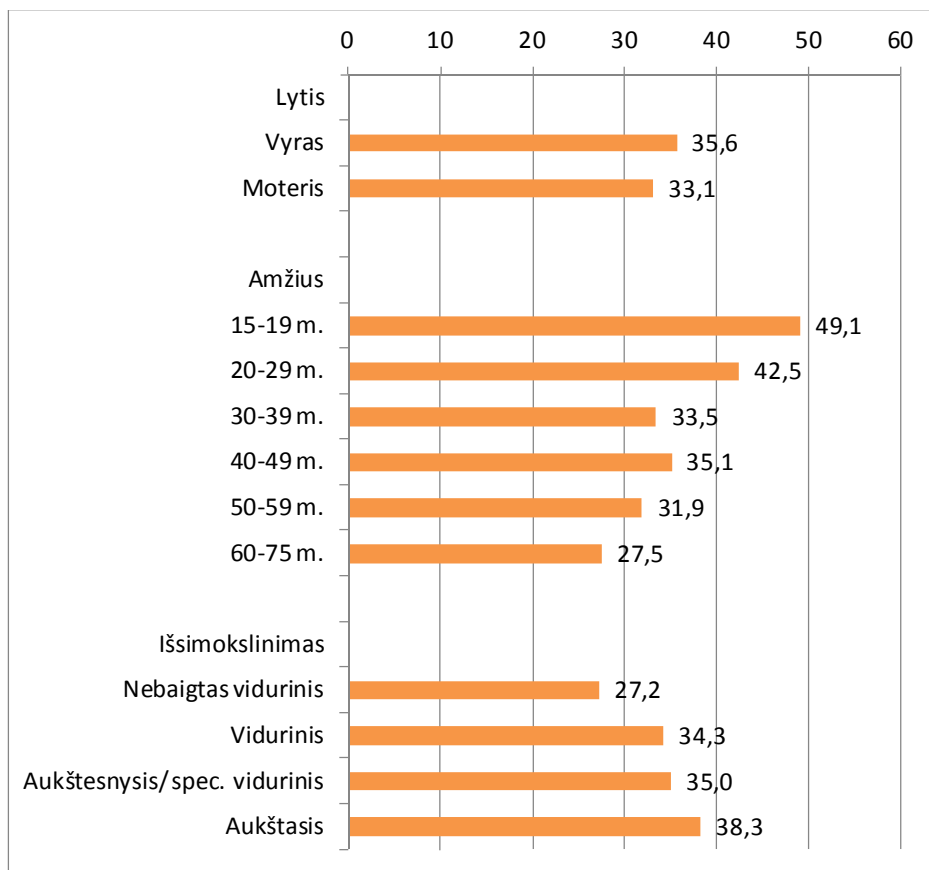
Kaip matyti iš 10 pav. pateikiamų duomenų, kokių nors veiksmų iškilus rimtai politinei, ekonominei ar kokiai nors vietinės reikšmės problemai imtųsi atitinkamai keturi, penki ar septyni gyventojai iš dešimties. Veiksnius inicijuotų – atitinkamai tik vienas iš dvidešimties, vienas ar du iš dešimties. Lyginant su ankstesnių metų duomenimis galima pastebėti, jog problemos, kurias spręsti būtų imamasi aktyviau, išlieka tos pačios – daugiausia potencialaus pilietinio aktyvumo yra susiję su vietinės reikšmės problemų sprendimu, mažiausiai – su politinėmis problemomis. Tačiau galima pastebėti, jog bendras nusiteikimo veikti lygmuo yra šiek tiek sumažėjęs – tiek galimos rimtos politinės, tiek ekonominės problemos atveju statistiškai reikšmingai mažėja žmonių, nusiteikusių prie kitų organizuojamo šių problemų sprendimo prisidėti (atitinkamai nuo 43 proc. 2010 m. iki 36 proc. 2012 m. bei nuo 46 proc. iki 40 proc.), tačiau daugėja ne liekančiųjų nuošalyje, tačiau neapsisprendusiųjų, kaip pasielgtų, skaičius (politinės problemos akivaizdoje 2010 m. savo pozicijos nepareiškė 17 proc., 2012 m. – 25 proc., ekonominės problemos – atitinkamai 15 ir 24 proc.). Tuo tarpu galimai išskylančios vietinės reikšmės problemos atveju nusiteikimas veikti nuo 2010 m. praktiškai nepakito, nors galima pastebėti, jog tarp nusiteikusiųjų veikti padaugėjo tų, kurie ne prisidėtų prie kitų organizuojamos veiklos, bet patys imtųsi veiksmų vietinės reikšmės problemai spręsti (2010 m. tokių respondentų buvo 19 proc., 2012 m. – 23 proc., tiesa, atitinkamai “prisidedančiųjų” sumažėjo nuo 55 proc. iki 48 proc.).

Iš šių nuostatų veikti matuojančių rodiklių apskaičiuojamo potencialaus pilietinio aktyvumo indekso vidutinė reikšmė 2012 m. – 34,3 (didžiausia galima vidutinė indekso reikšmė – 100, daugiau informacijos

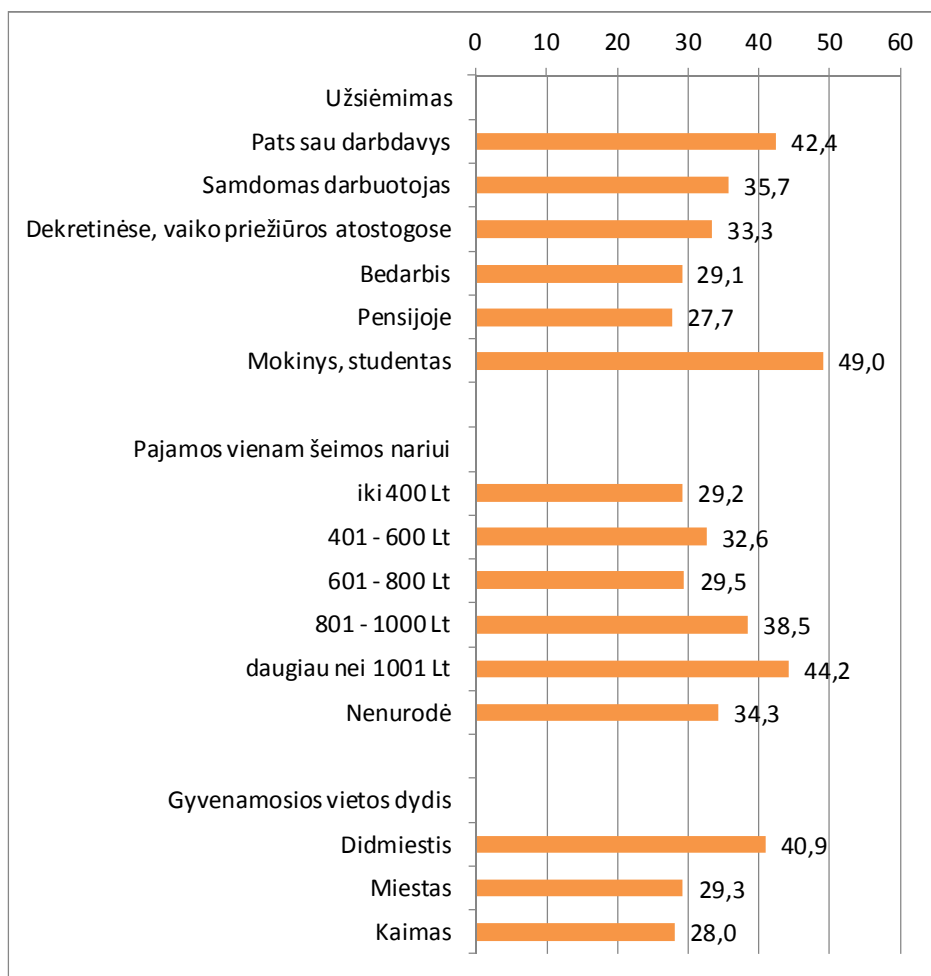
apie metodologiją galima rasti 1 priede). 2010 m. šio indekso vidutinė reikšmė buvo 35,4, 2009 – 38,3. Taigi stebime pamažu mažtantį Lietuvos gyventojų nusiteikimą patiems spręsti savame krašte iškylančias problemas.

11 ir 12 paveiksluose pateikti potencialaus pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal sociodemografines respondentų charakteristikas. Matyti, jog pilietinio aktyvumo potencialas susijęs su amžiumi, išsilavinimu, pajamomis bei gyvenamąja vieta: daugiau nusiteikimo veikti esant reikalui turi jaunesni, aukštesnį išsilavinimą turintys, didesnes pajamas gaunantys, didmiesčiuose gyvenantys gyventojai. Žvelgiant pagal užsiėmimą – daugiausiai iškylančias problemas linkę spręsti moksleiviai ir studentai, patys sau darbdaviai bei samdomi darbuotojai, pasyviausiai nusiteikę pensininkai ir bedarbiai.

11 pav. Potencialaus pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

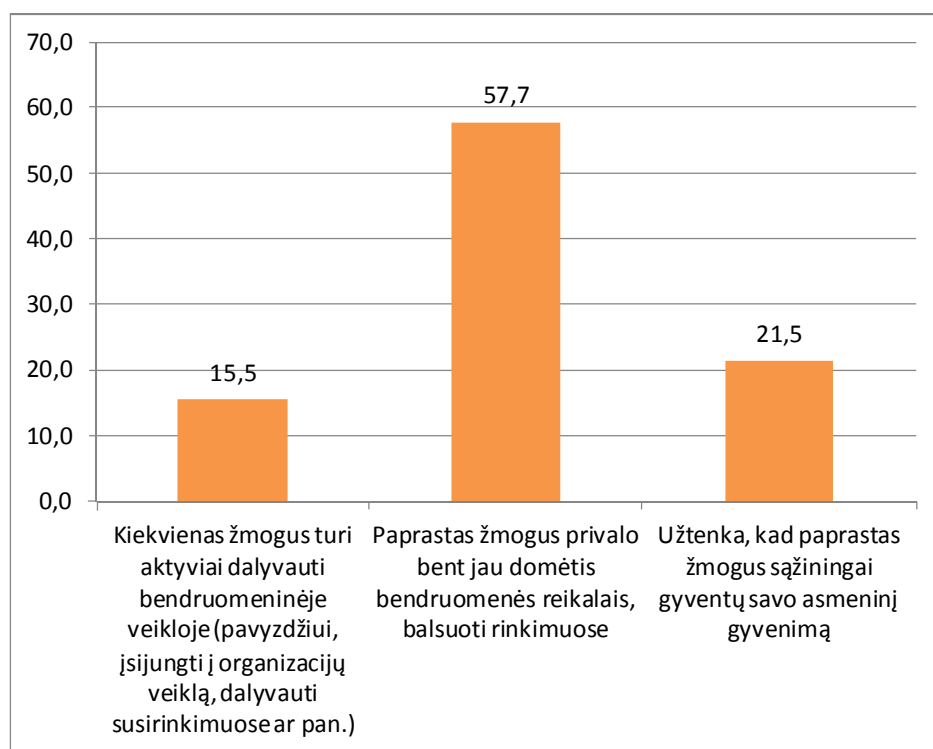
12 pav. Potencialaus pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal gyvenamąją vietą, užsiėmimą ir pajamas

Pilietinio potencialo indekso tendencijas gerai papildo ir nuo 2010 m. imta matuoti dalyvavimo nuostata (duomenys – 13 paveiksle, atsakymai į klausimą „Paprasti žmonės turi daug visokių reikalų ir rūpesčių. Atsižvelgiant į tai, kaip Jūs manote, kiek eilinis žmogus privalo būti aktyvus savo bendruomenės gyvenime?“). Kaip matyti, bendriausios tendencijos nekinta: dauguma Lietuvos gyventojų mano, jog „paprasti žmonės“, piliečiai turėtų bent minimaliai dalyvauti viešajame gyvenime, tai yra, domėtis bendruomenės reikalais, balsuoti rinkimuose (58 proc.), o manančiųjų, jog piliečiams pakanka sąžiningai gyventi savo asmeninį gyvenimą (22 proc.) vis dar daugiau nei įsitikinusiųjų, jog kiekvienas žmogus turi aktyviai dalyvauti bendruomeninėje veikloje (tokių – 16 proc.). Tačiau smulkesnių pokyčių, atspindinčių ir potencialaus pilietinio aktyvumo indekso rodiklių kaitą, galima įžvelgti – 2012 m., lyginant su 2010 m., visuomenėje šiek tiek sustiprėjo nuostata, jog kiekvienas pilietis privalo bent minimaliai įsitraukti į viešųjų reikalų tvarkymą (nuo 54 proc. iki 58 proc.). Tačiau ši nuostata stiprėjo aktyvaus piliečių įsitraukimo normos sąskaita – manančiųjų, jog kiekvienas turi aktyviai dalyvauti bendruomenės reikaluose, mažėjo nuo 23 proc. 2010 m. iki 16 proc. 2012 m. Taigi nors Lietuvoje dauguma ir mano, jog

piliečiai turėtų įsitraukti į viešųjų reikalų tvarkymą, tačiau šį įsitraukimą daugiau mato kai pasyvesnį – domėtis, balsuoti, tačiau ne aktyviai dalyvauti organizacijų veiklose ir pan.

13 pav. Dalyvavimo nuostata Lietuvos visuomenėje, proc.

Žvelgiant į sociodemografines respondentų charakteristikas, galima pastebėti, jog aktyvesnio įsitraukimo nuostata stiprėja augant išsilavinimo, pajamų lygiui bei gyvenamosios vietovės dydžiui ir atitinkamai yra būdingiausia įgijusiems aukštąjį išsilavinimą (19 proc. šios grupės respondentų), gaunantiems daugiau nei 1001 Lt šeimos nariui pajamų (25 proc.) bei gyvenantiems didmiesčiuose (20 proc.).

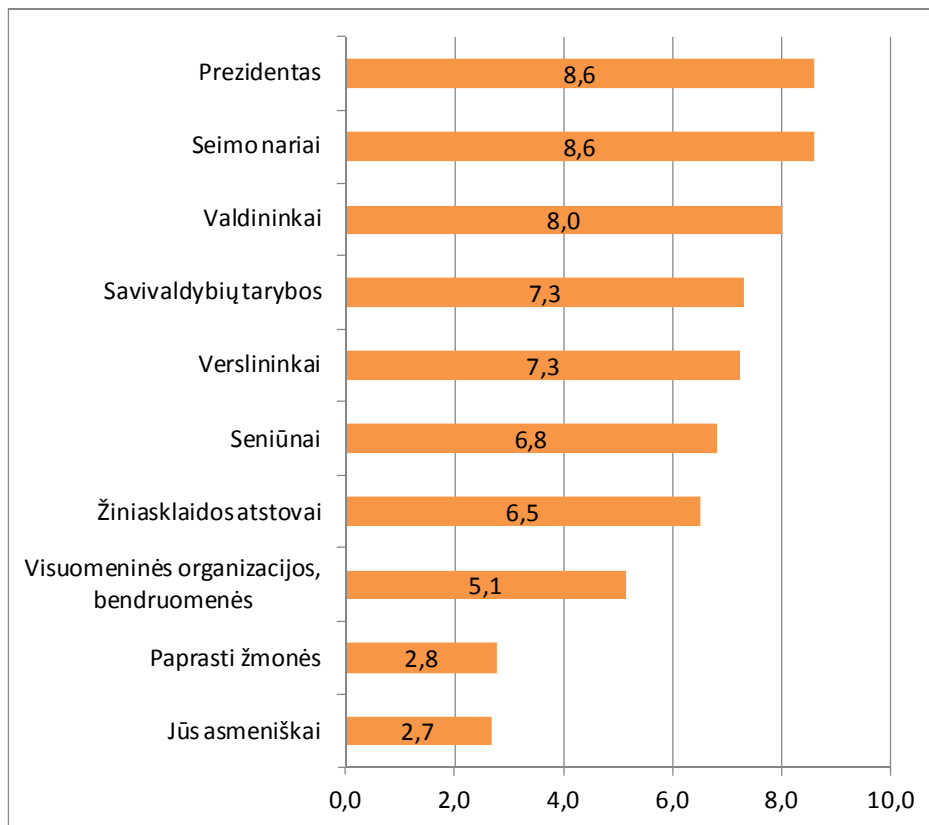
4. PILIETINĖS ĮTAKOS SUVOKIMAS IR SUBJEKTYVUS POLITINIO VEIKSMINGUMO VERTINIMAS

Pilietinės įtakos suvokimo indeksas tyrime apskaičiuojamas remiantis respondentų pateikiamu įvairių visuomenės grupių įtakos sprendimų priėmimui vertinimu (klausimas: „Įvairios visuomenės grupės turi skirtingas galias priimant sprendimus, darančius įtaką visos visuomenės ar atskirų jos grupių gyvenimui. Įvertinkite įvairių grupių galią daryti įtaką sprendimų priėmimui naudodamiesi 10 balų skale, kur 1 reiškia „Neturi jokios įtakos“, o 10 – „Turi labai didelę įtaką“? 1. Jūs asmeniškai; 2. Paprasti žmonės; 3.

Visuomeninės organizacijos, bendruomenės; 4. Žiniasklaidos atstovai; 5. Verslininkai; 6. Seimo nariai; 7. Valdininkai; 8. Prezidentas; 9. Seniūnai; 10. Savivaldybių tarybos“).

14 pav. pateikiami įvairioms visuomenės grupėms priskiriamos įtakos vidutiniai vertinimai (1-neturi jokios įtakos, 10 – turi labai didelę įtaką). Kaip matyti, didžiausią turimą įtaką sprendimų, darančių įtaką visai visuomenei ar atskiroms jos grupėms, priėmimui gyventojai įžvelgia valdžios institucijose: Prezidento ir Seimo narių įtaka vertinama vidutiniškai 9, valdininkų - 8 iš 10 balų. Daug galios priskiriama ir savivaldos institucijoms, verslininkams, žiniasklaidai (7 balai iš 10), šiek tiek – visuomeninėms organizacijoms, bendruomenėms (5 balai iš 10). Tuo tarpu mažiausiai įtakos sprendimų priėmimui, Lietuvos gyventojų nuomone, turi jie patys asmeniškai ir paprasti žmonės apskritai (3 balai iš 10). Tiek įtakingiausiomis laikomų grupių eiliškumas, tiek bendri vidutiniai jų įtakos vertinimai nuo 2010 m. smarkiai nekito.

14 pav. Įvairių visuomenės grupių įtakos vertinimo vidurkiai

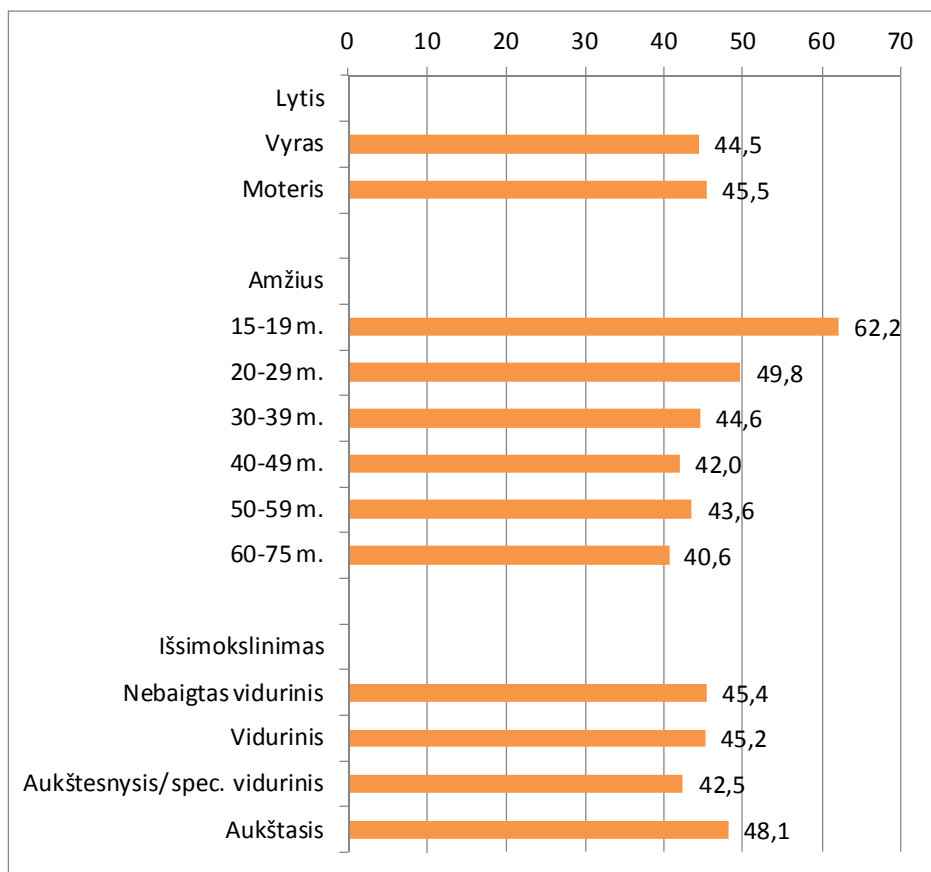

Iš savo asmeninės, paprastų žmonių bei visuomeninių organizacijų, bendruomenių įtakos vertinimo sukonstruotas pilietinės įtakos suvokimo indeksas 2012 m. įgyja vidutinę reikšmę 45,0 (indekso įgyjamos reikšmės nuo 0 iki 100, plačiau apie skaičiavimo metodiką – 1 priede). 2010 m. ši reikšmė buvo 47,0, taigi

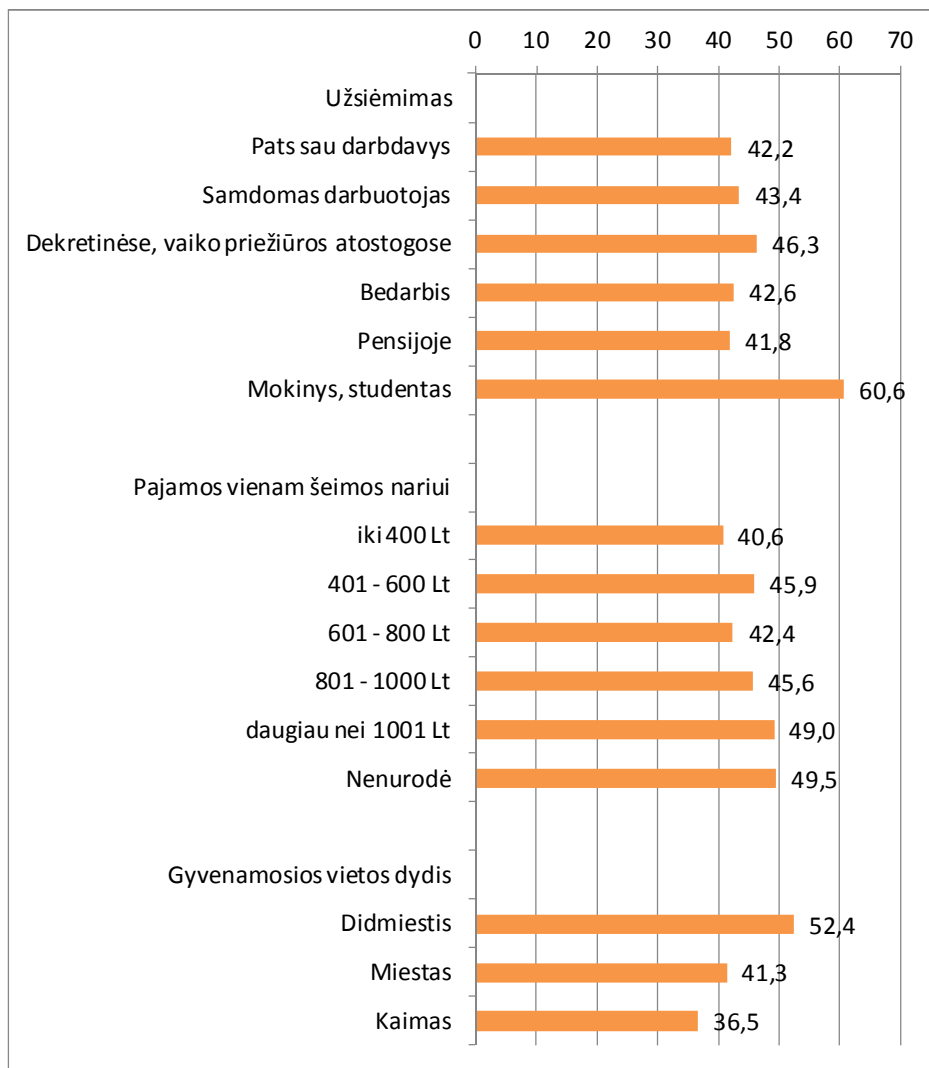
statistiškai reikšmingo pokyčio per paskutiniuosius dvejus metus pilietinės įtakos suvokime stebėti negalime.

Kaip rodo tyrimo duomenys, pateikti 15 ir 16 paveiksluose, savo, visų paprastų žmonių bei visuomeninių ir bendruomenių organizacijų įtaką aukščiausiai vertina jaunesni didmiesčių gyventojai (statistiškai reikšmingos koreliacijos pastebimos būtent tarp pilietinės įtakos suvokimo indekso ir amžiaus bei gyvenamosios vietos dydžio). Aukštesniu nei kitos grupės pilietinės įtakos suvokimo indeksu pasižymi ir įgijusieji aukštąjį išsilavinimą (tačiau ne aukštesnįjį ar spec. vidurinį), gaunantys didžiausias pajamas. Žvelgiant pagal užsiėmimo grupes, aukščiausiomis pilietinės įtakos suvokimo indekso reikšmėmis išsiskiria moksleiviai ir studentai (šios grupės vidutinė indekso reikšmė net 61, tuo tarpu kai visų likusių grupių vidutinė reikšmė – tik 43). Tuo tarpu niūriausiai savo, kitų piliečių ir nevyriausybinių organizacijų įtaką mato vyriausieji, įgiję spec. vidurinį ar aukštesnįjį išsilavinimą, gaunantieji pačias mažiausias pajamas ir gyvenantieji kaimo vietovėse.

15 pav. Pilietinės įtakos suvokimo indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

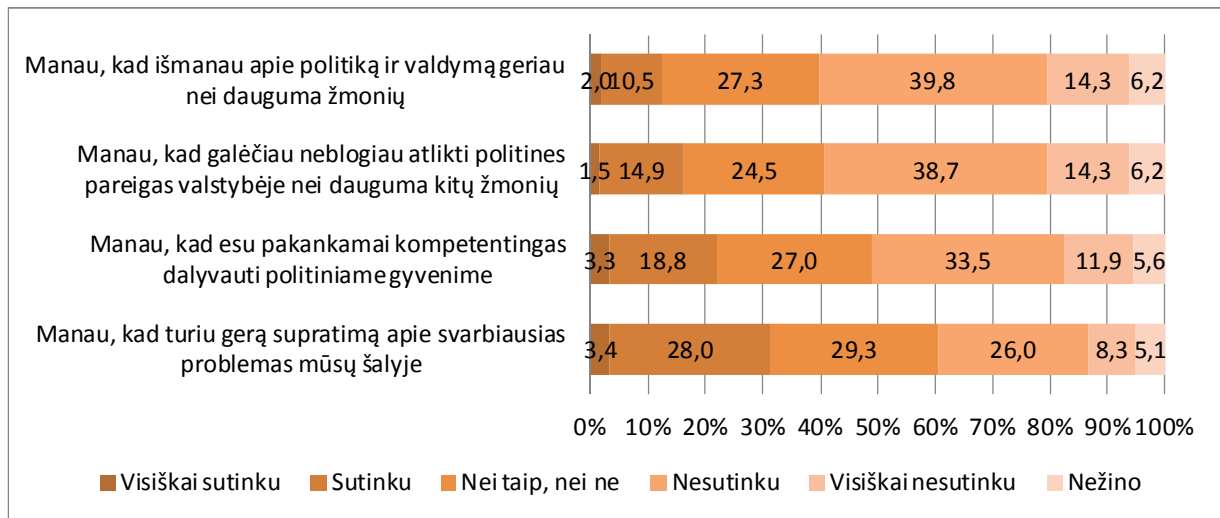

16 pav. Pilietinės įtakos suvokimo indekso vidurkiai pagal gyvenamąją vietą, užsiėmimą ir pajamas

2012 m. tyrime, šalia pilietinės įtakos suvokimo, taip pat buvo matuojama ir subjektyvi politinė kompetencija. Siekiant ją atskleisti, respondentų buvo prašoma įvertinti keturis teiginius: “1. Manau, kad esu pakankamai kompetentingas dalyvauti politiniame gyvenime; 2. Manau, kad turiu gerą supratimą apie svarbiausias problemas mūsų šalyje; 3. Manau, kad galėčiau neblogiau atlikti politines pareigas valstybėje nei dauguma kitų žmonių; 4. Manau, kad išmanau apie politiką ir valdymą geriau nei dauguma žmonių”. Atsakymų pasiskirstymus galima matyti 17 pav.

17 pav. Lietuvos gyventojų subjektyvus politinės kompetencijos vertinimas, proc.

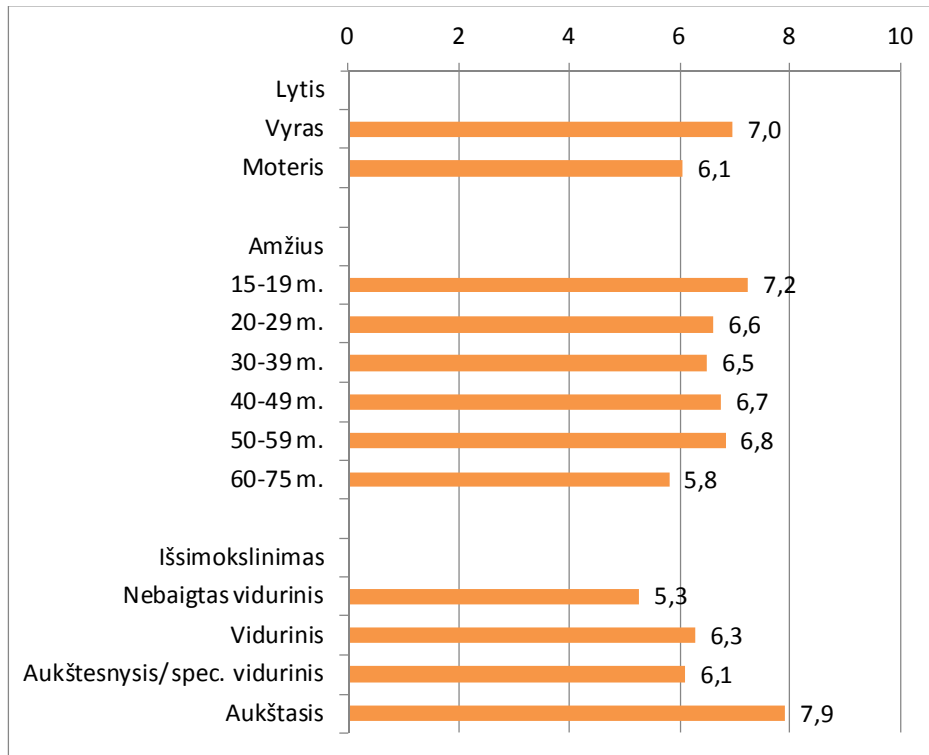

Kaip matyti, dauguma gyventojų savo asmeninius gebėjimus suprasti šalies politinį gyvenimą bei kompetentingai veikti jame vertina gana santūriai: tik 31 proc. mano turintis gerą supratimą apie šalies svarbiausias problemas, 22 proc. palankiai vertina savo asmenines kompetencijas, reikalingas politiniame gyvenime, 16 proc. mano, kad politines pareigas valstybėje galėtų atlikti bent jau ne blogiau nei dauguma kitų, ir tik 13 proc. mano, jog apie politiką ir valdymą išmano geriau nei dauguma kitų.

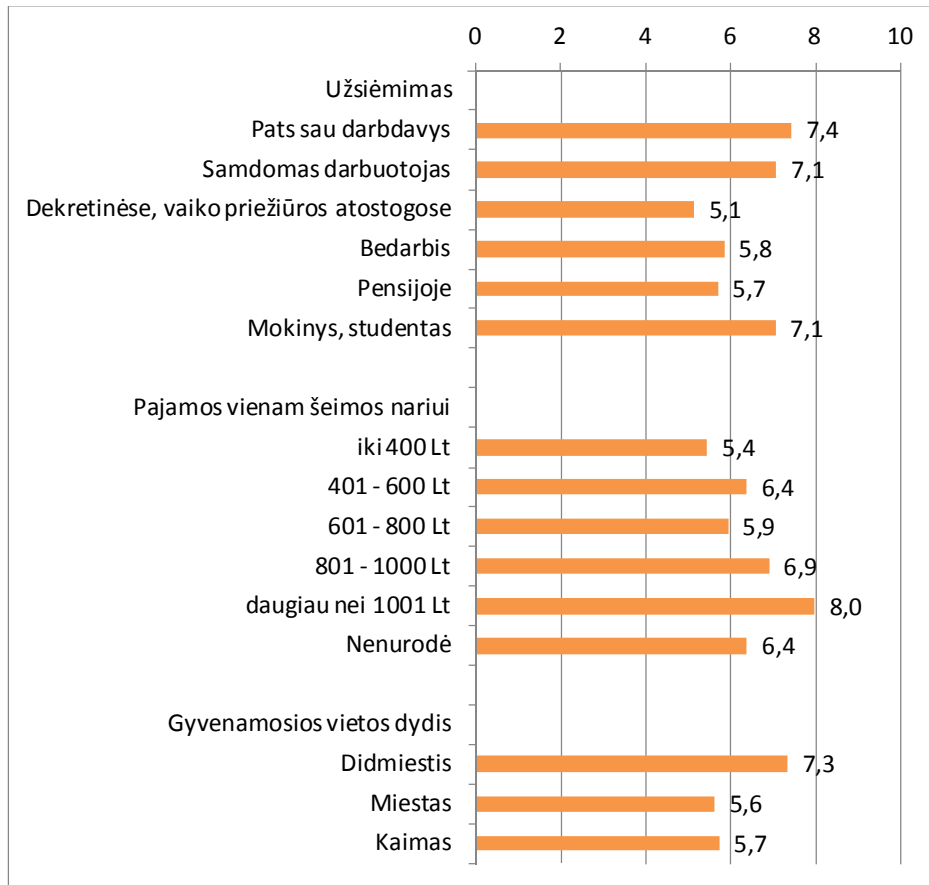
Pastebėtina, jog pagal 2010 m. tyrime apibrėžtą metodiką paskaičiuotas subjektyvus politinio veiksmingumo vertinimo indeksas 2012 m. gerai koreliuoja su pilietinės įtakos suvokimo indeksu (Pearsono koreliacijos koeficientas .256, koreliacija reikšminga 0.01 lygmenyje): kuo aukščiau vertinama savo politinė kompetencija, tuo labiau tikima ir savo, paprastų žmonių bei visuomenės organizacijų turima pilietine įtaka.

Tuo tarpu peržvelgdami subjektyvus politinio veiksmingumo vertinimo indekso vidurkius, pateiktus pagal sociodemografines charakteristikas (18 ir 19 paveikslai) galime pastebėti, jog savo politines kompetencijas aukščiau vertina vyrai, aukštąjį išsimokslinimą įgijusieji, didesnes pajamas gaunantieji, gyvenantys didmiesčiuose, patys sau darbdaviai, samdomi darbuotojai ar moksleiviai ir studentai.

18 pav. Subjektyvaus politinio veiksmingumo vertinimo indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

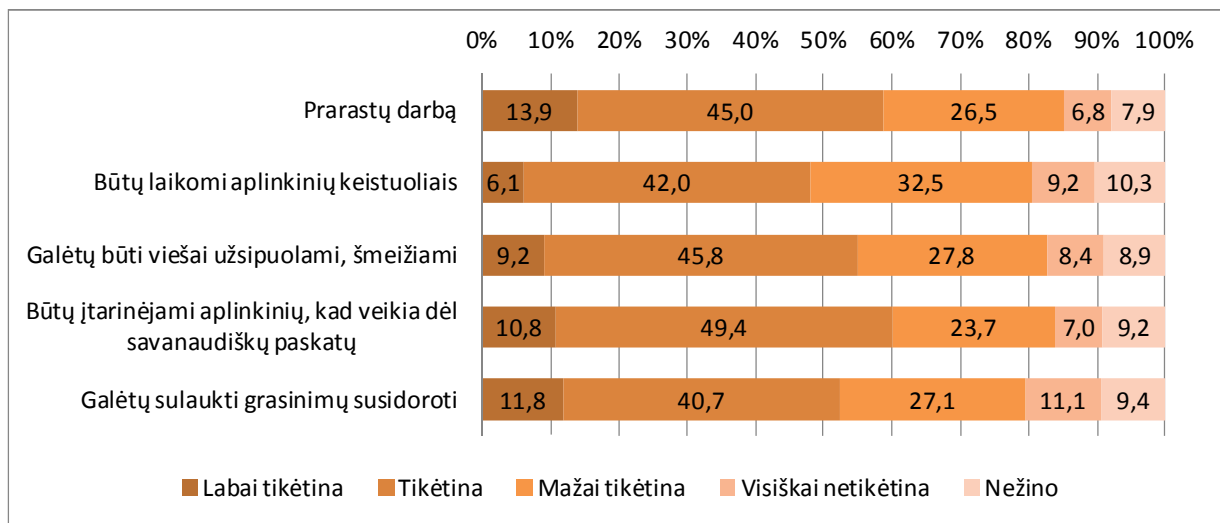
19 pav. Subjektyvaus politinio veiksmingumo vertinimo indekso vidurkiai pagal gyvenamąją vietą, užsiėmimą ir pajamas

5. RIZIKŲ, SUSIJUSIŲ SU PILIETINĖMIS VEIKLOMIS, VERTINIMAS

Paskutinioji tiriama pilietinės galios indekso dimensija – tai visuomenėje paplitę pilietiniam veiksmui palankūs ar nepalankūs įsitikinimai, subjektyviai suvokiamas su pilietiniu dalyvavimu susijęs socialinis kontekstas. Jis tyrime atskleidžiamas matuojant subjektyvų suvokimą apie rizikas, susijusias su pilietiniu veiksmu (respondentų prašoma atsakyti į klausimą: „Jūsų manymu, ar labai tikėtina, tikėtina, mažai tikėtina, ar visiškai netikėtina, kad gyventojai, kurie šiandien Lietuvoje inicijuoja ar aktyviai dalyvauja pilietinėse akcijose, veiklose susidurtų su šiomis problemomis? 1. Prarastų darbą; 2. Būtų laikomi aplinkinių keistuoliais; 3. Galėtų būti viešai užsipuolami, šmeižiami; 4. Būtų įtarinėjami aplinkinių, kad veikia dėl savanaudiškų paskatų; 5. Galėtų sulaukti grasinimų susidoroti“).

20 pav. Rizikų, susijusių su dalyvavimu pilietinėse veiklose, vertinimas, proc.

Kaip matyti iš 20 paveiksle pateiktų duomenų, Lietuvoje vis dar paplitusi nuomonė, jog pilietinė veikla užsiimti yra rizikinga: 59 proc. gyventojų mano, kad pilietinę veiklą Lietuvoje inicijuojantis ar joje aktyviai dalyvaujantis žmogus galėtų prarasti darbą, 55 proc. – kad būtų viešai užsipuolamas, šmeižiamas, 52 proc. – kad sulauktų grasinimų susidoroti. Net 60 proc. mano, kad pilietiškai aktyvus žmogus būtų aplinkinių įtarinėjamas, jog veikia dėl savanaudiškų paskatų, 48 proc. sutinka, kad aplinkiniai jį laikytų keistuoliu. Turėdami galvoje, jog dar kas dešimtas gyventojas pagal 2012 metų tyrimo duomenis šiuo klausimu neturi savo nuomonės, galime teigti, jog socialinė aplinka pilietinei veiklai Lietuvoje išlieka labai nepalanki: kiekviena iš vardintų rizikų atrodo neįtikima (mažai ir visiškai netikėtina) tik trims-keturiems iš dešimties gyventojų.

Galime pastebėti ir tai, jog net 37 proc. respondentų nepaneigė nė vienos iš vardintų penkių rizikų. Tuo tarpu visas penkias kaip „visiškai netikėtinas“ minėjo tik 3 proc. apklaustųjų.

2012 m. duomenis lygindami su 2010 m., galime pastebėti, jog kol kas socialinė aplinka pilietinių veiklų palaikymo atžvilgiu netampa palankesnė. Nors vienintelis stebimas statistiškai reikšmingas pokytis – teigiamas: nuo 2010 m. sumažėjo manančiųjų, jog užsiimant pilietinėmis veiklomis yra tikėtina prarasti darbą (2010 m. tarp turinčiųjų nuomonę taip manančiųjų buvo 73 proc., tuo tarpu 2012 m. – jau tik 64 proc.).

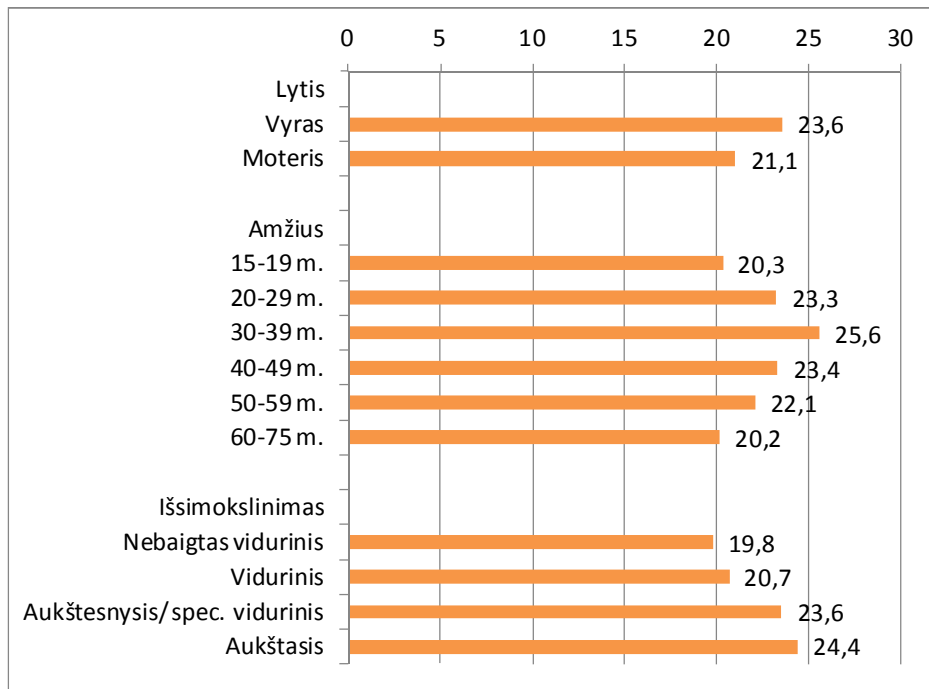
2 lentelė. Rizikų, susijusių su dalyvavimu pilietinėse veiklose, vertinimo pokyčiai 2010-2012 metais (statistiškai reikšmingi pokyčiai), proc.

	2012 m.	2010 m.	skirtumas 2012-2010 metais
Prarastų darbą	64	73	-9

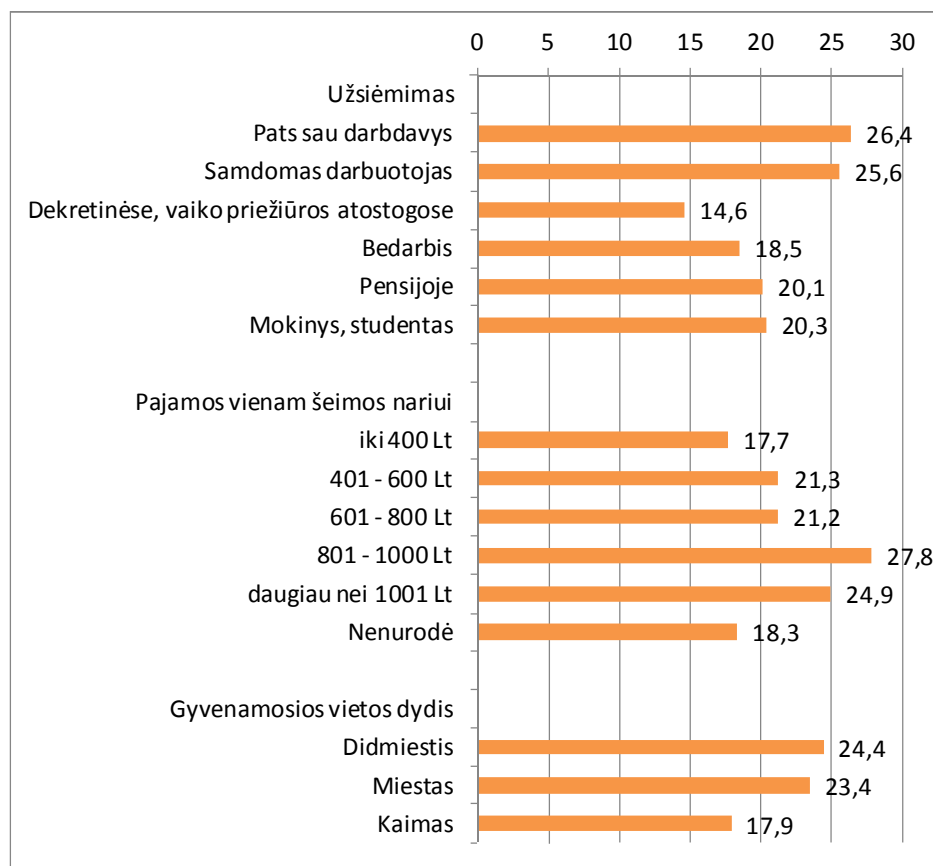
Apskaičiuota pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidutinė reikšmė 2012 metais – 22,2 (indeksas gali įgyti reikšmes nuo 0 iki 100, detaliau apie indekso skaičiavimo metodiką žr. 1 priede). 2010 m. vidutinė pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso reikšmė buvo 21,7, taigi matome, jog per pastaruosius porą metų su dalyvavimu pilietinėse veiklose susijusių rizikų vertinimas visuomenėje nekinta (statistiškai reikšmingai vidutinės pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso reikšmės nesiskiria nuo pat 2008 m.).

Apžvelgiant su sociodemografinėmis charakteristikomis susijusias pilietinės veiklos rizikų vertinimo tendencijas, galima pastebėti, jog pilietinės veiklos rizikų vertinimas labiausiai susijęs su išsimokslinimu, aktyvumu darbo rinkoje ir gyvenamosios vietos dydžiu: kuo aukštesnis išsilavinimas įgytas, kuo aktyviau darbo rinkoje dalyvaujama ir kuo didesnėje gyventojų skaičiumi vietovėje gyvenama, tuo mažiau su pilietine veikla susijusių rizikų yra įžvelgiama. Taigi mažiausiai rizikų, susijusių su dalyvavimu pilietinėse veiklose, mato auštąjį ar aukštesnįjį išsilavinimą įgijusieji, aktyviai darbo rinkoje dalyvaujantys (patys sau darbdaviai bei samdomi darbuotojai), uždirbantieji santykinai didesnes pajamas bei gyvenantieji didmiesčiuose. Atitinkamai daugiausia nemalonumų, susijusių su pilietinės veiklos vertinimu, įžvelgia turintieji vidurinį ar nebaigtą vidurinį išsilavinimą, neturintieji darbo santykių (dekretingose atostogose esantys bei bedarbiai), gaunantieji mažiausiai pajamų ir gyvenantys kaimo vietovėse.

21 pav. Pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

22 pav. Pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidurkiai pagal gyvenamąją vietą, užsiėmimą ir pajamas

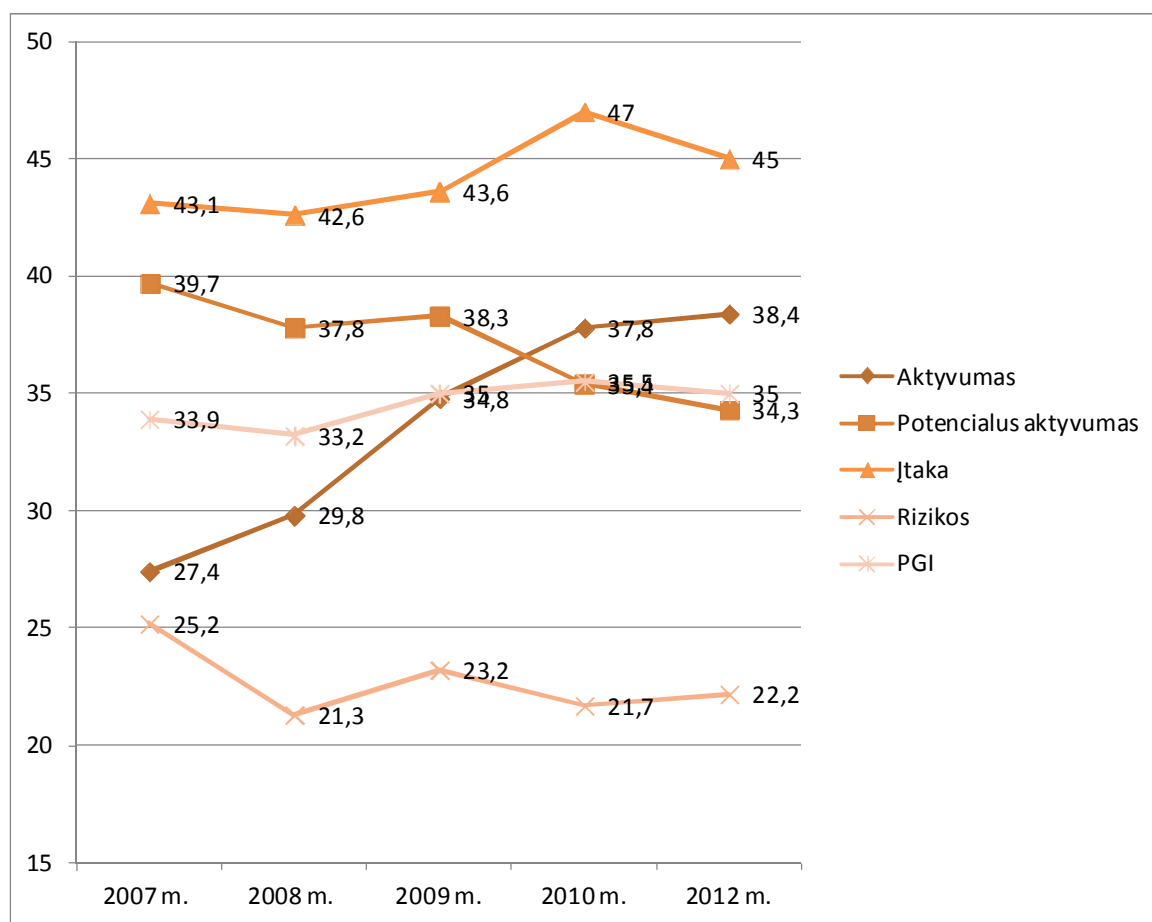
6. PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS

Pilietinės galios indeksas apskaičiuojamas į vieną sujungiant anksčiau aptartąsias keturias pilietinės galios dimensijas žyminčius rodiklius: pilietinio aktyvumo indeksą, potencialaus pilietinio aktyvumo indeksą, pilietinės įtakos suvokimo indeksą ir, galiausiai, pilietinės veiklos rizikų vertinimo indeksą. Pilietinės galios indeksas, kaip ir keturi anksčiau aptartieji, įgyja reikšmes nuo 0 iki 100 (detaliau apie indekso skaičiavimo metodiką – 1 priede).

2012 m. pilietinės galios indekso vidurkis – 35,0. Lyginant su ankstesnių metų duomenimis, galime pastebėti, jog Lietuvos visuomenės pilietinė galia pastaraisiais metais praktiškai visiškai nekito: 2010 m. indekso reikšmė buvo 35,5, 2009 m. – 35,0. Tačiau žvelgiant į visų ankstesnių metų duomenis, galime matyti, jog ir įvykų nežymūs pokyčiai yra kelių per didesnį laiko tarpą ypač gerai išryškėjančių tendencijų dalis: nuo 2007 m. nuosekliai auga gyventojų įsitraukimas į pilietines veiklas (nuo 27,4 vidutinės indekso reikšmės 2007 m. iki 38,4 – 2012-aisiais), tačiau lygiai taip pat be pertrūkio mažėja potencialus

aktyvumas (nuo 39,7 vidutinės indekso reikšmės 2007 m. iki 34,3 – 2012-aisiais), tai yra, mažėja dalis žmonių, kuriems būdinga nuostata esant reikalui prisidėti prie veiklos, skirtos spręsti visai šaliai aktualias ar vietinės reikšmės problemas. Kartu šios tendencijos galėtų reikšti, jog net ir aktyviau dalyvaudami pilietinėse veiklose žmonės nemato savo dalyvavimo platesniame kontekste, nemano, jog turėtų prisidėti prie visai visuomenei svarbių problemų sprendimo - dalyvauja daugiau dėl asmeninių, partikuliaristinių priežasčių, nesiejamų su bendru valstybės gyvenimu. Laiko perspektyva taip pat atskleidžia augantį pilietinės įtakos vertinimą (galbūt būtent dažnesnės pilietinio dalyvavimo praktikos ir lemia pilietinės įtakos pajautimą), tačiau tuo pat metu net ir bėgant laikui realesnės nei 2007 m. laikomos rizikos, siejamos su pilietiniu aktyvumu.

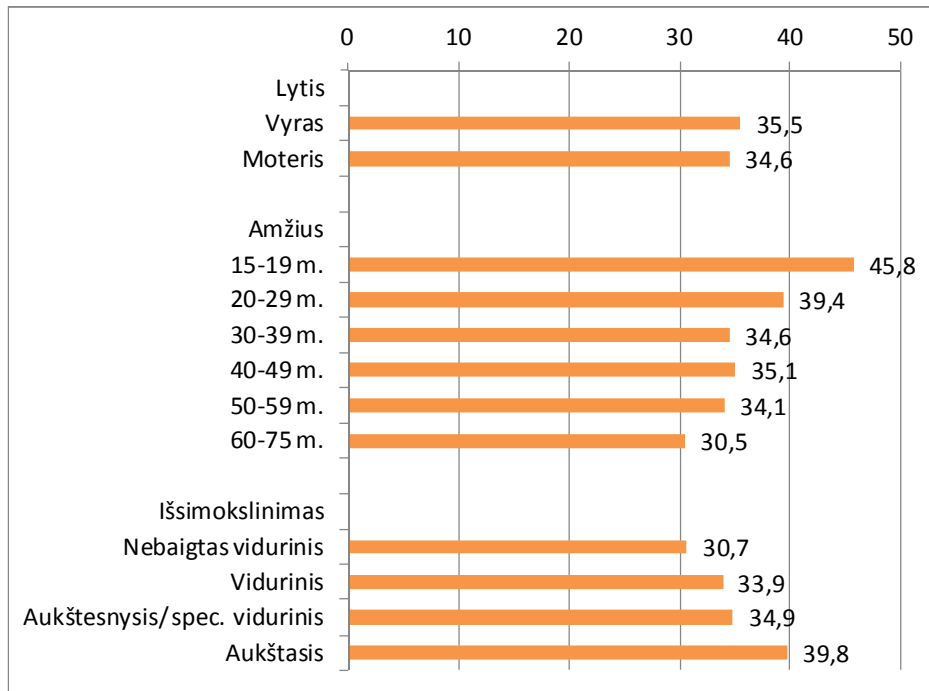
23 pav. Pilietinės galios indekso ir jo sudedamųjų dalių dinamika 2007-2012 metais

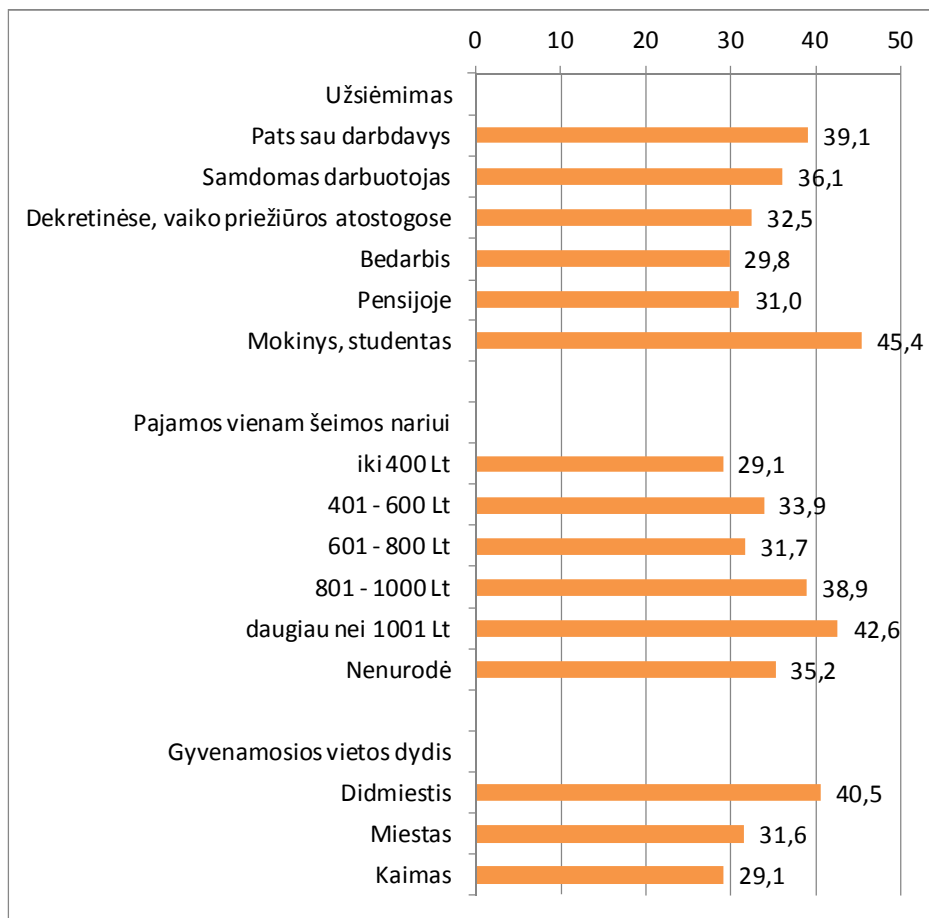
Žvelgiant į 2012 m. pilietinės galios indekso vidurkius išskirstytus pagal sociodemografines gyventojų charakteristikas, matyti gana aiškios ir nuoseklios tendencijos pagal amžių, išsimokslinimą, užsiėmimą, pajamas ir gyvenamąją vietą. Pilietinės galios indekso vidurkiai reikšmingai nesiskiria tik atsižvelgiant į apklaustųjų lytį.

Taigi daugiau pilietinės galios Lietuvoje turi jaunesni nei vyresni, labiau išsimokslinę nei mokslų nebaigę, gyvenantieji didmiesčiuose nei kaimo vietovėse, gaunantieji didesnes pajamas nei tie, kurių pajamos mažesnės. Aukščiausia pilietine galia pasižymi moksleiviai bei studentai bei darbo rinkoje dalyvaujantieji, tuo tarpu žemiausia – bedarbiai, pensininkai ir dekretinėse ar vaiko priežiūros atostogose esantieji. Šios grupės turima pilietinė galia išsiskiria ir ankstesniais metais. Tačiau galima pastebėti, jog pastaraisiais metais didėja atotrūkis tarp vyriausiųjų ir jauniausiųjų gyventojų turimos pilietinės galios: 2007 m. šis atotrūkis buvo lygus 8, 2008 m. - 11,2, 2009 m. – 4,9, 2010 m. – 9,6, o 2012 m. šis skirtumas išaugo net iki 15,3.

24 pav. Pilietinės galios indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

25 pav. Pilietinės galios indekso vidurkiai pagal gyvenamąją vietą, užsiėmimą ir pajamas

II. LIETUVOS MOKSLEIVIŲ PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS

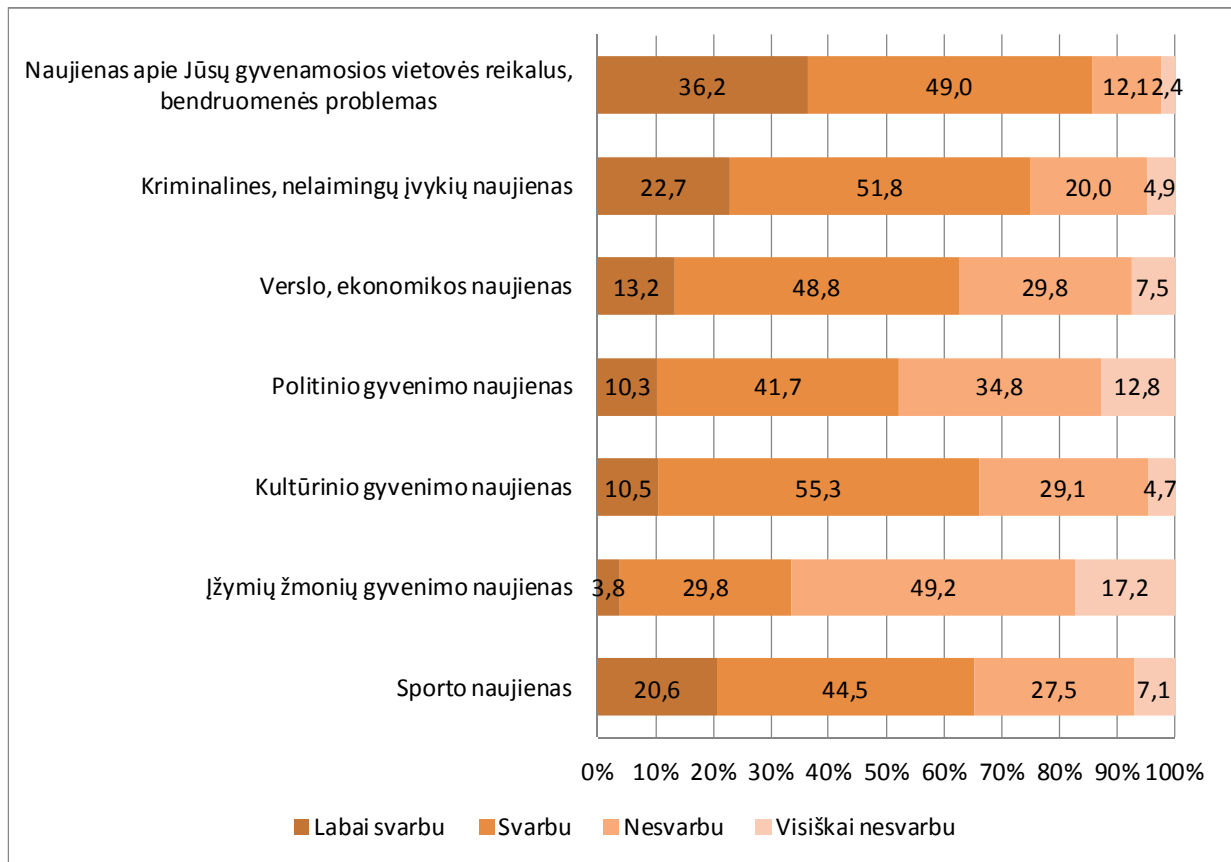
2012 m. pilietinės galios indekso ypatybė yra ta, jog jame atskirai tirta Lietuvos moksleivių pilietinė galia. Jai apžvelgti skirta ši, antroji, ataskaitos dalis. Ar Lietuvos moksleiviai pilietiški? Ar jie domisi viešaisiais reikalais, kokiose pilietinėse veiklose dalyvauja, ar imtųsi spręsti visuomenėje iškilusią problemą? Kaip vertina savo pilietinę galią? Ar mato grėsmių užsiimantiems pilietine veikla? Ir, galiausiai, kaip jie vertina pilietinį ugdymą mokykloje?

Siekiant atsakyti į šiuos klausimus, šalia standartinės reprezentatyvios visuomenės „pilietinės galios indekso“ apklausos, papildomai buvo apklausta daugiau nei penki šimtai 9 – 12 klasių mokinių ir profesinių mokyklų moksleivių, siekiančių įgyti profesiją ir pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą (N = 506, daugiau informacijos apie apklausą – 2 priede, klausimynas pateikiamas 4 priede).

1. DOMĖJIMASIS VIEŠAISIAIS REIKALAIS

Kaip matyti iš 26 pav., kaip ir visa visuomenė, moksleiviai labiausiai domisi naujienomis apie savo gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas (kasdien jas svarbu ar labai svarbu sužinoti 85 proc. moksleivių), mažiausiai – įžymių žmonių gyvenimo naujienomis (jos kasdien svarbios 34 proc.). Tačiau žvelgiant atidžiau, savo domėjimusi atskiromis naujienų grupėmis moksleiviai labai skiriasi nuo visų Lietuvos gyventojų – apskaičiuotus procentinius domėjimosi skirtumus galima matyti 3 lentelėje. Kaip matyti, moksleiviams mažiau rūpi politinio gyvenimo bei verslo, ekonomikos naujienos (atitinkamai 16 ir 11 proc. skirtumai), mažiau jie domisi ir įžymybių gyvenimo naujienomis (9 proc. skirtumas), naujienomis apie gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas bei kultūrą (skirtumas po 6 proc.). Labiau nei visą visuomenę moksleivius domina tik sporto bei kriminalinės, nelaimingų įvykių naujienos (atitinkamai 9 proc. ir 5 proc. skirtumai).

26 pav. Lietuvos moksleivių domėjimasis viešaisiais reikalais, proc.

Tačiau nors bendrai keturiomis naujienų grupėmis besidominčiųjų moksleivių ir mažiau, būtina pastebėti, jog tarp moksleivių visų naujienų grupių atveju žymiai daugiau nei visoje visuomenėje yra tų, kuriems šias naujienas kasdien sužinoti yra „labai svarbu“: skirtumai siekia nuo 15 proc. gyvenamosios vietos, bendruomenės naujienų atveju iki 5 proc. kultūros gyvenimo naujienų atveju. Tiesa, politikos, ekonomikos bei verslo ir įžymių gyvenimo atveju intensyviai besidominčiųjų dalis tarp moksleivių bei visos visuomenės statistiškai reikšmingai nesiskiria, tačiau turint galvoje, jog moksleiviai apskritai menčiau šiomis naujienomis domisi, į šią santykinai didelę „itin besidominčiųjų“ dalį dėmesį atkreipti verta.

3 lentelė. Domėjimosi viešojo gyvenimo naujienomis skirtumai tarp moksleivių ir visų Lietuvos gyventojų, proc.

		Moksleviai	Visi gyventojai	Skirtumas tarp moksleivių ir visų gyventojų
Labai svarbu ir svarbu kasdien sužinoti	Sporto naujienas	65.0	56.4	+8.6
	Įžymių žmonių gyvenimo naujienas	33.6	42.9	-9.3
	Kultūrinio gyvenimo naujienas	65.8	71.4	-5.6
	Politinio gyvenimo naujienas	52.0	68.3	-16.3
	Verslo, ekonomikos naujienas	62.1	72.7	-10.7
	Kriminalines, nelaimingų įvykių naujienas	74.5	69.3	+5.2
	Naujienas apie Jūsų gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas	85.2	91.0	-5.8
Labai svarbu sužinoti kasdien	Sporto naujienas	20.6	8.6	+12.0
	Įžymių žmonių gyvenimo naujienas	3.8	3.6	+0.1
	Kultūrinio gyvenimo naujienas	10.5	5.6	+4.9
	Politinio gyvenimo naujienas	10.3	10.1	+0.2
	Verslo, ekonomikos naujienas	13.2	12.2	+1.0
	Kriminalines, nelaimingų įvykių naujienas	22.7	10.3	+12.4
	Naujienas apie Jūsų gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas	36.2	21.6	+14.5

Šis domėjimosi įvairiomis naujienų grupėmis intensyvumas, atsverdamas menkesnį bendrą domėjimąsi lemia tai, kad apskaičiuota Lietuvos moksleivių domėjimosi viešaisiais reikalais indekso vidutinė reikšmė, 42,1, statistiškai reikšmingai nesiskiria nuo visos visuomenės (visos visuomenės 2012 m. – 41).

Lietuvos moksleivių domėjimasis viešaisiais reikalais nepriklauso nei nuo lyties, nei nuo amžiaus, nei nuo klasės, kurioje jie mokosi, gyvenamosios vietovės ar subjektyviai vertinamos finansinės padėties (vidutinės domėjimasis viešaisiais reikalais indekso reikšmės statistiškai reikšmingai šiose grupėse nesiskiria). Vienintelis veiksnys, šiuo atžvilgiu moksleivius diferencijuojantis, yra mokyklos tipas – profesinių mokyklų moksleivių domėjimasis viešaisiais reikalais yra mažesnis nei kitų mokyklų moksleivių (jų domėjimosi viešaisiais reikalais indekso vidutinė reikšmė - 38,6, kitų mokyklų moksleivių - svyruojanti nuo 42,3 iki 44,5).

Tačiau nors bendrai paėmus domėjimasis viešaisiais reikalais tarp moksleivių gan panašus, žvelgiant į domėjimosi atskiromis naujienų grupėmis tendencijas, galima pastebėti šiokių tokių skirtumų.

Pirma, merginos, atkartodamos tendencijas visoje visuomenėje, labiau linkusios domėtis kultūros, įžymių žmonių gyvenimo naujienomis, taip pat moksleivių apklausoje dalyvavusios merginos labiau nei vaikinai

buvo linkusios domėtis kriminalinėmis naujienomis. Šias naujienas svarbu sužinoti atitinkamai 76 proc., 42 proc., 79 proc. merginų bei 56 proc., 25 proc. ir 70 proc. vaikinių. Vaikiniams tuo tarpu įdomesnės yra sporto bei verslo ir ekonomikos naujienos: jomis atitinkamai domisi 76 proc. bei 69 proc. vaikinių ir 54 proc. bei 56 proc. merginų. Domėjimasis politinio gyvenimo naujienomis tarp abiejų lyčių moksleivių yra vienodas (politinio gyvenimo naujienas kasdien labai svarbu ir svarbu sužinoti po 52 proc. vaikinių ir merginų), o naujienos apie gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas šiek tiek svarbesnės yra merginoms (šias naujienas kasdien labai svarbu ir svarbu sužinoti 83 proc. vaikinių ir 87 proc. merginų).

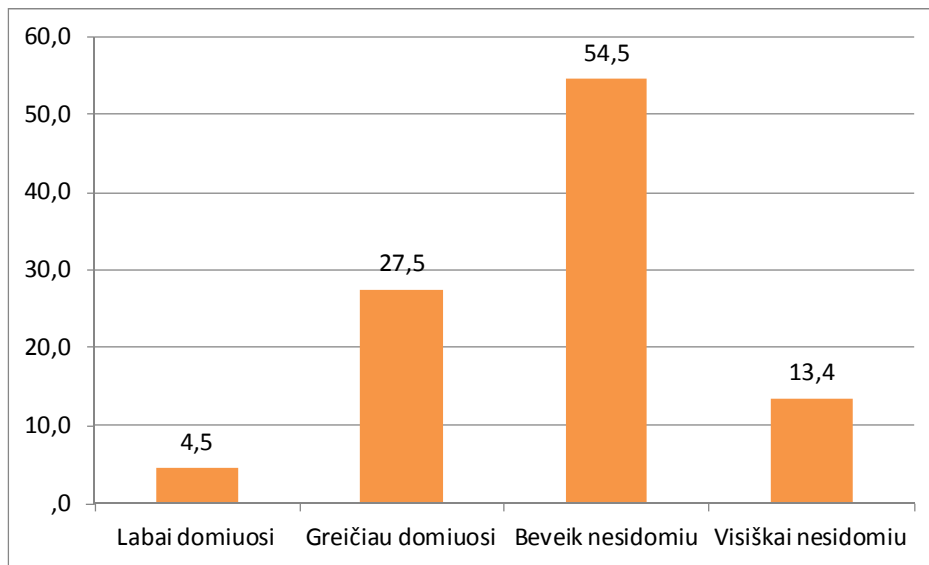
Žvelgiant pagal amžių, vyresnius moksleivius vis labiau domina verslo ir ekonomikos, kultūrinio gyvenimo naujienos (atitinkamai 58 proc. 64 proc. jomis besidominčiųjų 14-15 m. amžiaus grupėje, 62 proc. ir 66 proc. – 16-17 m., 65 proc. ir 68 proc. tarp 18 m. ir vyresnių moksleivių), tačiau ši tendencija nepasitvirtina domėjimosi politinio gyvenimo naujienomis atveju (domėjimasis politinio gyvenimo naujienomis nuo moksleivių amžiaus praktiškai nepriklauso), o žvelgiant į domėjimąsi gyvenamosios vietovės reikalais ir problemomis galima netgi pastebėti, jog 18 m. ir vyresnius moksleivius šios naujienos domina mažiau nei kitus (86 proc. besidominčiųjų tarp 14-15 m., 87 proc. – tarp 16-17 proc. ir 81 proc. – tarp 18 m. ir vyresnių respondentų).

Pagrindinių mokyklų moksleiviai dažniau nei kiti domisi sporto naujienomis (76 proc. besidominčiųjų), mažiau nei kiti – kultūros (55 proc. besidominčiųjų). Profesinių mokyklų moksleiviams mažiau nei visiems kitiems rūpi sporto (55 proc. besidominčiųjų), įžymių žmonių gyvenimo naujienos (25 proc. besidominčiųjų), tarp šių mokyklų moksleivių, daugiau nei tarp besimokančiųjų kitose mokyklose, yra kasdien sekančių kriminalines naujienas (82 proc.). Tarp vidurinių mokyklų moksleivių daugiau nei tarp kitose mokyklose besimokančiųjų yra tų, kurie kasdien domisi verslo ir ekonomikos (72 proc.), kultūros (72 proc.), įžymių žmonių gyvenimo naujienomis (41 proc.). Politinio gyvenimo naujienas kasdien sužinoti yra svarbiau vidurinių mokyklų ir gimnazijų nei pagrindinių ir profesinių mokyklų moksleiviams (atitinkamai 58 proc., 53 proc. ir 45 proc., 47 proc. jomis kasdien besidominčiųjų). Tuo tarpu domėjimasis gyvenamosios vietovės reikalais, bendruomenės problemomis visiškai nepriklauso nuo to, kokio tipo mokykloje mokomasi.

Galiausiai žvelgiant į moksleivių domėjimosi įvairiomis naujienomis skirtumus pagal jų gyvenamąją vietovę, matyti, jog Lietuvos miestų moksleiviai labiau nei didmiesčių ar kaimo vietovių moksleiviai domisi sporto naujienomis (74 proc. besidominčiųjų), mažiau nei kiti – politinio gyvenimo (45 proc. besidominčiųjų) bei verslo, ekonomikos naujienomis (56 proc. besidominčiųjų). Kaimo vietovių moksleiviai šiek tiek labiau nei kiti domisi įžymių žmonių gyvenimo naujienomis (37 proc. besidominčiųjų). Didmiesčių moksleiviai mažiau nei kiti domisi kriminalinėmis (69 proc. besidominčiųjų), bei paradoksaliai, atsižvelgiant į gyvenamosios vietos teikiamas galimybes, – ir kultūrinėmis naujienomis (59 proc.). Didmiesčių moksleiviams mažiau nei miestų ar kaimo vietovių moksleiviams rūpi ir kasdien sužinoti naujienas apie gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas (80 proc. besidominčiųjų).

2012 m. pilietinės galios indekso tyrime moksleivių apklausa buvo papildyta keliais klausimais, leidžiančiais geriau nustatyti moksleivių domėjimąsi politika. Pirmiausia moksleivių buvo paprašyta pačių įvertinti savo domėjimąsi politika (klausimo formuluoatė: „Ar Jūs domitės politika? Labai domiuosi, greičiau domiuosi, beveik nesidomiu, visiškai nesidomiu“). 27 paveiksle matyti, kaip pasiskirsto jų atsakymai.

27 pav. Lietuvos moksleivių domėjimasis politika, proc.

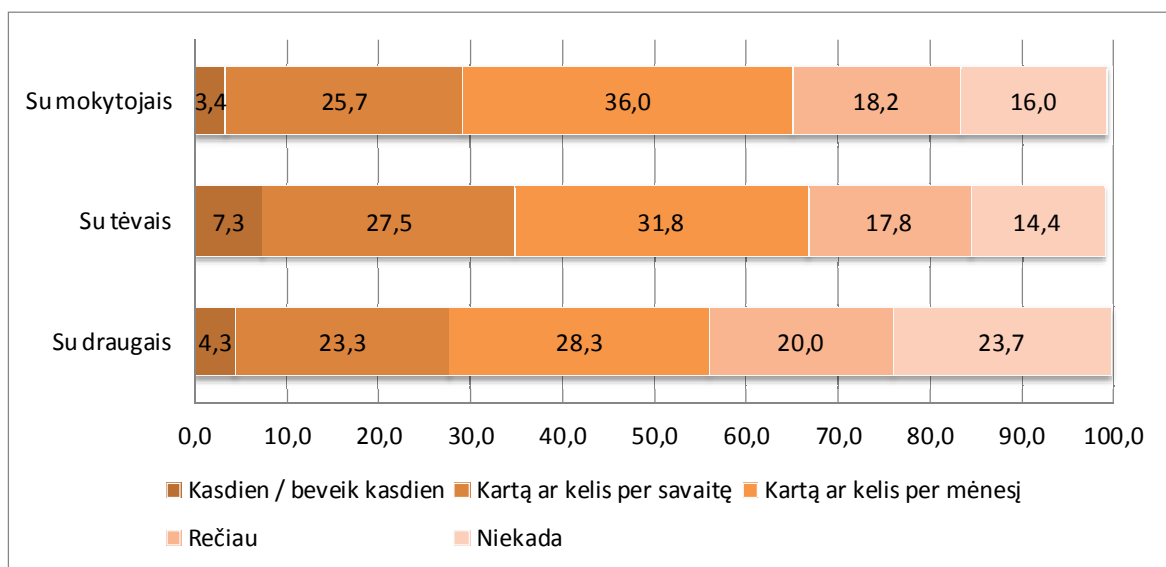

Kaip matyti iš 27 paveikslo, tarp Lietuvos moksleivių daugiausia yra politika beveik nesidominčių (55 proc.). Labiau ir greičiau ja domisi tik 3 iš 10. Daugiau politika besidominčiųjų yra tarp vaikinių (domisi 36 proc. vaikinių ir 28 proc. merginų), mažiau – tarp tų, kurie savo šeimos finansinę padėtį vertina blogai arba labai blogai (26 proc., o tarp savo finansinę padėtį vertinančių labai gerai, gerai ar vidutiniškai besidominčiųjų politika yra atitinkamai 32 proc., 31 proc. ir 34 proc.). Didmiesčių moksleiviai politika domisi labiau nei gyvenantieji miestuose (atitinkamai 35 proc. ir 29 proc.), dešimtokai ir vienuoliktokai – šiek tiek labiau nei devintokai (atitinkamai domisi 34 proc., 33 proc. ir 29 proc., dvyliktokų domėjimasis, 32 proc., statistiškai reikšmingai nuo žemesnių klasių moksleivių nesiskiria). Bene ryškiausiai domėjimasis politika išskiria moksleivius, besimokančius skirtingų tipų mokyklose: tarp profesinės mokyklos moksleivių politika domisi 19 proc., pagrindinėse mokyklose tokių – 25 proc., gimnazijose – 35 proc. ir galiausiai vidurinėse mokyklose besidominčiųjų politika galima rasti net 42 proc.

Galima pastebėti, jog, kaip ir reikėtų tikėtis, domėjimasis politika yra stipriai susijęs su aukščiau aptartu domėjimosi viešaisiais reikalais indeksu – labiau besidomintieji politika pasižymi ir didesniais domėjimosi viešaisiais reikalais įvertinimais ir atvirkščiai (Spearmano koreliacijos koeficientas 0,509, $p < 0,01$).

Apie politiką moksleiviai tiek su tėvais, tiek su draugais ar mokytojais išvis nesišneka arba šnekasi retai. Tai atskleidė moksleivių atsakymai į kitą apklausoje užduotą klausimą: „Kaip dažnai Jūs kalbatės su šiais žmonėmis apie politiką? Su draugais; su tėvais; su mokytojais?“. Kaip matyti iš 28 pav. pateiktų atsakymų dažnių, kasdien, beveik kasdien šia tema su įvairiomis grupėmis šnekasi tik 3-7 proc. apklaustų moksleivių, niekada – 14-24 proc. Politika yra mažiausiai tinkama tema pokalbiui su draugais, dažniau apie tai pasišnekama su tėvais. Su mokytojais moksleiviai apie politiką dažniausiai šnekasi kelis kartus per mėnesį.

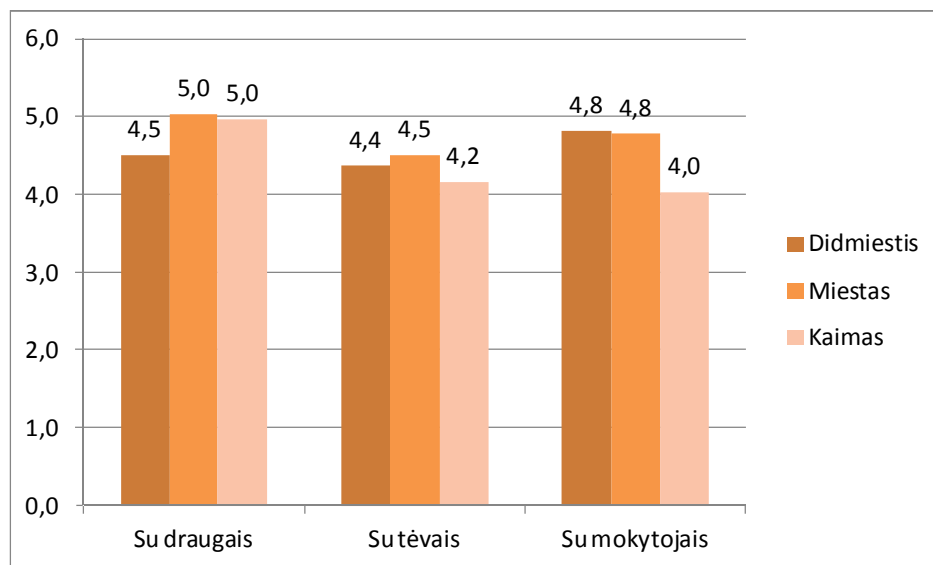
28 pav. Lietuvos moksleivių kalbėjimasis apie politiką su draugais, tėvais bei mokytojais, proc.

Domintis, kiek ir su kuo kalbėtis apie politiką yra linkę skirtingi moksleiviai, galima pastebėti keletą neryškių tendencijų. Merginos dažniau nei vaikinai apie politiką šnekasi su tėvais ir mokytojais, tuo tarpu vaikinai – dažniau nei merginos politiką aptaria su draugais. Tiek su mokytojais, tiek su draugais ar tėvais politiką dažniausiai aptaria vidurinių mokyklų moksleiviai, rečiausiai – profesinių. Gimnazijų ir pagrindinių mokyklų moksleiviai šiuo atžvilgiu labiau neišsiskiria. Aiškaus vienkrypčio ryšio negalime pastebėti ir tarp kalbėjimosi apie politiką su įvairiomis grupėmis bei moksleivių amžiaus ar klasės, kurioje mokomasi. Atsižvelgiant į gyvenamąją vietą galima pastebėti, jog miestų moksleiviai rečiau nei didmiesčių ar kaimo vietovių moksleiviai apie politiką kalbasi su tėvais bei draugais. Tačiau apie politiką su mokytojais, lyginant su kitur gyvenančiais, rečiausiai diskutuoja didmiesčių vaikai. Jie nei kitur gyvenantieji politiką aptaria su draugais. Su mokytojais dažniau nei kitur gyvenantys politiką aptaria kaimo vietovių moksleiviai. Jie, beje, ir su tėvais apie politiką kalbasi dažniau nei kiti. Žvelgiant kitu kampu, didmiesčių moksleiviai apie politiką dažniausiai kalbasi su tėvais, rečiausiai – su mokytojais, miestuose gyvenantieji – dažniausiai taip pat su tėvais, rečiausiai – su draugais. Tuo tarpu kaimo vietovių moksleiviai taip pat apie politiką rečiausiai kalbasi su draugais, tačiau dažniausiai (ir, prisimenant, kas anksčiau sakyta, dažniau nei kitur gyvenantieji) apie politiką kalbasi su mokytojais. Iš to galima daryti

išvadą, jog mokytojų vaidmuo šnekantis su moksleiviais apie politiką vienareikšmiškai didžiausias yra kaimo vietovėse.

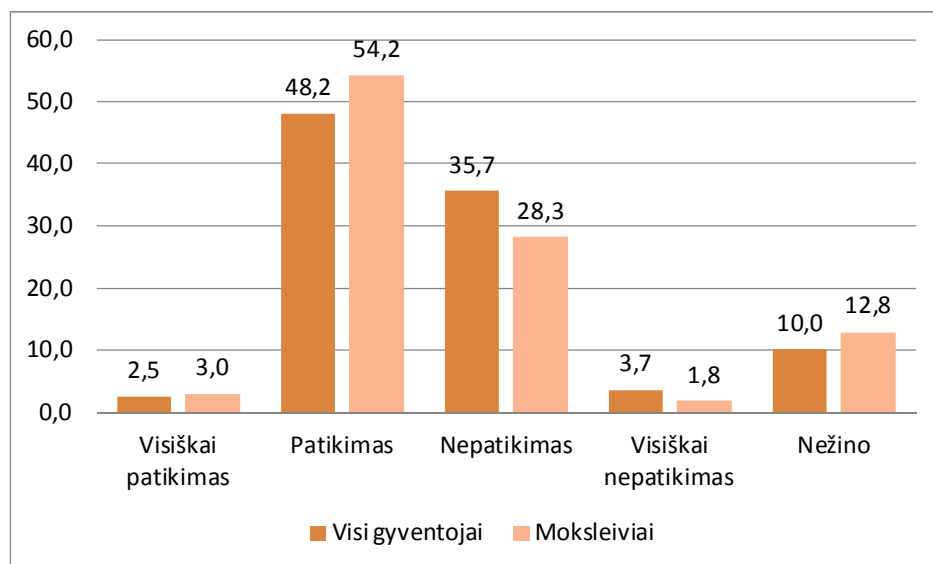
29 pav. Lietuvos moksleivių kalbėjimasis apie politiką su draugais, tėvais bei mokytojais, atsižvelgiant į jų gyvenamąją vietovę (balai nuo 1 iki 7, kur 1 reiškia kalbėjimąsi kasdien, beveik kasdien, 7 – niekada)

Lygindami moksleivių kalbėjimo apie politiką su įvairiomis grupėmis dažnumą bei jų domėjimąsi politika, galime pamatyti, jog šie kintamieji yra stipriai tarpusavyje susiję: moksleiviai, labiau besidomintys politika, dažniau apie ją šnekasi su tėvais, draugais ir mokytojais, ir atvirkščiai – nesidomintys politika šia tema su tėvais, draugais ir mokytojais kalbasi rečiau ar visai nesikalba (Spearmano koreliacijos koeficientai atitinkamai 0,535, 0,495 ir 0,314, $p < 0,01$). Įdomu pastebėti, jog lyginant tris pašnekovų grupes, ryšys, nors ir statistškai reikšmingas, šiek tiek mažesnis yra tarp domėjimosi politika ir kalbėjimosi apie ją su mokytojais – tai galėtų būti paaiškinama mažiau savarankiškai pasirenkama bendravimo tema.

Kaip ir visų gyventojų, moksleivių 2012 m. pilietinės galios indekso apklausoje taip pat teirautasi nuomonės apie žiniasklaidos pateikiamų žinių patikimumą (klausias: „Apskritai kalbant, Jūsų manymu, ar Lietuvos žiniasklaida (spauda, laikraščiai, televizija, internetiniai naujienų portalai) suteikia visiškai patikimas, patikimas, nepatikimas ar visiškai nepatikimas žinias apie mūsų šalies valdžios darbą ir priimamus sprendimus?“). 30 paveiksle galime matyti moksleivių atsakymų pasiskirstymus – bendros tendencijos tarp moksleivių yra panašios kaip ir tarp visų Lietuvos gyventojų – daugiausia moksleivių, kaip ir visų gyventojų, žiniasklaidos suteikiamomis žiniomis pasitiki (54 proc. pasitikinčių ir dar 3 proc. visiškai pasitikinčių jomis moksleivių), dalis laiko jas nepatikimomis (28 proc.), gana daug šiuo klausimu nuomonės neturi (net 13 proc.). Ir nors skirtumai nėra labai ryškūs, galima pastebėti, jog moksleiviai kiek mažiau nei visa visuomenė yra kritiškai žiniasklaidos suteikiamų žinių patikimumo atžvilgiu.

30 pav. Visų gyventojų ir moksleivių pasitikėjimas Lietuvos žiniasklaida, proc.

Galiausiai, visai baigiant moksleivių domėjimosi viešaisiais reikalais aptarimą, norėtusi tyrimo atskleistus rezultatus palyginti ne tik su visos visuomenės, bet ir su šalies mokytojų domėjimosi viešaisiais reikalais tendencijomis. Tokią galimybę suteikia 2008 m. ir 2009 m. atlikti Lietuvos mokytojų pilietinės galios indekso tyrimai. Nors, kaip matėme, 2012 m. Lietuvos moksleivių domėjimosi viešaisiais reikalais indekso vidutinė reikšmė, 42,1, statistiškai reikšmingai nesiskiria nuo visos visuomenės indekso vidutinės reikšmės 41,0, ji yra smarkiai mažesnė už Lietuvos mokytojų domėjimosi viešaisiais reikalais indeksą – 53,7 (2009 m. tyrimas). Taigi galime daryti išvadą, jog kol kas viešaisiais reikalais labiau besidomintys mokytojai šiuo domėjimusi „neužkrečia“ moksleivių. Pilietinės galios indekso tyrimo duomenų analizė siūlo, jog vienas iš būdų moksleivių domėjimąsi viešaisiais reikalais sužadinti galėtų būti dažnesni pašnekesiai apie politiką mokykloje – kaip matyti, šia tema su mokytojais bent kartą per savaitę ar dažniau kalbasi tik 3 iš 10 moksleivių, tačiau pats dažnesnis kalbėjimasis yra stipriai susijęs tiek su didesniu moksleivių domėjimusi politika, tiek su aktyvesniu domėjimusi viešaisiais reikalais.

2. PILIETINIS AKTYVUMAS

Lietuvos moksleivių pilietinis aktyvumas tirtose 17 veiklų matyti 31 paveiksle. Iš karto galima pastebėti, jog tarp moksleivių „populiariausių“ veiklų trejetukas yra toks pats, kaip ir visoje visuomenėje –tik moksleiviai vietos bendruomenės veikloje dalyvavo dažniau nei aukštojo mokytojai (atitinkamai 57 proc. ir 48 proc.). Daugiausia Lietuvos moksleivių, kaip ir visų gyventojų, sutraukė aplinkos tvarkymo tautos (75

proc.). 3 iš 10 moksleivių dalyvavo visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje, kas penktas neatlygintinai įsitraukė į visuomenines ar pilietines kampanijas, religinės bendruomenės socialines veiklas, užsiėmė pilietinėmis veiklomis internete, kreipėsi į valstybės kontroliuojančias institucijas pranešdamas apie įstatymų pažeidimus. Kas dešimtas skleidė žinią žiniasklaidoje bei užsiėmė daugiau nekonvencinėmis laikomomis veiklomis: pirko ar boikotavo produktus dėl etinių ar politinių motyvų, dalyvavo demonstracijoje, mitinge ar pikete, pasirašė peticiją ne internetu, dalyvavo streike. Kas dešimtas moksleivis 2012 m. teigė dalyvavęs ir partijos, politinės organizacijos veikloje. Rečiausiai moksleiviai nurodė, kad kreipėsi į politiką ar advokatą, teismą, prokuratūrą viešo, kolektyvinio intereso gynimo klausimu (po 5 proc.).

31 pav. Lietuvos moksleivių dalyvavimas pilietinėse veiklose, proc.

Kiek toks moksleivių dalyvavimas pilietinėse veiklose yra panašus ir kiek skiriasi nuo visos visuomenės pilietinio aktyvumo, galima matyti 4 lentelėje. Labiausiai krentantis į akis dalykas - moksleiviai visose vardintose veiklose be išimčių dalyvauja kur kas aktyviau (statistiškai reikšmingi pokyčiai). Patys didžiausi skirtumai – daug aktyvesnis įsitraukimas į aplinkos tvarkymo veiklas bei vietos bendruomenės veiklą (atitinkamai 21 proc. ir 20 proc. skirtumai). Ženkliai daugiau moksleivių dalyvauja ir visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje ar neatlygintinai – visuomeninėse ar pilietinėse kampanijose, taip pat daugiau jų dalyvavo religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje, pilietinę poziciją aktyviau reiškė interneto erdvėje (siuntė, skelbė pilietinio ar politinio pobūdžio informaciją, pasirašė peticiją, dalyvavo internetinėje politinėje diskusijoje, grupėje).

4 lentelė. Dalyvavimo pilietinėse veiklose skirtumai tarp moksleivių ir visų Lietuvos gyventojų, proc. (tik statistiškai reikšmingi pokyčiai)

	Moksleiviai	Visi gyventojai	Skirtumas tarp moksleivių ir visų gyventojų
Dalyvavote aplinkos tvarkymo talkose	74.5	53.7	+20.8
Dalyvavote vietos bendruomenės veikloje	56.7	36.5	+20.2
Dalyvavote visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje	27.9	12.1	+15.8
Neatlygintinai dalyvavote visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje (nešiojote ar platinote kokios nors kampanijos plakatus, ženklelius, lipdukus, skrajutes, taip pat ir internetu)	21.3	6.6	+14.7
Dalyvavote religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje	20.6	8.6	+12.0
Internetu siuntėte, skelbėte pilietinio ar politinio pobūdžio informaciją, pasirašėte peticiją, dalyvavote internetinėje politinėje diskusijoje, grupėje	19.0	9.2	+9.8
Susitikote su žurnalistais ar pats/ pati rašėte, kalbėjote spaudoje, televizijoje, radijuje	13.8	6.7	+7.1
Pirkote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl etinių (moralinių) ar politinių motyvų	11.3	6.8	+4.5
Dalyvavote demonstracijoje, mitinge ar pikete	9.9	8	+1.9
Dalyvavote partijos, politinės organizacijos veikloje	8.1	4.9	+3.2
Dalyvavote streiko akcijoje	5.1	3.2	+1.9

Moksleiviai išsiskiria ir tuo, jog dalyvauja didesniame skaičiuje skirtingų veiklų – septyniose ir daugiau iš vardintų pilietinių veiklų dalyvavo 14 proc. moksleivių, tuo tarpu visuomenėje tokių buvo 8 proc. Nė

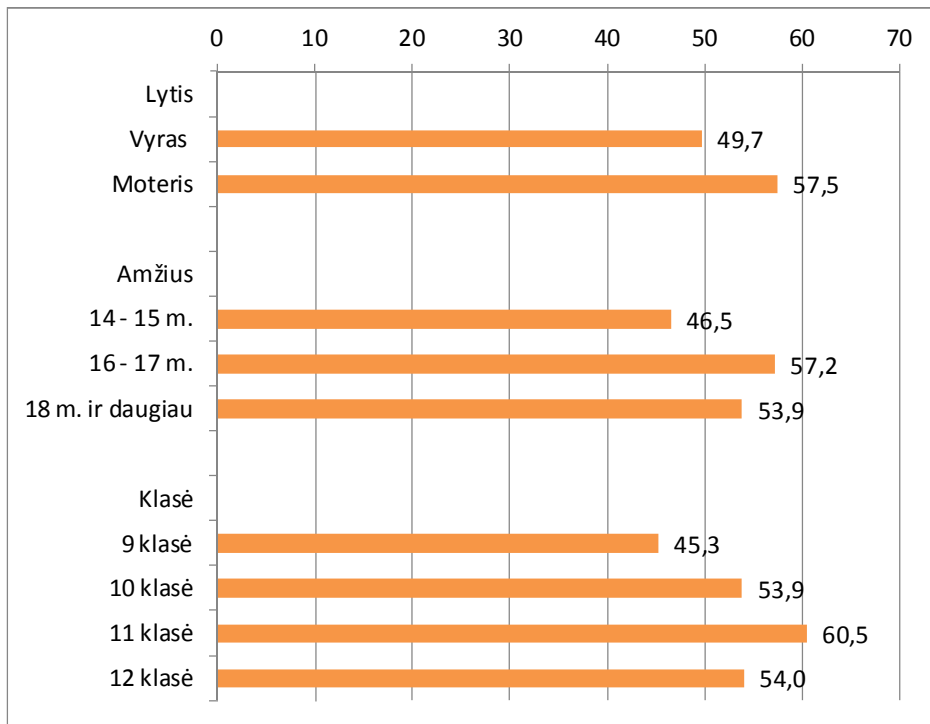
vienoje iš vardintų veiklų nedalyvavo tik kas dešimtas moksleivis – 12 proc., tuo tarpu visuomenėje, kaip matėme, tokių nedalyvaujančiųjų dvigubai daugiau – 27 proc.

2010 m. atlikta pilietinės galios indekso apklausa su padidinta 15-29 m. jaunimo imtimi leidžia atsargiai palyginti ir Lietuvos moksleivių pilietinio aktyvumo kaitą 2010 – 2012 metais. Nors palyginamumas yra sudėtingas dėl mažos 15-19 metų moksleivių imties 2010 tyrime, ypač dideli dalyvaujančių šio amžiaus grupės moksleivių skirtumai 2010 ir 2012 m. leidžia kalbėti apie per du metus išaugusį moksleivių dalyvavimą vietos bendruomenių veikloje (nuo 34 proc. 2010 m. iki 57 proc. 2012 m.) bei aplinkos tvarkymo talkose (nuo 58 proc. 2010 m. iki 75 proc. 2012 m.).

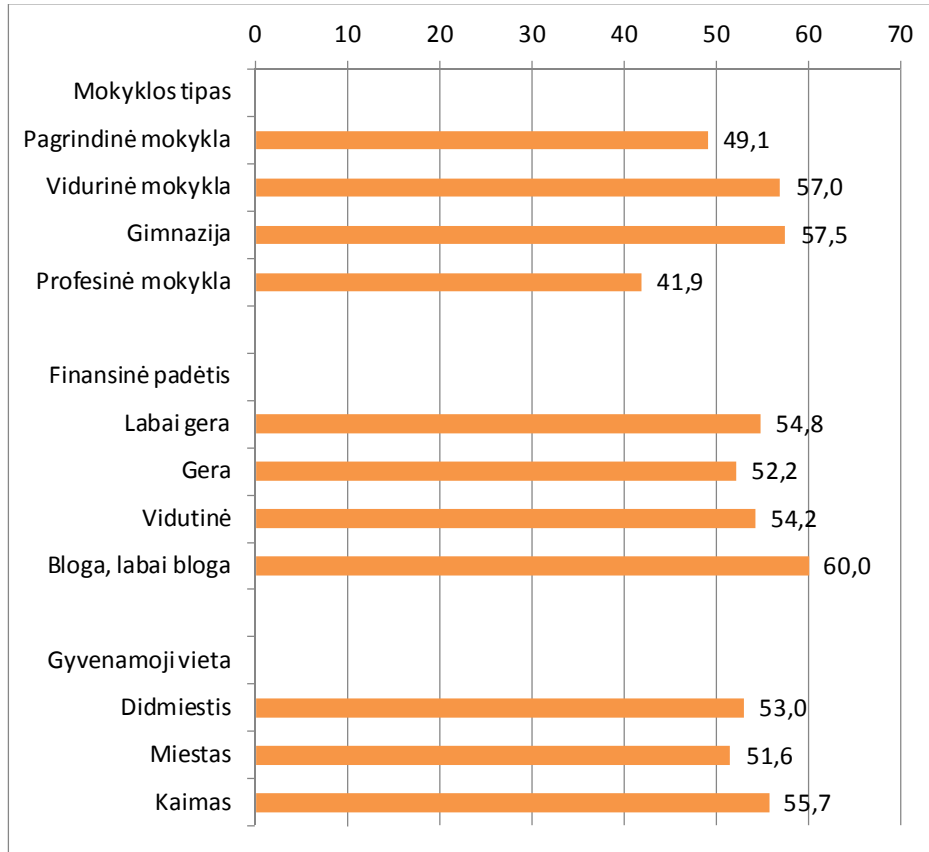
Atitinkamai ir apskaičiuoto 2012 m. moksleivių pilietinio aktyvumo indekso vidutinė reikšmė, 53,6, yra kur kas didesnė nei visos visuomenės - 38,4. Vis dėlto, lyginant šį indeksą su mokytojų pilietinio aktyvumo indeksu, apskaičiuotu 2009 m., matyti, jog mokytojų aktyvumas (indekso vidutinė reikšmė 70,0) antra tiek lenkia visuomenės pilietinio aktyvumo vidurkį.

Apžvelgiant Lietuvos moksleivių 2012 m. pilietinio aktyvumo indekso skirtumus pagal lytį, amžių, klasę, kurioje mokomasi, mokyklos tipą, finansinę šeimos padėtį bei gyvenamąją vietovę (32 ir 33 paveikslai), galima pastebėti, kad pilietiškai kiek aktyvesnės nei vaikinai yra merginos, kaimo vietovių moksleiviai – aktyvesni nei miesto, vidurinių mokyklų ir gimnazijų moksleiviai pilietiniu aktyvumu pranoksta profesinių ir pagrindinių mokyklų moksleivius. Taip pat matyti, jog pilietinis aktyvumas auga pereinant į aukštesnes klases, tačiau paskutiniaisiais metais mokykloje vėl sumažėja – panašu, jog dvyliktokai susitelkia ties pasirengimu egzaminams ir (bent laikinai?) kitas veiklas primiršta. Šią tendenciją atkartoja ir pilietinio aktyvumo indekso priklausomybė nuo amžiaus. Reikšmingų skirtumų įsitraukimo į pilietines veiklas aktyvume pagal subjektyviai vertinamą šeimos finansinę padėtį nėra.

32 pav. Moksleivių pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir klasę, kurioje mokomasi

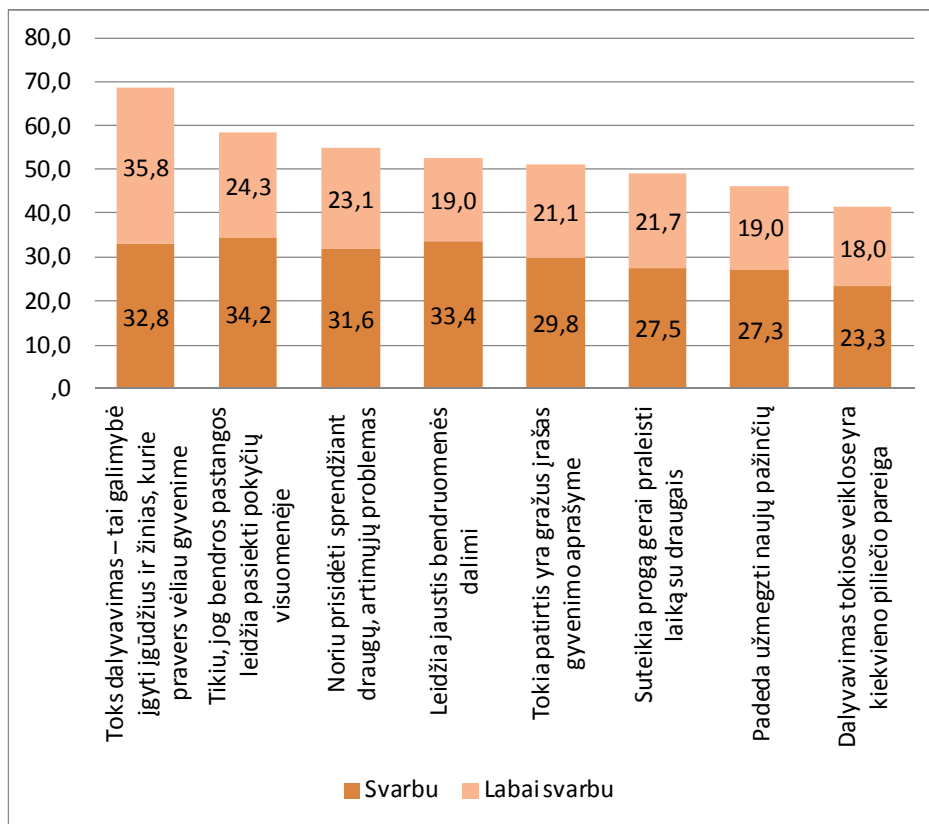

33 pav. Moksleivių pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal mokyklos tipą, finansinę šeimos padėtį ir gyvenamąją vietą

2012 m. pilietinės galios indekso tyrime taip pat tirti moksleivių dalyvavimo pilietinėse veiklose motyvai. Apklausoje jų buvo prašyta atsakyti į klausimą „Kuo, Jūsų manymu, dalyvavimas pilietinėse veiklose (pavyzdžiui, įvairių pilietinių organizacijų veikloje, pilietinėse akcijose, bendruomeninėje veikloje ir pan.) gali būti svarbus Jums asmeniškai? (Įvertinkite įvairias priežastis 5 balų skalėje, kur 1 reiškia „visiškai nesvarbu“, o 5 – „labai svarbu“)“. Atsakymų „svarbu“ ir „labai svarbu“ pasiskirstymus matome 34 paveiksle.

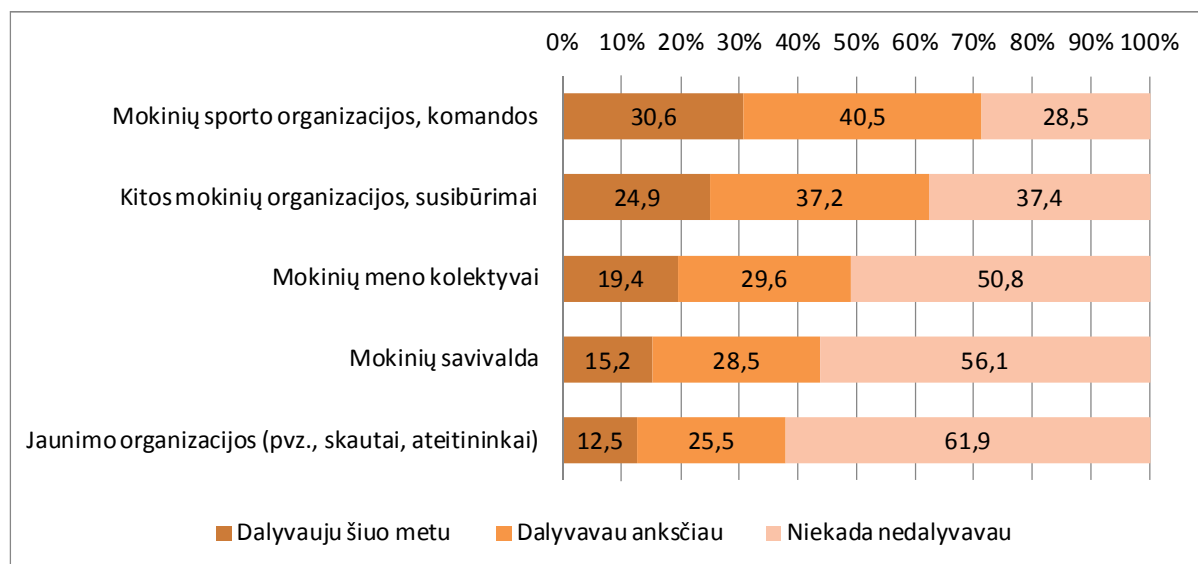
34 pav. Lietuvos moksleivių dalyvavimo pilietinėse veiklose priežastys, proc.

Nors įvairių priežasčių, kodėl, moksleivių manymu, dalyvavimas pilietinėse veiklose yra svarbus, vertinimo vidurkiai apskritai imant yra gana panašūs, skirtumai išryškėja žvelgiant tik į teiginius patvirtinančius atsakymus. Moksleiviai dažniausiai sutinka, jog dalyvavimas pilietinėse veiklose – tai galimybė įgyti įgūdžius ir žinias, kurie pravers vėliau gyvenime. Taip mano net 7 iš 10 Lietuvos moksleivių. Su teiginiais, pilietinį dalyvavimą pirmiausiai siejančiais su problemų sprendimu („Tikiu, jog bendros pastangos leidžia pasiekti pokyčių visuomenėje“ ir „Noriu prisidėti sprendžiant draugų, artimųjų problemas“), sutinka mažiau, tačiau vis dar daugiau nei pusė moksleivių (atitinkamai 59 ir 55 proc.). Apie pusę moksleivių mano, jog pilietinės veiklos leidžia jaustis bendruomenės dalimi (52 proc.), ar žvelgia į šią veiklą kaip į galimybę praturtinti savo gyvenimo aprašymą (51 proc.), gerai praleisti laiką su draugais (49 proc.). Šiek tiek mažiau yra manančių, jog dalyvavimas pilietinėse veiklose jiems gali būti svarbus dėl naujų pažinčių užmezgimo (46 proc.) ir mažiausiai moksleivių svarbia dalyvavimo pilietinėse veiklose priežastimi yra laikoma pilietinė pareiga (41 proc.).

Tyrime, šalia įprasto pilietinių veiklų sąrašo, moksleiviams taip pat buvo pateiktas dar vienas – teirautasi, ar moksleiviai dalyvauja, yra dalyvavę anksčiau įvairiose moksleivių organizacijose (klausimo formuluotė: „Lietuvoje veikia įvairios mokinių organizacijos. Čia yra pateiktas tokių organizacijų sąrašas. Apie kiekvieną jų pasakykite, ar Jūs šiuo metu dalyvaujate jos veikloje, dalyvavote anksčiau, ar niekada nedalyvavote?“). Atsakymų pasiskirstymą galime matyti 35 paveiksle.

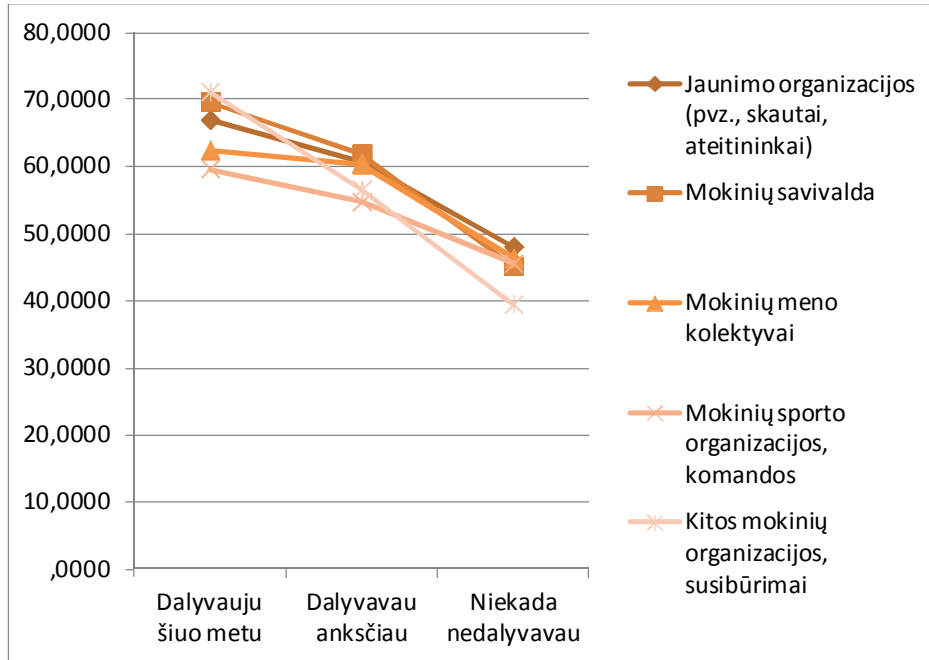
35 pav. Lietuvos moksleivių dalyvavimas įvairiose mokinių organizacijose, proc.

Kaip matyti, daugiausia moksleivių įtraukia sporto organizacijos: 71 proc. apklaustųjų jose dalyvauja ar yra dalyvavę anksčiau. Mokinių meno kolektyvų veikla įtraukia ženkliai mažiau - 49 proc. - moksleivių. Į mokinių savivaldą įsitraukia 44 proc. (15 proc. šiuo metu ir 29 proc. „anksčiau“). Mažiau populiarios nei mokyklų sporto, meno ar savivaldos organizacijos yra už mokyklos ribų plačiau veikiančios jaunimo organizacijos (skautai, ateitininkai ir kt.). Vis dėlto jose dalyvauja ar yra dalyvavę anksčiau ne tiek ir mažai - 38 proc. moksleivių. Čia neišvardintuose moksleivių susibūrimuose, organizacijose dalyvauja ar yra dalyvavę 62 proc. moksleivių – mažiau nei sporto, tačiau daugiau nei kitose vardintuose susibūrimuose.

Žvelgiant į dalyvavimo moksleivių organizacijose ir pilietinio aktyvumo indekso vidurkių santykį (36 paveikslas), galima matyti stiprią šių rodiklių koreliaciją: šiuo metu dalyvaujantys mokinių organizacijų veiklose pasižymi aukštesniu pilietinio aktyvumo indekso vidurkiu (įsitraukia į daugiau pilietinių veiklų) nei anksčiau mokinių organizacijose dalyvavusieji, anksčiau dalyvavusieji – savo ruožtu daugiau nei niekada nedalyvavę.

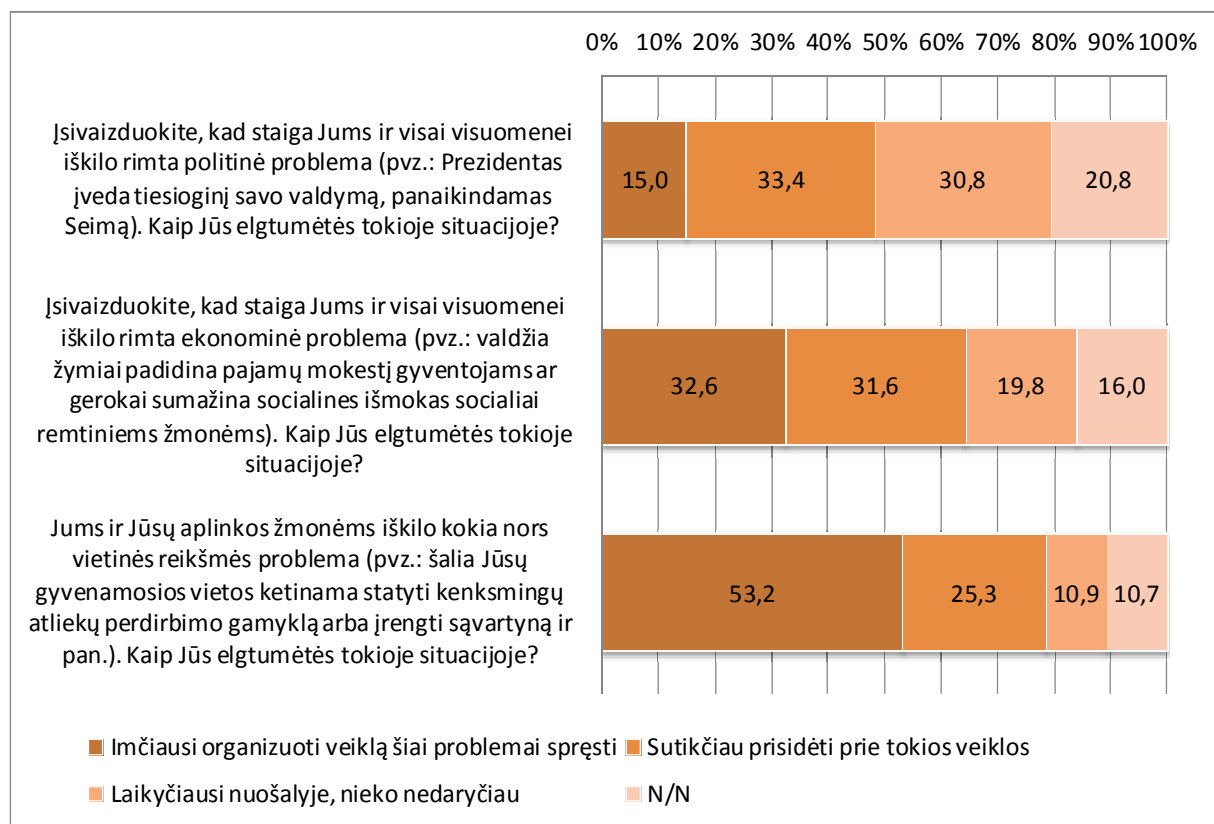
36 pav. Lietuvos moksleivių dalyvavimo įvairiose mokinių organizacijose ir pilietinio aktyvumo indekso vidurkių santykis

3. DALYVAVIMO PILIETINĖSE VEIKLOSE POTENCIALAS

Kiek Lietuvos moksleiviai yra nusiteikę spręsti šaliai išskylančias rimtas politines, ekonomines ar kokias nors vietas problemas, matyti iš 37 paveikslo. Kaip ir visą visuomenę, moksleivius labiausiai paskatintų veikti vietinės reikšmės problema (veiklą jai spręsti organizuotų ar prie tokios veiklos prisidėtų 79 proc. moksleivių), mažiausiai – iškilusi rimta politinė problema (veiklą jai spręsti organizuotų ar prie tokios veiklos prisidėtų 48 proc. moksleivių). Ekonominė problema užima tam tikrą tarpinę poziciją (ji paskatintų veikti 64 proc. moksleivių).

37 pav. Lietuvos moksleivių potencialus pilietinis aktyvumas skirtingų iškylančių problemų atveju, proc.

5 lentelėje pateikiame 2012 m. visų gyventojų ir moksleivių nusiteikimo veikti iškilus šioms trimis problemoms, palyginimą. Visai šaliai iškilus rimtai politinei, ekonominei ar kokia nors vietinės reikšmės problemai, moksleiviai yra ta visuomenė grupė, kuri yra labiausiai nusiteikusi imtis konkrečių veiksmų: tarp moksleivių ne tik kiek mažiau nusiteikusiųjų likti nuošalyje ar neapsisprendusiųjų kaip elgtis - tarp jų žymiai didesnė dalis nei visoje visuomenėje yra tų, kurie patys imtųsi organizuoti veiksmus problemoms spręsti (galimai iškylančios vietinės problemos atveju tokių moksleivių būtų net 53 proc., 33 proc. ekonominės ir 15 proc. politinės problemos atveju). Šis nusiteikimo skirtumas imtis veiklos tarp moksleivių ir visos visuomenės atitinkamai siekia 30 proc. vietinės, 21 proc. ekonominės ir 9 proc. politinės problemos atveju.

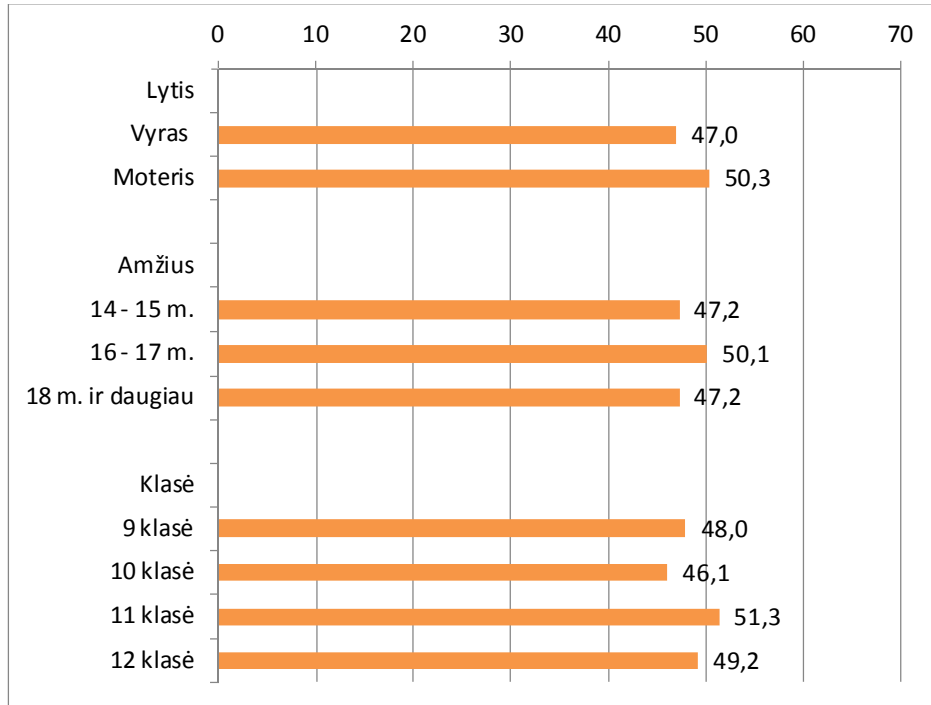
5 lentelė. Potencialaus pilietinio aktyvumo skirtumai tarp moksleivių ir visų Lietuvos gyventojų, proc. (pasvirinti procentiniai skirtumai – statistinės paklaidos ribose)

	Politinė problema			Ekonominė problema			Vietinės reikšmės problema		
	Moksleiviai	Visi gyventojai	Skirtumas tarp moksleivių ir	Moksleiviai	Visi gyventojai	Skirtumas tarp moksleivių ir	Moksleiviai	Visi gyventojai	Skirtumas tarp moksleivių ir
Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti	15.0	5.7	+9.3	32.6	12.0	+20.6	53.2	23.1	+30.1
Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos	33.4	36.0	-2.6	31.6	40.2	-8.5	25.3	48.3	-23.0
Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau	30.8	33.7	-2.8	19.8	24.3	-4.5	10.9	14.2	-3.3
Nežino, neatsakė	20.8	24.7	-3.9	16.0	23.6	-7.6	10.7	14.5	-3.8

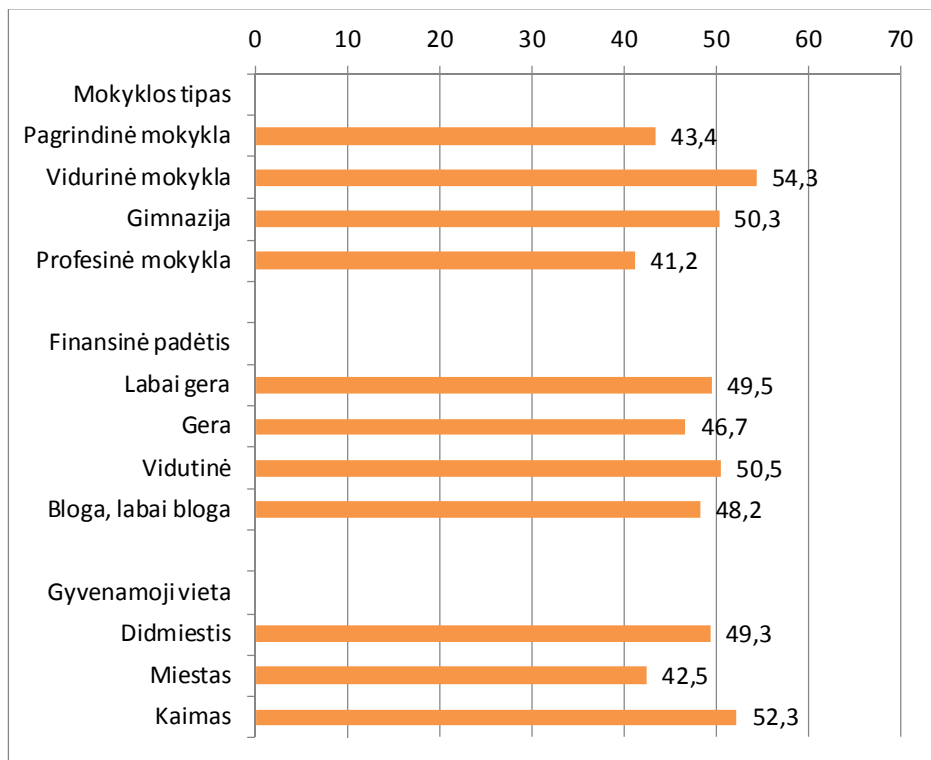
Apskaičiuota Lietuvos moksleivių potencialaus pilietinio aktyvumo indekso vidutinė reikšmė 2012 m. – 48,6. Šio indekso vidutinė reikšmė 2012 m. visoje visuomenėje – 34,3, 2009 m. tarp Lietuvos mokytojų – 47,5. Taigi matome, jog moksleivių potencialus pilietinis aktyvumas daugiau nei dešimtadaliu didesnis nei visos visuomenės ir prilygsta šalies mokytojų potencialiam pilietiniam aktyvumui.

Kaip matyti iš duomenų, pateiktų 38 ir 39 paveiksluose, Lietuvos moksleiviai tarpusavyje pagal potencialaus pilietinio aktyvumo indekso vidurkius skiriasi, tačiau ne itin daug. Daugiau nusiteikimo keisti susiklosčiusią situaciją valstybėje ar bendruomenėje turi kaimo vietovių bei didmiesčių moksleiviai, mažiau – miestuose gyvenantieji. Taip pat daugiau pilietinio aktyvumo potencialo galima pastebėti vidurinėse mokyklose ir gimnazijose nei profesinėse ir pagrindinėse mokyklose. Tuo tarpu skirtumai pagal lytį, amžių, klasę, kurioje mokomasi ar finansinę šeimos padėtį – palyginti nežymūs.

38 pav. Moksleivių potencialaus pilietinio aktyvumo indekso vidurčiai pagal lytį, amžių ir klasę, kurioje mokomasi

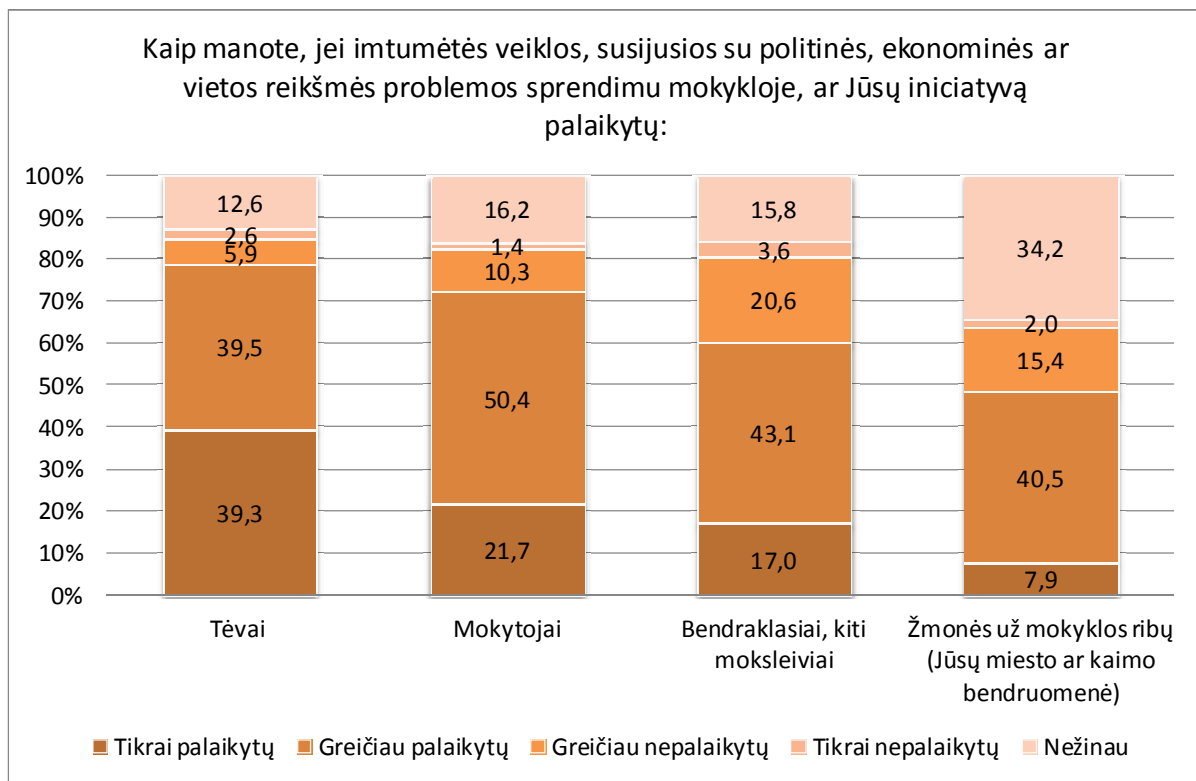

39 pav. Moksleivių potencialaus pilietinio aktyvumo indekso vidurkiai pagal mokyklos tipą, finansinę šeimos padėtį ir gyvenamąją vietą

Ieškant tokio aukšto moksleivių potencialaus pilietinio aktyvumo priežasčių, tirta, kiek jie pilietinėse veiklose jaučiasi palaikomi savo artimiausios socialinės aplinkos. Tai galima suprasti iš 40 paveikslo, kuriame pateikti moksleivių atsakymai į klausimą „Kaip manote, jei imtumėtės veiklos, susijusios su politinės, ekonominės ar vietos reikšmės problemos sprendimu mokykloje, ar Jūsų iniciatyvą palaikytų 1. Mokytojai; 2. Bendraklasiai, kiti moksleiviai; 3. Tėvai; 4. Žmonės už mokyklos ribų (Jūsų miesto ar kaimo bendruomenė)“.

40 pav. Potencialus socialinės aplinkos palaikymas, moksleivių nuomonė, proc.

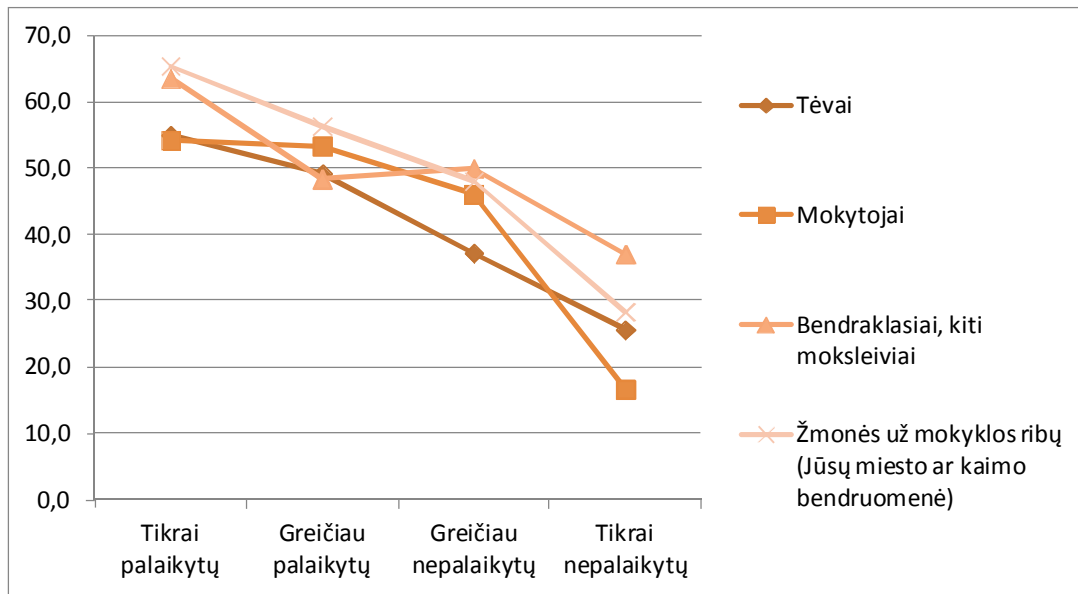

Kaip matyti, dauguma moksleivių yra įsitikinę, jog juos, besimančius spręsti politines, ekonomines ar vietos reikšmės problemas mokykloje, labiausiai palaikytų tėvai (taip mano 79 proc. moksleivių), taip pat - mokytojai (72 proc.). Kiek mažesnės paramos yra tikimasi iš bendraklasių, kitų moksleivių (jų palaikymo tikėtusi 60 proc. moksleivių), tuo tarpu žmonių už mokyklos ribų palaikymu įsitikinę tik kas antras (48 proc.), o net 3 iš 10 nežino, ko būtų galima tikėtis.

41 paveikslas iliustruoja, kaip yra susijęs moksleivių potencialaus pilietinio aktyvumo indeksas su subjektyviai vertinama socialinės aplinkos parama. Kaip matyti, moksleivių pilietinio aktyvumo potencialas labai stipriai susijęs su tuo, kiek tikri jie yra dėl savo artimiausios socialinės aplinkos – tėvų, mokytojų, bendraklasių ir kitų moksleivių, žmonių už mokyklos ribų palaikymo. Galima pastebėti, jog iš šių keturių veiksnių, labiausiai potencialus pilietinis aktyvumas susijęs su įsitikinimu, jog veiklas palaikys žmonės už mokyklos ribų: kuo labiau tuo tikima, tuo didesnis ir potencialus pilietinis aktyvumas (Spearmano koreliacijos koeficientas – 0,211, $p < 0,01$).

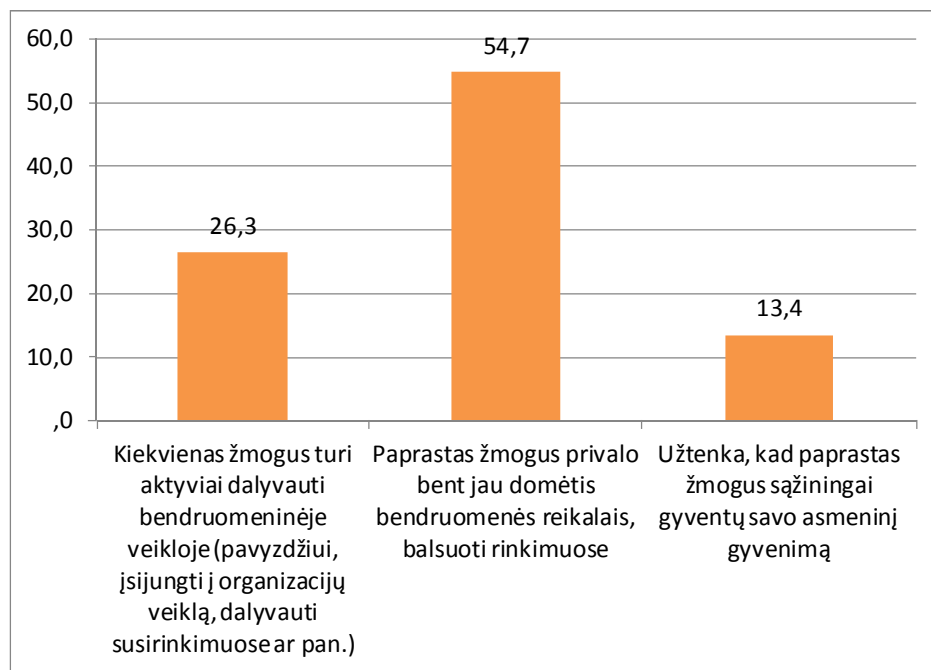
* Potencialaus pilietinio aktyvumo indekso ir tėvų palaikymo vertinimo koreliacijos koeficientas lygus 0,184, potencialaus pilietinio aktyvumo indekso ir bendraklasių, kitų moksleivių palaikymo vertinimo – 0,167. Skaičiuoti Spearmano koreliacijos koeficientai, koreliacijos reikšmingos 0.01 lygmenyje.

41 pav. Ryšys tarp potencialaus pilietinio aktyvumo indekso ir subjektyviai vertinamos socialinės aplinkos paramos pilietinėms veikloms mokykloje

Kaip ir visų gyventojų pilietinės galios indekso apklausoje 2012 m., moksleivių teirautasi, kiek, jų nuomone, kiekvienas žmogus privalo būti aktyvus savo bendruomenės gyvenime. Moksleivių atsakymų dažniai pateikiami 42 paveiksle. Kaip matyti, moksleiviai, kaip ir visi kiti gyventojai, dažniausiai mano, jog paprastas žmogus privalo bent jau domėtis bendruomenės reikalais, balsuoti rinkimuose (su tuo sutinka 55 proc. moksleivių. Kad kiekvienas žmogus turėtų aktyviai įsitraukti į bendruomeninę veiklą, sutinka tik 3 iš 10 moksleivių.

42 pav. Dalyvavimo nuostata tarp Lietuvos moksleivių, proc.

Kaip matyti iš 6 lentelės, nors nuo kitų Lietuvos gyventojų moksleiviai savo dalyvavimo nuostata skiriasi išties nedaug, tačiau jie šiek tiek dažniau yra linkę sutikti, jog paprasti žmonės turėtų ne vien sąžiningai gyventi savo asmeninį gyvenimą, tačiau ir aktyviai dalyvauti bendruomenės veikloje. Galima pastebėti, jog tarp moksleivių ši nuostata stiprėja su amžiumi (tarp 14-15 m. moksleivių manančių, jog kiekvienas žmogus turi aktyviai dalyvauti bendruomenės veikloje yra 23 proc., tarp 16-17 m. – 26 proc., tarp 18 m. ir vyresnių – 31 proc.).

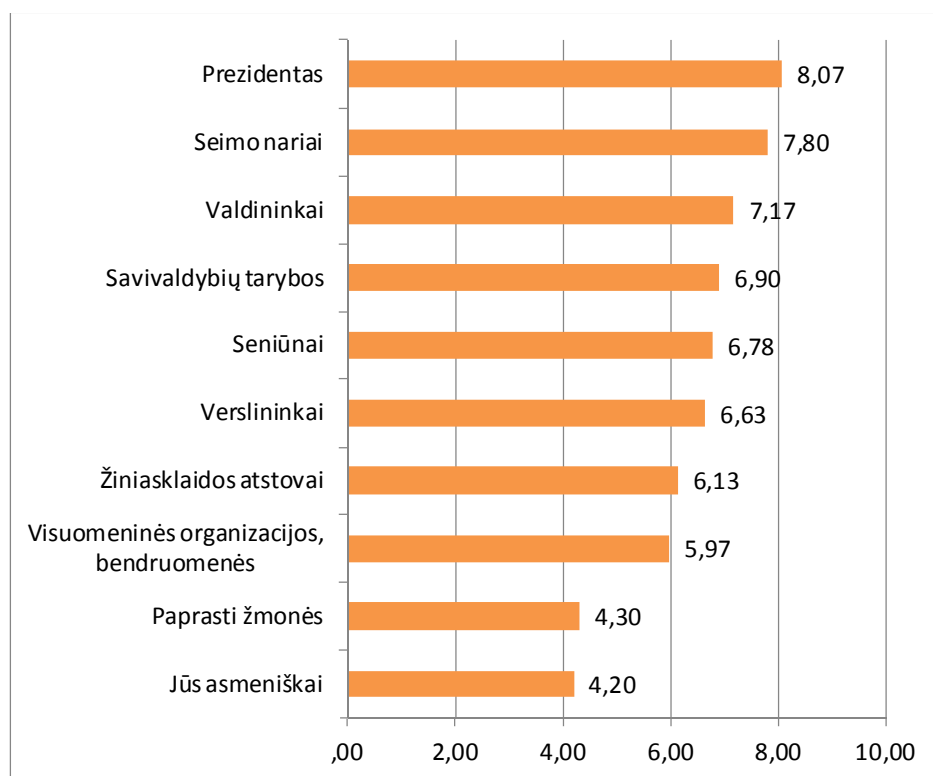
6 lentelė. Dalyvavimo nuostatos skirtumai tarp moksleivių ir visų Lietuvos gyventojų, proc. (pasvirinti procentiniai skirtumai – statistinės paklaidos ribose)

	Moksleiviai	Visi gyventojai	Skirtumas tarp moksleivių ir visų gyventojų
Kiekvienas žmogus turi aktyviai dalyvauti bendruomeninėje veikloje (pavyzdžiui, įsijungti į organizacijų veiklą, dalyvauti susirinkimuose ar pan.)	26.3	15.5	+10.8
Paprastas žmogus privalo bent jau domėtis bendruomenės reikalais, balsuoti rinkimuose	54.7	57.7	-3.0
Užtenka, kad paprastas žmogus sąžiningai gyventų savo asmeninį gyvenimą	13.4	21.5	-8.0
Nežino	5.5	5.3	+0.2

4. PILIETINĖS ĮTAKOS SUVOKIMAS IR SUBJEKTYVUS POLITINIO VEIKSMINGUMO VERTINIMAS

Kaip dešimtbalėje skalėje moksleiviai vertina įvairių visuomenės grupių įtaką priimant sprendimus valstybėje, galime matyti 43 paveiksle. Moksleivių nuomone, daugiausia įtakos valstybėje turi Prezidentas ir Seimo nariai (skiriami vidutiniškai 8 iš 10 balų), nemažai – valdininkai, savivaldybių tarybos ir seniūnai, taip pat – verslininkai (vidutiniškai 7 balai iš 10), kiek daugiau nei vidutiniškai vertinama žiniasklaidos atstovų ir visuomeninių organizacijų, bendruomenių įtaka (vidutiniškai 6 balai iš 10), mažiausiai įtakos valstybėje moksleivių manymu turi paprasti žmonės ir jie patys (vidutiniškai 4 balai iš 10).

43 pav. Įvairių visuomenės grupių įtakos vertinimo vidurkiai, moksleivių nuomonė

Palyginę šiuos vertinimus su visos visuomenės pateiktais vertinimais, matome, jog moksleiviai pozityviau nei visa visuomenė vertina savo pačių, paprastų žmonių, taip pat visuomeninių organizacijų, bendruomenių turimą įtaką priimant visai visuomenei ar atskiroms jos grupėms svarbius sprendimus (7 lentelėje galime matyti, jog pirmaisiais dviem atvejais pasiekiamas net pusantro balo skirtumas).

Atitinkamai kiek mažiau moksleiviai įvertina Seimo narių ir valdininkų, verslininkų, Prezidento, savivaldybių tarybų bei žiniasklaidos atstovų turimą įtaką.

7 lentelė. Įvairių visuomenės grupių įtakos vertinimo skirtumai tarp moksleivių ir visų Lietuvos gyventojų, proc.

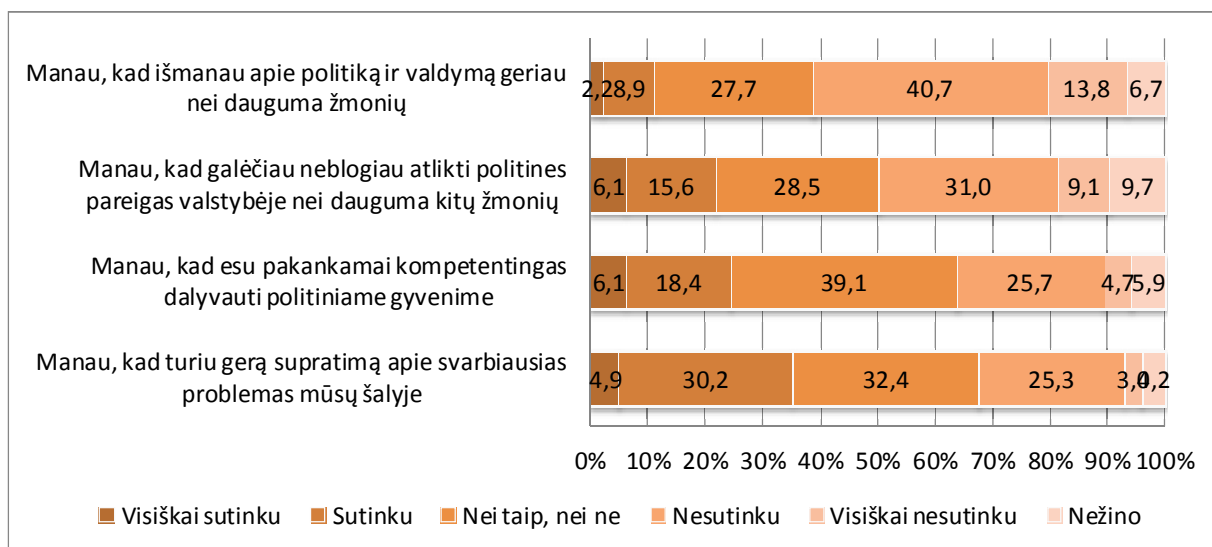
	Moksleiviai, 2012 m.	Visi gyventojai, 2012 m.	Skirtumas tarp moksleivių ir visų gyventojų, 2012 m.
Prezidentas	8.1	8.6	-0.5
Seimo nariai	7.8	8.6	-0.8
Valdininkai	7.2	8	-0.8
Savivaldybių tarybos	6.9	7.3	-0.4
Seniūnai	6.8	6.8	+0.0
Verslininkai	6.6	7.3	-0.6
Žiniasklaidos atstovai	6.1	6.5	-0.4
Visuomeninės organizacijos, bendruomenės	6.0	5.1	+0.8
Paprasti žmonės	4.3	2.8	+1.5
Jūs asmeniškai	4.2	2.7	+1.5

Remiantis šiais 2012 m. duomenimis apskaičiuotas moksleivių pilietinės įtakos suvokimo indeksas žymi atotrūkį nuo visos visuomenės: Lietuvos moksleivių pilietinės įtakos suvokimo indekso vidutinė reikšmė – 64,8, visos visuomenės – 45,0. Lyginant moksleivius su mokytojais, matyti, jog moksleiviai pilietinės įtakos suvokimu pralenkia ir juos: 2009 m. Lietuvos mokytojų suvokimo indekso vidutinė reikšmė buvo 56,8.

Patys moksleiviai tarpusavyje pagal pilietinės įtakos suvokimo indekso vidutines reikšmes reikšmingai nesiskiria nei pagal lytį, nei amžių, nei klasę, kurioje mokosi ar kitas charakteristikas. Didesniu pilietinės įtakos suvokimu pasižymi tik kaimo vietovių moksleiviai: jų vidutinė indekso reikšmė – 69,0 (didmiesčių moksleivių – 62, miestų – 63).

Kaip Lietuvos moksleiviai vertina savo politines kompetencijas, matyti 44 paveiksle. 35 proc. moksleivių pasitiki savo supratimu apie svarbiausias problemas šalyje, 25 proc. mano, kad yra pakankamai kompetentingi dalyvauti politiniame gyvenime. 22 proc. yra įsitikinę, jog politines pareigas valstybėje galėtų atlikti ne blogiau nei dauguma kitų žmonių, o štai lygindami savo išmanymą apie politiką ir valdymą su kitais žmonėmis, save geriau vertina 11 proc. moksleivių.

44 pav. Lietuvos moksleivių subjektyvus politinės kompetencijos vertinimas, proc.

Nuo visos visuomenės savo subjektyviu politinės kompetencijos vertinimu moksleiviai skiriasi tuo (žiūrėti 8 lentelę), jog kiek rečiau nei kiti neigia, jog yra pakankamai kompetentingi dalyvauti politiniame gyvenime (15 proc. skirtumas) ar galėtų atlikti politines pareigas valstybėje ne blogiau nei dauguma kitų žmonių (13 proc. skirtumas). Atitinkamai ir pagal apskaičiuotą subjektyvaus politinio veiksmingumo vertinimo indeksą moksleiviai kiek lenkia visuomenę – savo politinį veiksmingumą jie vertina aukščiau (galimų reikšmių intervale nuo 0 iki 16 moksleivių subjektyvaus politinio veiksmingumo vertinimo indeksas įgyja vidutinę reikšmę 7,3, visos visuomenės indeksas – 6,5).

8 lentelė. Subjektyvaus politinės kompetencijos vertinimo skirtumai tarp moksleivių ir visų Lietuvos gyventojų 2012 m., proc. (pasvirinti procentiniai skirtumai – statistinės paklaidos ribose)

		Visiškai sutinku, sutinku	Nei taip, nei ne	Nesutinku, visiškai nesutinku	Nežino
Manau, kad turiu gerą supratimą apie svarbiausias problemas mūsų šalyje	Moksleiviai	35.2	32.4	28.3	4.2
	Visi gyventojai	31.4	29.3	34.3	5.1
	Skirtumas tarp moksleivių ir visų gyventojų	+3.8	+3.1	-6.0	-0.9
Manau, kad esu pakankamai kompetentingas dalyvauti politiniame gyvenime	Moksleiviai	24.5	39.1	30.4	5.9
	Visi gyventojai	22.1	27.0	45.4	5.6
	Skirtumas tarp moksleivių ir visų gyventojų	+2.4	+12.2	-14.9	+0.3

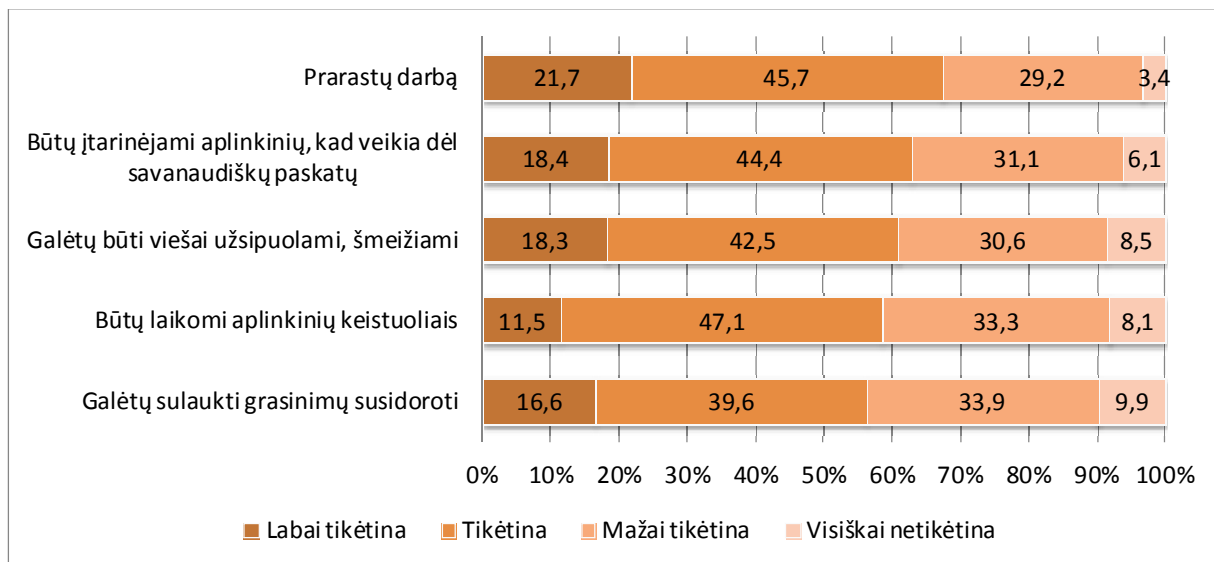
	visų gyventojų				
Manau, kad galėčiau neblogiau atlikti politines pareigas valstybėje nei dauguma kitų žmonių	Moksleiviai	21.7	28.5	40.1	9.7
	Visi gyventojai	16.4	24.5	52.9	6.2
	Skirtumas tarp moksleivių ir visų gyventojų	+5.4	+4.0	-12.8	+3.5
Manau, kad išmanau apie politiką ir valdymą geriau nei dauguma žmonių	Moksleiviai	11.1	27.7	54.5	6.7
	Visi gyventojai	12.5	27.3	54.0	6.2
	Skirtumas tarp moksleivių ir visų gyventojų	-1.4	+0.4	+0.5	0.5

Lietuvos moksleivių subjektyvus politinis veiksmingumas vienareikšmiškai nepriklauso nei nuo moksleivių lyties, nei amžiaus, klasės, kurioje jie mokosi, ar mokyklos tipo, statistiškai reikšmingų skirtumų nėra ir tarp skirtingo dydžio vietovėse gyvenančių ar skirtingai savo šeimų finansinę padėtį vertinančių moksleivių.

5. RIZIKŲ, SUSIJUSIŲ SU PILIETINĖMIS VEIKLOMIS, VERTINIMAS

Ketvirtasis pilietinės galios indekso dėmuo – su pilietinėmis veiklomis susijusių rizikų vertinimas. Kaip palankiai pilietiniam veiksmui Lietuvos moksleiviai mato socialinę aplinką, galima matyti 45 paveiksle, kuriame pateikti moksleivių atsakymai į jau įpratus rizikų, susijusių su pilietinėmis veiklomis, vertinimo klausimus.

45 pav. Rizikų, susijusių su dalyvavimu pilietinėse veiklose, vertinimas – Lietuvos moksleivių nuomonė, proc.

Kaip matyti, 7 iš 10 Lietuvos moksleivių mano, jog gyventojai, kurie šiandien Lietuvoje inicijuoja ar aktyviai dalyvauja pilietinėse akcijose, gali prarasti darbą. 6 iš 10 sutinka, jog tokie žmonės aplinkinių būtų įtarinėjami, jog veikia iš savanaudiškų paskatų, galėtų būti viešai užsipuolami, šmeižiami, aplinkinių laikomi keistuoliais ir net sulaukti grasinimų susidoroti. Taigi daugiau nei pusė moksleivių įsitikinę, jog dalyvavimas pilietinėse veiklose neatsiejamai susijęs su įvairiomis socialinėmis (ir finansinėmis) rizikomis.

Tokiu savo rizikų, susijusių su pilietiniu veikimu, vertinimu moksleiviai nesiskiria nuo visų Lietuvos gyventojų: keturios iš penkių rizikų, atsižvelgiant į statistinę paklaidą, kaip galimos ar negalimos vertinamos taip pat, laikymo keistuoliu rizikos atveju skirtumas yra labai mažas (moksleiviai šiek tiek rečiau neigia tokios rizikos galimybę). Rizikų, susijusių su dalyvavimu pilietinėse veiklose, neigimas bei tokio neigimo intensyvumas taip pat statistiškai reikšmingai tarp jaunimo ir visų gyventojų nesiskiria.

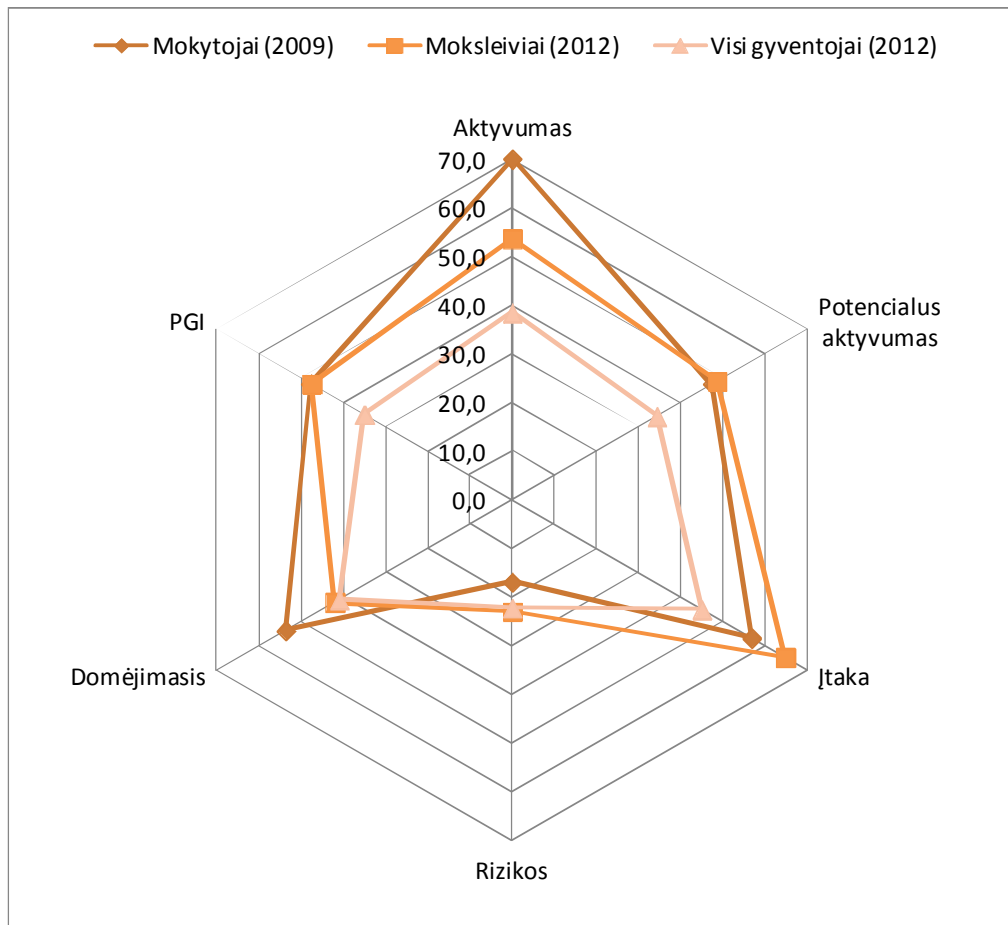
Apskaičiuota Lietuvos moksleivių pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidutinė reikšmė 2012 m. – 23,0. Ji statistiškai reikšmingai nesiskiria nuo visų gyventojų pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidutinės reikšmės – 22,2, tačiau yra didesnė už šalies mokytojų 2009 m. apskaičiuotą vidutinę indekso reikšmę - 16,9.

Šalies moksleiviai rizikas, susijusias su pilietiniu veikimu, suvokia gana homogeniškai – reikšmingų skirtumų tarp pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidurkių pagal lytį, amžių, klasę, kurioje mokomasi, mokyklos tipą, šeimos finansinę padėtį ar gyvenamosios vietos dydį nėra (tiesa, galime pastebėti vos statistinės paklaidos ribą peržengiančius skirtumus: dvyliktokai pilietinio veikimo rizikų įžvelgia kiek daugiau nei 9 ar 10 klasių moksleiviai, gimnazistai – daugiau nei vidurinių mokyklų moksleiviai).

6. LIETUVOS MOKSLEIVIŲ PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS

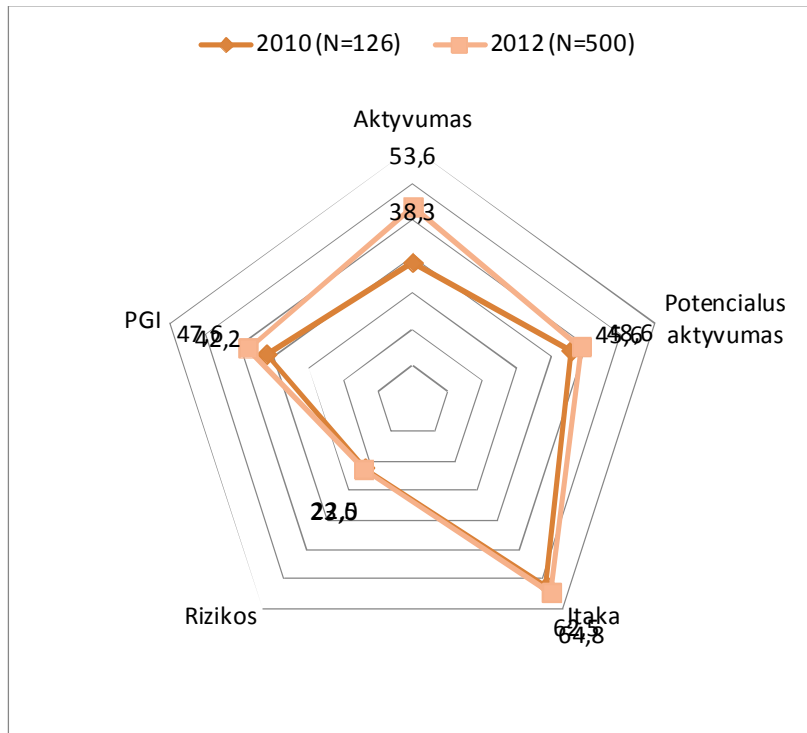
Apskaičiuota bendra Lietuvos moksleivių pilietinės galios indekso reikšmė 2012 metais yra 47,6. Ja remdamiesi, galime apibendrinti, jog Lietuvos moksleiviai turi daugiau pilietinės galios nei visi gyventojai (2012 m. visos visuomenės pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė – 35,0), ir tiek, kiek pilietinės galios turi Lietuvos mokytojai (2009 m. tirta Lietuvos mokytojų pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė – 47,8). Kaip vis dėlto skiriasi moksleivių, mokytojų ir visos visuomenės pilietinė galia pagal atskiras pilietinės galios indekso dimensijas, galime matyti 46 paveiksle. Lietuvos moksleiviai yra ta grupė, kuri išsiskiria iš kitų aukštesniu pilietinės įtakos supratimu, kartu su mokytojais jie lenkia visą visuomenę pilietinio aktyvumo potencialu, tačiau, nors ir pralenkia visą visuomenę, bet mokytojams nusileidžia realiu pilietiniu aktyvumu. Pilietinio veikimo rizikų vertinimu bei domėjimusi viešaisiais reikalais moksleiviai nesiskiria nuo visuomenės. Ir bent jau paskutiniu aspektu galėtų imti pavyzdį iš savo mokytojų. Pažvelgus į šiuos duomenis matyti, jog mokyklose sutelkta daugiau pilietinės galios nei visoje visuomenėje.

46 pav. Pilietinės galios indekso sudedamųjų palyginimas: moksleiviai, mokytojai ir visa visuomenė

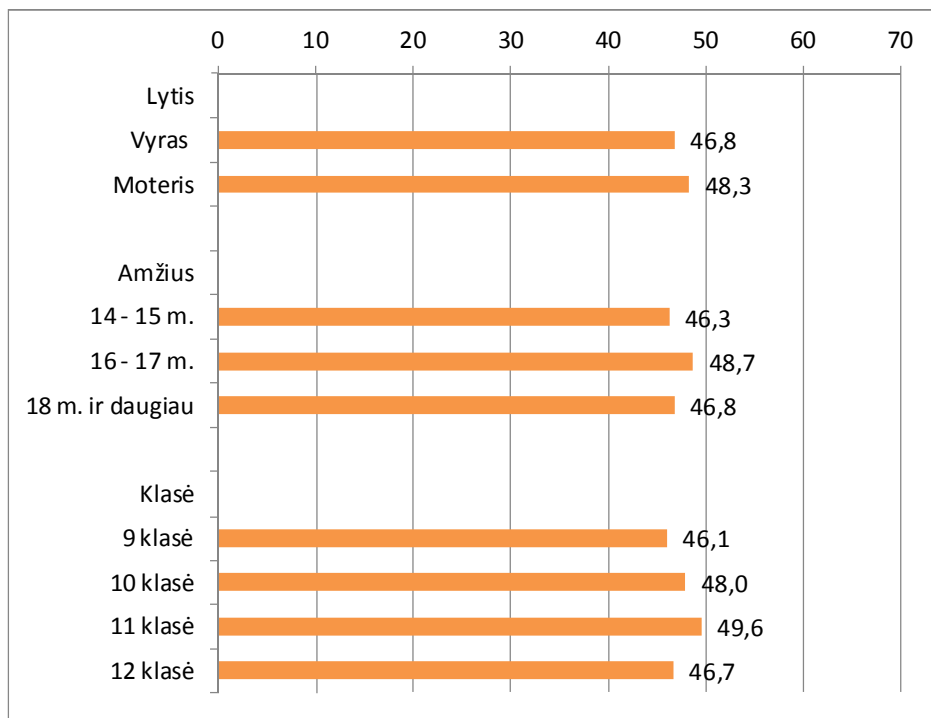
Lygindami 2012 m. moksleivių pilietinės galios indekso reikšmę, 47,6, su 2010 m. 15-19 m. jaunimo pilietinės galios indekso reikšme, 42,2, matome, jog ji kiek paaugo: kaip matyti iš 47 paveikslo, daugiausia dėl to, jog moksleiviai aktyviau dalyvavo pilietinėse veiklose.

47 pav. Moksleivių pilietinės galios indekso 2012 m. ir 15-19 m. jaunimo pilietinės galios indekso 2010 m. sudedamųjų palyginimas

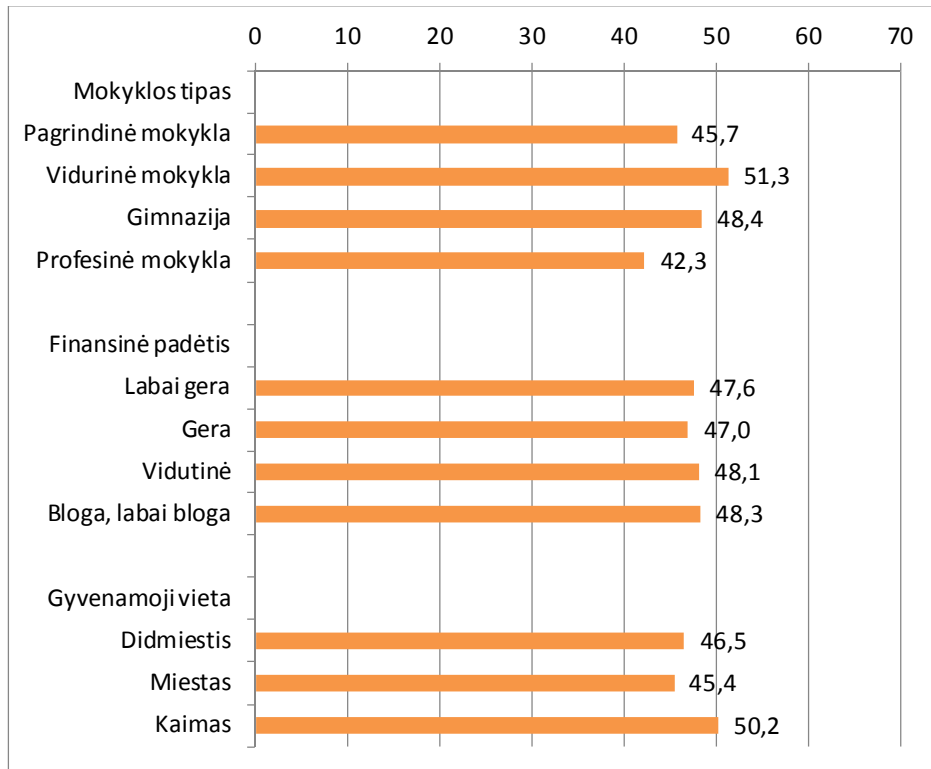

Lietuvos mokyklose besimokantys vaikinai ir merginos, 9-12 klasių moksleiviai, 14 – 18 metų ir vyresni, gyvenantys didmiesčiuose, miestuose ir kaimo vietovėse, įvairiai vertinantys savo šeimos finansinę padėtį – visi jie tarpusavyje pilietinės galios indekso reikšmėmis 2012 metais reikšmingai nesiskiria. Vienintelis tyrime išryškėjęs moksleivių skirtumas atsižvelgiant į pilietinės galios indekso reikšmes – pagal mokyklos, kurioje jie mokosi, tipą. Duomenys rodo, jog tie, kurie mokosi vidurinėse mokyklose, pilietinės galios turi daugiau nei besimokantys pagrindinėse ar profesinėse mokyklose. Profesinių mokyklų moksleiviai, atvirkščiai, pilietinės galios turi mažiau nei vidurinių ir gimnazijų moksleiviai.

47 pav. Moksleivių pilietinės galios indekso vidurkiai pagal lytį, amžių ir išsimokslinimą

48 pav. Moksleivių pilietinės galios indekso vidurkiai pagal mokyklos tipą, finansinę šeimos padėtį ir gyvenamąją vietą

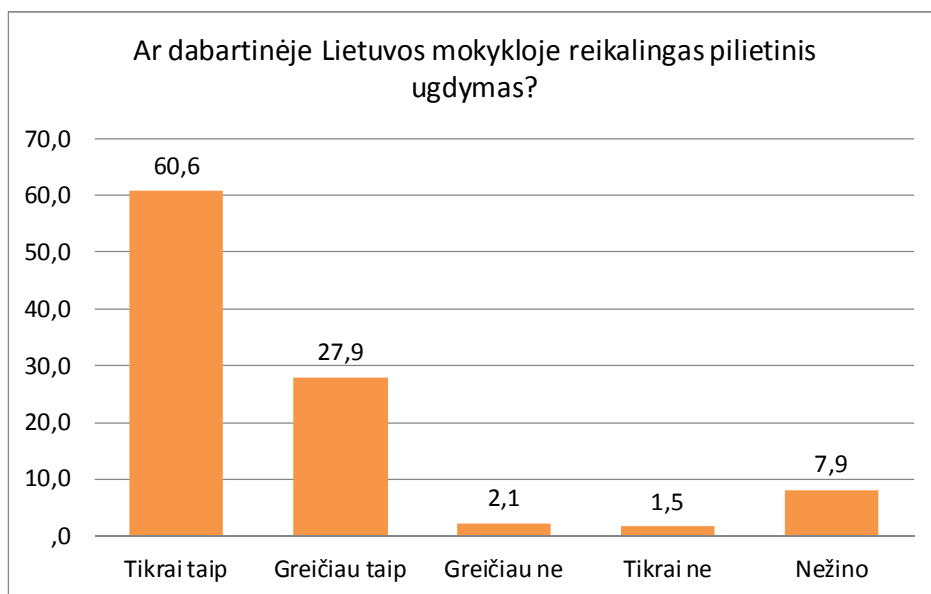

III. PILIETINIO UGDYMO BŪKLĖS MOKYKLOSE VERTINIMAS

2012 m. pilietinės galios indekso tyrimas buvo papildytas klausimais apie pilietinį ugdymą mokyklose. Teirautasi, ar visuomenės ir pačių moksleivių nuomone, jis yra reikalingas, kiek mokyklose jam skiriama dėmesio, ar moksleiviai jį laiko naudingu, įdomiu, praktiškai pritaikomu. Šioje ataskaitos dalyje glaustai pristatomi reprezentatyvios apklausos rezultatai.

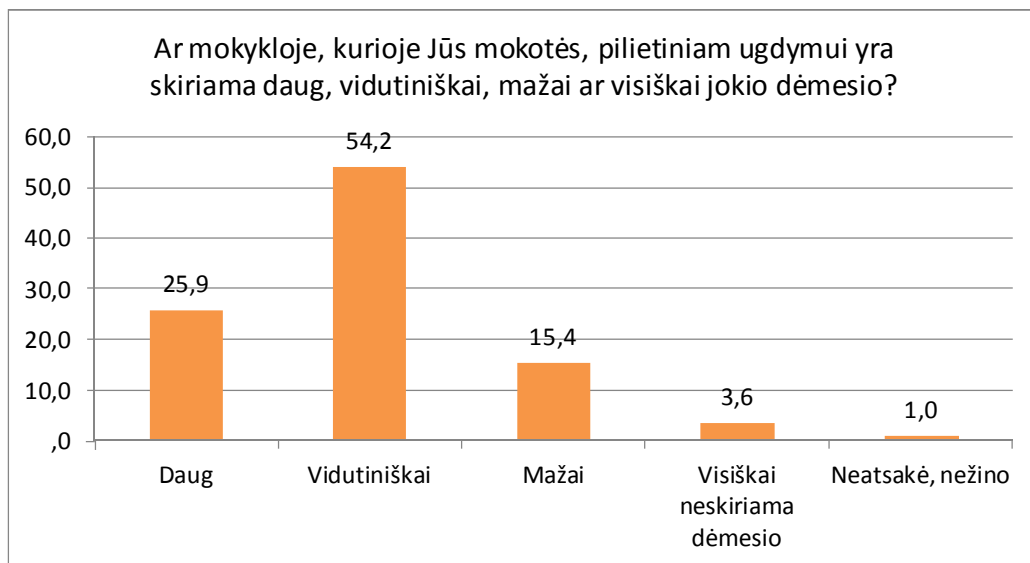
Pirmiausia galima pastebėti, jog absoliuti dauguma (89 proc.) Lietuvos gyventojų mano, kad pilietinis ugdymas mokykloje yra reikalingas. Daugiau nei pusė tuo yra itin tvirtai įsitikinę („tikrai“ reikalingas – 61 proc.). Kaip matyti iš 49 paveikslėlio, šiai nuomonei prieštarauja vos 4 proc. Lietuvos gyventojų. Turint galvoje dar ir tai, jog vertinti pilietinio ugdymo reikalingumo nedrįso daugiau respondentų nei reikalingumą neigiančių, galima teigti, jog pilietinis ugdymas mokyklose laikomas tam tikra visuomenėje pripažinta norma.

49 pav. Pilietinio ugdymo reikalingumo vertinimas, Lietuvos gyventojų požiūris, proc.

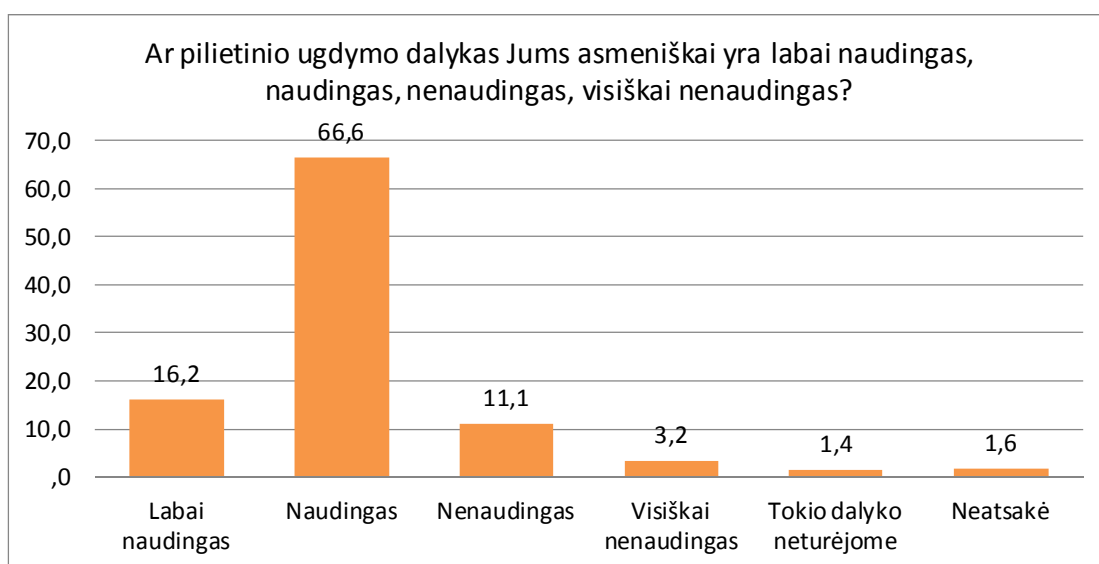
Tačiau nepaisant šio visuotinai pripažįstamo reikalingumo, daugumos moksleivių nuomone pilietiniam ugdymui mokykloje yra skiriama tik vidutiniškai dėmesio (50 paveikslas). Taip teigia 54 proc. moksleivių. „Daug“ dėmesio, skiriamo pilietiniam ugdymui, savo mokyklose mato 26 proc. moksleivių, 16 proc. šio dėmesio mato mažai. 4 proc. teigia, jog jų mokykloje pilietiniam ugdymui visiškai neskiriama dėmesio.

50 pav. Pilietiniam ugdymui mokykloje skiriamas dėmesys, moksleivių nuomonė, proc.

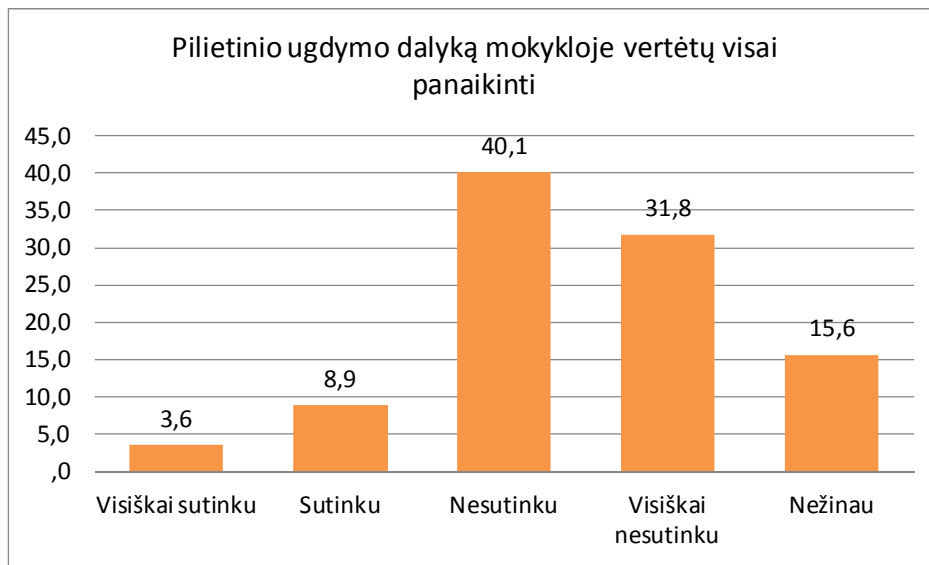
Moksleivių teiraujantis, ar jų nuomone, jiems asmeniškai yra naudingas dėstomas pilietinio ugdymo dalykas, daugumos požiūris į pilietinio ugdymo naudingumą yra teigiamas. Tiesa, nuosaikiai. Kaip galima matyti 51 paveiksle, asmeniškai labai naudingu pilietinio ugdymo dalyką laiko 16 proc. moksleivių, naudingu - 67 proc., nenaudingu – 11 proc.

51 pav. Pilietinio ugdymo dalyko naudingumas, moksleivių nuomonė, proc.

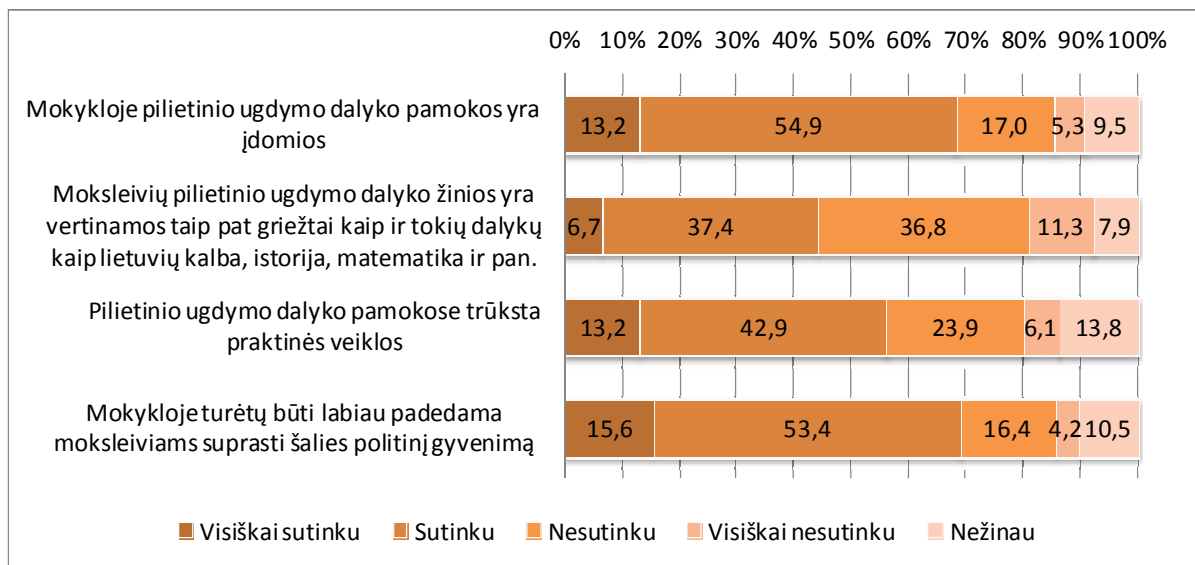
Turint galvoje gana nuosaikiai vertinamą dalyko naudingumą, aktualus tampa klausimas, ar moksleiviai pritartų šio dalyko panaikinimui mokyklose. Tačiau žvelgiant į duomenis, pateiktus 52 paveiksle, matyti, jog daugumos moksleivių nuomonės toks panaikinimas neatspindėtų: su dalyko panaikinimu sutiktų ar visiškai sutiktų tik 1 iš 10 – tai yra, 13 proc. moksleivių, 16 proc. savo nuomonės šiuo klausimu neturi, o 72 proc. su dalyko panaikinimu nesutiktų.

52 pav. Moksleivių požiūris į pilietinio ugdymo dalyko panaikinimą mokykloje, proc.

Aiškinantis, kodėl taip nutinka, galima atkreipti dėmesį ne tik į anksčiau paminėtą pilietinio ugdymo dalyko reikalingumo mokyklose normą, tačiau ir į dar vieną aspektą – pusė moksleivių sutinka, jog pilietinis ugdymas yra vertinamas atlaidžiau nei kiti dalykai (matematika, lietuvių kalba, istorija ir pan., duomenys 53 paveiksle). Kitaip tariant, galima manyti, jog šis dalykas mokykloje dėstomų dalykų hierarchijoje užima žemesnę vietą, tampa galimybe „užsidirbti lengvą pažymį“.

53 pav. Įvairūs pilietinio ugdymo dalyko vertinimo aspektai, moksleivių nuomonė, proc.

53 paveiksle matyti ir kiti svarbūs pilietinio ugdymo dalyko mokyklose vertinimo aspektai: nors daugumai moksleivių pilietinio ugdymo dalyko pamokos yra įdomios (labai įdomios - 13 proc., dar 55 proc. – nuosaikiai įdomios), moksleiviai pritartę, kad pilietinis ugdymas mokykloje būtų labiau siejamas su praktinėmis veiklomis (56 proc.), daugiau dėmesio būtų skiriama politiniam raštingumui (69 proc.).

APIBENDRINIMAS

Lietuvos visuomenės pilietinės galios indeksas 2012 m. po dviejų metų pertraukos skaičiuotas jau penktą kartą. Šį kartą tyrimo ypatybė yra dar ir ta, jog jame šalia visos Lietuvos visuomenės papildomai tirta Lietuvos moksleivių pilietinė galia bei pažvelgta į visuomenės bei moksleivių pilietinio ugdymo mokyklose vertinimą.

Svarbiausius 2012 m. Lietuvos visuomenės ir moksleivių pilietinės galios indekso tyrimo rezultatus apibendriname šiuose puslapiuose.

LIETUVOS VISUOMENĖS PILIETINĖ GALIA

1. Tyrimo duomenys atskleidė, kad Lietuvos visuomenės pilietinė galia per pastaruosius porą metų neaugo ir toliau išlieka pakankamai menka. Apskaičiuota 2012 m. pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė – 35,0 (iš 100 galimų). 2010 m. ši reikšmė buvo 35,5.

Nors Lietuvos visuomenės pilietinė galia pastaraisiais metais praktiškai nekito, žvelgiant į visų ankstesnių metų duomenis, galime matyti, jog ir įvykę nežymūs pokyčiai yra kelių per didesnį laiko tarpą ypač gerai išryškėjančių tendencijų dalis: nuo 2007 m. nuosekliai auga gyventojų įsitraukimas į pilietines veiklas (nuo 27,4 vidutinės indekso reikšmės 2007 m. iki 38,4 – 2012-aisiais), tačiau lygiai taip pat be pertrūkio mažėja potencialus aktyvumas (nuo 39,7 vidutinės indekso reikšmės 2007 m. iki 34,3 – 2012-aisiais), tai yra, mažėja dalis žmonių, kuriems būdinga nuostata esant reikalui prisidėti prie veiklos, skirtos spręsti visai šaliai aktualias ar vietinės reikšmės problemas. Laiko perspektyva taip pat atskleidžia šiek tiek augantį pilietinės įtakos vertinimą, tačiau tuo pat metu net ir bėgant laikui tiek pat realiomis (ir net realesnėmis nei 2007 m.) laikomos rizikos, siejamos su pilietiniu aktyvumu.

Daugiau pilietinės galios Lietuvoje turi jaunesni nei vyresni, labiau išsimokslinę nei mokslų nebaigę, gyvenantieji didmiesčiuose nei kaimo vietovėse, gaunantieji didesnes pajamas nei tie, kurių pajamos mažesnės. Aukščiausia pilietine galia pasižymi moksleiviai bei studentai bei darbo rinkoje dalyvaujantieji, tuo tarpu žemiausia – bedarbiai, pensininkai ir dekretinėse ar vaiko priežiūros atostogose esantieji.

2. Pilietinio aktyvumo indeksas 2012 m. įgyja vidutinę 38,4 reikšmę. Lyginant su ankstesniais, 2010 metais, aktyvumo indeksas statistiškai reikšmingai nepaaugo, tačiau žvelgiant nuo 2007 metų galime stebėti nors ir ne itin žymią, tačiau nuoseklią Lietuvos gyventojų pilietinio aktyvumo augimo tendenciją.

Kaip ir ankstesniais metais, 2012 m. aktyviausiai Lietuvos gyventojai dalyvauja aplinkos tvarkymo talkose bei aukoja labdarai – šiomis veiklomis per paskutiniuosius metus teigia užsiėmęs kas antras respondentas. Aktyviau dalyvaujama ir vietos bendruomenių veikloje – į ją įsitraukia 4 iš 10 apklaustųjų. Nė vienoje iš vardintų septyniolikos pilietinių veiklų per 2012 m. teigė nedalyvavę 27 proc. apklaustųjų.

Lyginant su ankstesniais metais, 2012 m. pilietinio aktyvumo aspektu išsiskyrė tuo, jog buvo aktyviau kreipiamasi į valstybės institucijas pranešant apie įstatymų pažeidimus (tiesa, apskritai imant į šias veiklas įsitraukė palyginus nedaug žmonių – 17 proc.), šiek tiek daugiau žmonių, tęsiant nuo 2008 m. nekintančią aktyvumo augimo tendenciją, dalyvavo ir aplinkos tvarkymo talkose. Labiausiai gyventojų aktyvumas smuko su finansiniu „pajėgumu“ susijusiose veiklose: per 2012 m., lyginant su 2010 m., buvo mažiau aukojama, perkama dėl moralinių ar politinių motyvų.

Dalyvavimas pilietinėse veiklose priklauso nuo išsimokslinimo, pajamų bei gyvenamosios vietos: tirtose pilietinėse veiklose aktyvesni yra aukštąjį išsilavinimą įgijusieji, didesnes pajamas gaunantieji, didmiesčiuose gyvenantieji.

3. Potencialaus pilietinio aktyvumo indekso vidutinė reikšmė 2012 m. – 34,3. 2010 m. šio indekso vidutinė reikšmė buvo 35,4, 2009 – 38,3. Taigi stebime pamažu mažtą Lietuvos gyventojų nusiteikimą patiems spręsti savame krašte iškylančias problemas.

Kokių nors veiksmų iškilus rimtai politinei, ekonominei ar kokiai nors vietinės reikšmės problemai imtųsi atitinkamai keturi, penki ar septyni gyventojai iš dešimties. Veiksmus inicijuotų – atitinkamai tik vienas iš dvidešimties, vienas ar du iš dešimties.

Lyginant su ankstesnių metų duomenimis galima pastebėti, jog problemos, kurias spręsti būtų imamasi aktyviau, išlieka tos pačios – daugiausia potencialaus pilietinio aktyvumo yra susiję su vietinės reikšmės problemų sprendimu, mažiausiai – su politinėmis problemomis. Tačiau galima pastebėti, jog bendras nusiteikimo veikti lygmuo yra šiek tiek sumažėjęs – tiek galimos rimtos politinės, tiek ekonominės problemos atveju statistiškai reikšmingai mažėja žmonių, nusiteikusių prie kitų organizuojamo šių problemų sprendimo prisidėti, tačiau daugėja ne liekančiųjų nuošalyje, tačiau neapsisprendusiųjų, kaip pasielgtų, skaičius. Tuo tarpu galimai iškylančios vietinės reikšmės problemos atveju nusiteikimas veikti nuo 2010 m. praktiškai nepakito, nors galima pastebėti, jog tarp nusiteikusiųjų veikti šiek tiek padaugėjo tų, kurie ne prisidėtų prie kitų organizuojamos veiklos, bet patys imtųsi veiksmų vietinės reikšmės problemai spręsti.

Pilietinio aktyvumo potencialas susijęs su amžiumi, išsilavinimu, pajamomis bei gyvenamąja vieta: daugiau nusiteikimo veikti esant reikalui turi jaunesni, aukštesnį išsilavinimą turintys, didesnes pajamas gaunantys, didmiesčiuose gyvenantys gyventojai. Žvelgiant pagal užsiėmimą – daugiausiai iškylančias problemas linkę spręsti moksleiviai ir studentai, patys sau darbdaviai bei samdomi darbuotojai, pasyviausiai nusiteikę pensininkai ir bedarbiai.

Kalbant apie pilietinio dalyvavimo nuostatą, dauguma Lietuvos gyventojų mano, jog „paprasti žmonės“, piliečiai turėtų bent minimaliai dalyvauti viešajame gyvenime, tai yra, domėtis bendruomenės reikalais, balsuoti rinkimuose (58 proc.), tačiau įsitikinusiųjų, jog kiekvienas žmogus turi aktyviai dalyvauti bendruomeninėje veikloje (16 proc.) vis dar mažiau nei manančiųjų, jog piliečiams pakanka sąžiningai gyventi savo asmeninį gyvenimą (tokių – 22 proc.).

4. Pilietinės įtakos suvokimo indeksas 2012 m. įgyja vidutinę reikšmę 45,0.

Didžiausią turimą įtaką sprendimų, darančių įtaką visai visuomenei ar atskiroms jos grupėms, priėmimui gyventojai įžvelgia valdžios institucijose: Prezidento ir Seimo narių įtaka vertinama vidutiniškai 9, valdininkų - 8 iš 10 balų. Daug galios priskiriama ir savivaldos institucijoms, verslininkams, žiniasklaidai (7 balai iš 10), šiek tiek – visuomeninėms organizacijoms, bendruomenėms (5 balai iš 10). Tuo tarpu mažiausiai įtakos sprendimų priėmimui, Lietuvos gyventojų nuomone, turi jie patys asmeniškai ir paprasti žmonės apskritai (3 balai iš 10). Tiek įtakingiausiomis laikomų grupių eiliškumas, tiek bendri vidutiniai jų įtakos vertinimai nuo 2010 m. smarkiai nekito.

Savo, visų paprastų žmonių bei visuomeninių ir bendruomenių organizacijų įtaką aukščiausiai vertina jaunesni didmiesčių gyventojai. Aukštesniu nei kitos grupės pilietinės įtakos suvokimo indeksu pasižymi ir įgijusieji aukštąjį išsilavinimą, gaunantys didžiausias pajamas. Žvelgiant pagal užsiėmimo grupes, aukščiausiomis pilietinės įtakos suvokimo indekso reikšmėmis išsiskiria moksleiviai ir studentai. Tuo tarpu niūriausiai savo, kitų piliečių ir nevyriausybinų organizacijų įtaką mato vyriausieji, įgiję spec. vidurinį ar aukštesnįjį išsilavinimą, gaunantieji pačias mažiausias pajamas ir gyvenantieji kaimo vietovėse.

Dauguma gyventojų savo asmeninius gebėjimus suprasti šalies politinį gyvenimą bei kompetentingai veikti jame vertina gana santūriai: tik 31 proc. mano turintys gerą supratimą apie šalies svarbiausias problemas, 22 proc. palankiai vertina savo asmenines kompetencijas, reikalingas politiniame gyvenime, 16 proc. mano, kad politines pareigas valstybėje galėtų atlikti bent jau ne blogiau nei dauguma kitų, ir tik 13 proc. mano, jog apie politiką ir valdymą išmano geriau nei dauguma kitų.

Savo politines kompetencijas aukščiau vertina vyrai, aukštąjį išsimokslinimą įgijusieji, didesnes pajamas gaunantieji, gyvenantys didmiesčiuose, patys sau darbdaviai, samdomi darbuotojai ar moksleiviai ir studentai.

Subjektyvaus politinio veiksmingumo vertinimo indeksas 2012 m. gerai koreliuoja su pilietinės įtakos suvokimo indeksu: kuo aukščiau vertinama savo politinė kompetencija, tuo labiau tikima ir savo, paprastų žmonių bei visuomenės organizacijų turima pilietine įtaka.

5. Apskaičiuota pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidutinė reikšmė 2012 metais – 22,2. Lietuvoje vis dar paplitusi nuomonė, jog pilietine veikla užsiimti yra rizikinga: 59 proc. gyventojų mano, kad pilietinę veiklą Lietuvoje inicijuojantis ar joje aktyviai dalyvaujantis žmogus galėtų prarasti darbą, 55 proc. – kad būtų viešai užsipuolamas, šmeižiamas, 52 proc. – kad sulauktų grasinimų susidoroti. Net 60 proc. mano, kad pilietiška aktyvus žmogus būtų aplinkinių įtarinėjamas, jog veikia dėl savanaudiškų paskatų, 48 proc. sutinka, kad aplinkiniai jį laikytų keistuoliu. Turėdami galvoje, jog dar kas dešimtas gyventojas pagal 2012 metų tyrimo duomenis šiuo klausimu neturi savo nuomonės, galime teigti, jog socialinė aplinka pilietinei veiklai Lietuvoje išlieka labai nepalanki: kiekviena iš vardintų rizikų atrodo neįtikima (mažai ir visiškai netikėtina) tik trims-keturiems iš dešimties gyventojų. Pastebėtina ir tai, jog net 37 proc.

respondentų nepaneigė nė vienos iš vardintų penkių rizikų. Tuo tarpu visas penkias kaip „visiškai netikėtinas“ minėjo tik 3 proc. apklaustųjų.

Pilietinės veiklos rizikų vertinimas labiausiai susijęs su išsimokslinimu, aktyvumu darbo rinkoje ir gyvenamosios vietos dydžiu: kuo aukštesnis išsilavinimas įgytas, kuo aktyviau darbo rinkoje dalyvaujama ir kuo didesnėje gyventojų skaičiumi vietovėje gyvenama, tuo mažiau su pilietine veikla susijusių rizikų yra įžvelgiama.

6. Lietuvos gyventojai ir toliau gana vidutiniškai domisi viešaisiais reikalais. Domėjimosi viešaisiais reikalais indeksas 2012 metais skalėje nuo 0 iki 100 įgyja vidutinę reikšmę 41,0 ir per paskutiniuosius metus išlieka statistiškai reikšmingai nepakitęs. Lietuvoje viešaisiais reikalais labiau domisi aukštesnį išsilavinimą įgijusieji, aukštesnes pajamas šeimos nariui gaunantieji, geresnes pozicijas darbo rinkoje užimantieji (patys sau darbdaviai), didmiesčių gyventojai. Atitinkamai mažiausiai viešieji reikalai Lietuvoje rūpi įgijusiems žemesnį išsimokslinimą, gaunantiems mažesnes pajamas, bedarbiams ar dekretinėse, vaiko priežiūros atostogose esantiems, miestų (ne kaimo vietovių!) gyventojams. Didelių skirtumų pagal lytį ar amžių domėjimosi viešaisiais reikalais atžvilgiu nėra.

Nors itin žiniasklaidos suteikiamų žinių apie šalies valdžios darbą bei priimamus sprendimus patikimumu pasikliaujančiųjų yra labai nedaug (2 proc.), apskritai imant, bent pusė Lietuvos gyventojų linkę žiniasklaidos pateikiamomis žiniomis pasitikėti: 48 proc. respondentų mano, jog išvardintose priemonėse pateikiama patikima informacija. Kiti 40 proc. gyventojų linkę kritiškai vertinti pateikiamas žinias. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad savo nuomonės šiuo klausimu neturi net kas dešimtas apklaustasis. 2012 m. taip pat išryškinta tendencija, jog labiausiai pasitikintieji žiniasklaida gyventojai labiausiai viešaisiais reikalais ir domisi bei atvirkščiai – nepasitikėjimas žiniasklaidos suteikiamomis žiniomis (apie šalies valdžios darbą ir priimamus sprendimus) susijęs su nesidomėjimu viešaisiais reikalais.

LIETUVOS MOKSLEIVIŲ PILIETINĖ GALIA

1. Moksleivių pilietinės galios indekso tyrimas parodė, jog Lietuvos moksleiviai pilietinės galios turi daugiau nei visi gyventojai (2012 m. moksleivių pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė – 47,6), ir tiek, kiek pilietinės galios turi Lietuvos mokytojai (2009 m. tirta Lietuvos mokytojų pilietinės galios indekso vidutinė reikšmė – 47,8).

Lietuvos moksleiviai yra ta grupė, kuri išsiskiria iš kitų aukštesniu pilietinės įtakos supratimu, kartu su mokytojais jie lenkia visą visuomenę pilietinio aktyvumo potencialu, tačiau, nors ir pralenkia visą visuomenę, bet mokytojams nusileidžia realiu pilietiniu aktyvumu. Pilietinio veikimo rizikų vertinimu bei domėjimosi viešaisiais reikalais moksleiviai nesiskiria nuo visuomenės.

Pagal turimą pilietinę galią Lietuvos moksleiviai gana homogeniški - vienintelis šiuo atžvilgiu juos tarpusavyje diferencijuojantis veiksnys yra mokyklos tipas. Duomenys rodo, jog tie, kurie mokosi vidurinėse mokyklose, pilietinės galios turi daugiau nei besimokantys pagrindinėse ar profesinėse mokyklose. Profesinių mokyklų moksleiviai, atvirkščiai, pilietinės galios turi mažiau nei vidurinių ir gimnazijų moksleiviai.

2. 2012 m. moksleivių pilietinio aktyvumo indekso vidutinė reikšmė, 53,6, yra kur kas didesnė nei visos visuomenės - 38,4. Vis dėlto, lyginant šį indeksą su mokytojų pilietinio aktyvumo indeksu, apskaičiuotu 2009 m., matyti, jog mokytojų aktyvumas (70,0) antra tiek lenkia visuomenės pilietinio aktyvumo vidurkį.

Moksleiviai visose vardintose pilietinėse veiklose be išimčių dalyvauja kur kas aktyviau. Ženklausiu skirtumai – daug aktyvesnis įsitraukimas į aplinkos tvarkymo veiklas bei vietos bendruomenės veiklą. Tiesa, visuomenėje paplitusi nuostata prieštarauja realioms sociodemografinėms pilietinio aktyvumo tendencijoms: būtent jauniausieji šalies gyventojai (net jų pačių) vertinami kaip mažiausiai pilietiškai aktyvūs.

Pilietiškai kiek aktyvesnės nei vaikinai yra merginos, kaimo vietovių moksleiviai – aktyvesni nei miesto, vidurinių mokyklų ir gimnazijų moksleiviai pilietiniu aktyvumu pranoksta profesinių ir pagrindinių mokyklų moksleivius. Taip pat matyti, jog pilietinis aktyvumas auga pereinant į aukštesnes klases, tačiau paskutiniaisiais metais mokykloje vėl sumažėja. Reikšmingų skirtumų įsitraukimo į pilietines veiklas aktyvume pagal subjektyviai vertinamą šeimos finansinę padėtį nėra.

Kalbant apie pilietinio aktyvumo motyvus, patys moksleiviai dažniausiai sutinka, jog dalyvavimas pilietinėse veiklose – tai galimybė įgyti įgūdžius ir žinias, kurie pravers vėliau gyvenime. Mažiausiai svarbia (tačiau ne nesvarbia) dalyvavimo pilietinėse veiklose priežastimi moksleiviai laiko pilietinę pareigą.

3. Moksleivių potencialus pilietinis aktyvumas 2012 m. (48,6) daugiau nei dešimtadaliu didesnis nei visos visuomenės (34,3) ir prilygsta šalies mokytojų potencialiam pilietiniam aktyvumui (2009 m. - 47,5).

Visai šaliai iškilus rimtai politinei, ekonominei ar kokia nors vietinės reikšmės problemai, moksleiviai yra ta visuomenė grupė, kuri yra labiausiai nusiteikusi imtis konkrečių veiksmų: tarp moksleivių ne tik kiek mažiau nusiteikusiųjų likti nuošalyje ar neapsisprendusiųjų kaip elgtis - tarp jų žymiai didesnė dalis nei visoje visuomenėje yra tų, kurie patys imtųsi organizuoti veiksmus problemoms spręsti.

Moksleivių pilietinio aktyvumo potencialas labai stipriai susijęs su tuo, kiek tikri jie yra dėl savo artimiausios socialinės aplinkos – tėvų, mokytojų, bendraklasių ir kitų moksleivių, žmonių už mokyklos ribų palaikymo. Tyrimas parodė, jog dauguma moksleivių yra įsitikinę, kad juos, besimančius spręsti politines, ekonomines ar vietos reikšmės problemas mokykloje, labiausiai palaikytų tėvai (taip mano 79 proc. moksleivių), taip pat - mokytojai (72 proc.). Kiek mažesnės

paramos yra tikimasi iš bendraklasių, kitų moksleivių (jų palaikymo tikėtusi 60 proc.), tuo tarpu žmonių už mokyklos ribų palaikymu įsitikinę tik kas antras (48 proc.), o net 3 iš 10 nežino, ko būtų galima iš jų tikėtis.

Daugiau nusiteikimo keisti susiklosčiusią situaciją valstybėje ar bendruomenėje turi kaimo vietovių bei didmiesčių moksleiviai, mažiau – miestuose gyvenantieji. Taip pat daugiau pilietinio aktyvumo potencialo galima pastebėti vidurinėse mokyklose ir gimnazijose nei profesinėse ir pagrindinėse mokyklose. Tuo tarpu skirtumai pagal lytį, amžių, klasę, kurioje mokomasi ar finansinę šeimos padėtį – palyginti nežymūs.

4. 2012 m. moksleivių pilietinės įtakos suvokimo indeksas (64,8) žymi atotrūkį nuo visos visuomenės: moksleiviai pozityviau nei visa visuomenė vertina savo pačių, paprastų žmonių, taip pat visuomeninių organizacijų, bendruomenių turimą įtaką priimant visai visuomenei ar atskiroms jos grupėms svarbius sprendimus. Atitinkamai kiek mažiau moksleiviai įvertina Seimo narių ir valdininkų, verslininkų, Prezidento, savivaldybių tarybų bei žiniasklaidos atstovų turimą įtaką.

Lyginant moksleivius su mokytojais, matyti, jog moksleiviai pilietinės įtakos suvokimu pralenkia ir juos: 2009 m. Lietuvos mokytojų suvokimo indekso vidutinė reikšmė buvo 56,8.

Kaip ir turimą įtaką, moksleiviai aukščiau vertina ir savo politinį veiksmingumą: 35 proc. moksleivių pasitiki savo supratimu apie svarbiausias problemas šalyje, 25 proc. mano, kad yra pakankamai kompetentingi dalyvauti politiniame gyvenime. 22 proc. yra įsitikinę, jog politines pareigas valstybėje galėtų atlikti ne blogiau nei dauguma kitų žmonių, o štai lygindami savo išmanymą apie politiką ir valdymą su kitais žmonėmis, save geriau vertina 11 proc. moksleivių.

5. Lietuvos moksleivių pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidutinė reikšmė 2012 m., 23,0, reikšmingai nesiskiria nuo visų gyventojų pilietinės veiklos rizikų vertinimo indekso vidutinės reikšmės – 22,2, tačiau yra didesnė už šalies mokytojų 2009 m. apskaičiuotą vidutinę indekso reikšmę - 16,9.

Daugiau nei pusė moksleivių įsitikinę, jog dalyvavimas pilietinėse veiklose neatsiejamai susijęs su įvairiomis socialinėmis (ir finansinėmis) rizikomis: 7 iš 10 Lietuvos moksleivių mano, jog gyventojai, kurie šiandien Lietuvoje inicijuoja ar aktyviai dalyvauja pilietinėse akcijose, gali prarasti darbą. 6 iš 10 sutinka, jog tokie žmonės aplinkinių būtų įtarinėjami, jog veikia iš savanaudiškų paskatų, galėtų būti viešai užspuoliami, šmeižiami, aplinkinių laikomi keistuoliais ir net sulaukti grasinimų susidoroti.

6. Nors Lietuvos moksleivių domėjimosi viešaisiais reikalais indekso vidutinė reikšmė, 42,1, reikšmingai nesiskiria nuo visos visuomenės indekso vidutinės reikšmės 41,0, ji yra smarkiai mažesnė už Lietuvos mokytojų domėjimosi viešaisiais reikalais indeksą – 53,7 (2009 m. tyrimas).

Lietuvos moksleiviai taip pat ne itin domisi politika (labiau ir greičiau ja domisi tik 3 iš 10), apie ją tiek su tėvais, tiek su draugais ar mokytojais išvis nesišneka arba šnekasi retai. Politika yra

mažiausiai tinkama tema pokalbiui su draugais, dažniau apie tai pasišnekama su tėvais. Nors skirtumai nėra labai ryškūs, galima pastebėti, jog moksleiviai kiek mažiau nei visa visuomenė yra kritiškai žiniasklaidos suteikiamų žinių patikimumo atžvilgiu.

PILETINIO UGDYMO BŪKLĖS MOKYKLOSE VERTINIMAS

2012 metų pilietinės galios indekso tyrime dėmesys skirtas ir moksleivių bei visos visuomenės pilietinio ugdymo būklės mokyklose vertinimui. Apklaustos duomenys atskleidė, jog absoliuti dauguma Lietuvos gyventojų (89 proc.) mano, jog dabartinėje Lietuvos mokykloje pilietinis ugdymas yra reikalingas. Patys moksleiviai jiems dėstomą pilietinio ugdymo dalyką vertina gana gerai - 68 proc. pilietinio ugdymo dalyko pamokas mokykloje laiko įdomiomis, asmeniškai labai naudingą pilietinio ugdymo dalyką laiko 16 proc., naudingą – dar 67 proc. Tačiau reiktų atkreipti dėmesį, jog 69 proc. moksleivių sutinka, kad mokykloje turėtų būti labiau padedama moksleiviams suprasti šalies politinį gyvenimą, 56 proc. moksleivių mano, jog pilietinio ugdymo dalyko pamokose trūksta praktinės veiklos.

SUMMARY

Civic Empowerment Index of the Lithuanian society was counted already for the fifth time after a two-year break. The specificity of this year's research was that the civic empowerment of the Lithuanian pupils was examined in more detail. Furthermore, respondents (both pupils and adults) were asked to evaluate the civic education subject in schools.

The most important results of the 2012 Lithuanian Civic Empowerment Index research will be summarized in the following pages.

CIVIC EMPOWERMENT OF THE LITHUANIAN SOCIETY

1. Research data shows that the Lithuanian civic empowerment in the last few years was not growing and still remains fairly poor. The estimated value of the 2012 civic empowerment index is 35.0 (out of 100) and in 2010 this value was 35.5.

Although in the last years the civic empowerment of the Lithuanian society practically did not change, looking back to the results of previous years, we can claim that small changes in some are a part of more significant tendencies that showed up in a longer period of time. For example, since 2007, citizen involvement in civic activities is constantly growing (from 27.4 average index value in 2007 to 38.4 in 2012). However, potential activity is constantly going down (from 39.7 average index value in 2007 to 34.3 in 2012) which means that there are less people who are willing to engage in activities solving some national or local problems. Looking from time perspective it is also evident that perception of civic society's influence is a bit growing, however, at the same time civic activity risk assessment is remaining constant.

Higher empowerment is specific to younger, wealthier, more educated citizens, living in bigger cities. Pupils and students, as well as working citizens, tend to have the biggest civic empowerment whereas unemployed, pensioners and people that are in maternity/paternity leave tend to have the smallest civic empowerment.

2. Civic activeness index in 2012 had an average value of 38.4. Compared with the value of 2010, the growth of civic activeness index was not statistically significant. However, looking from time perspective, while the growth of civic activeness was not very significant, it was constant since 2007.

As in previous years, most popular civic activities in 2012 were environment cleaning activities and donating to charities – in the last two years, every second respondent claimed to have participated in these activities. Another popular activity was participating in local community's activities – 4 out of 10 respondents claimed to have participated in such activities. 27 percent of respondents claimed to have not participated in any of the 17 mentioned civic activities.

Compared with previous years, in 2012 citizens were slightly more active while addressing to public institutions to notify about law violations (however, generally speaking this activity was not very popular among citizens – only 17 percent claimed to have done it). Furthermore,

slightly more people participated in environment cleaning activities, although participation in these kinds of activities is constantly growing since 2008. The biggest reduction was in activities that need financial resources: in 2012 compared with 2010, less people were donating to charity and buying goods because of moral or political motives.

Participating in civic activities depends on education level, income and residency: more active are people with higher education, bigger income and living in bigger cities.

3. Potential civic activity average value in 2012 was 34.3. In 2012 this value was 35.4 and in 2009 – 38.3. Therefore, we can notice a declining citizens' will to solve problems that occur in their own state.

Some kind of action solving a serious political, economic or any local problem would be taken by respectively four, five and seven citizens out of ten. Such action would be initiated only by respectively one out of twenty, one or two out of ten.

Compared with previous years' results, it can be noticed that problems which would trigger political activeness remain the same – most people would take action to solve local problems while only a small part of respondents would take action to solve political problems.

It can be seen that the general will to take action is slightly reduced. Percentage of people that would join organized activities solving some political or economic problem is going down. However, there are more people that are not certain how they would behave in case of a political or economic problem and less people claim they would not get involved. Although the percentage of people that would engage in activities solving some local problem has remained practically the same since 2010, it can also be noticed that more people would not just join the activities but also initiate them.

Potential civic activeness is related to age, education level, income and residency: more will to engage in civic activities is common among younger respondents with higher education, bigger income and living in larger cities.

Occupation is also important – pupils and students as well as self-employed and employees are more prone to solving problems themselves, whereas pensioners and unemployed are more passive.

Talking about civic participation attitudes, most Lithuanian citizens think that “ordinary people” should participate at least a little in the public life, that is to be concerned with community issues and to vote in elections (58 percent). However, only 16 percent think that every citizen should actively engage in community activities. More respondents think that good citizens should just live honestly their personal life (22 percent).

4. Civic efficacy perception index in 2012 had an average value of 45.0. The biggest power to influence public decisions, in respondents' opinion, has the President and Parliament members: their influence is estimated to be 9 points in a scale of 10 points; public officials got 8 out of 10 points. People's belief in the power of municipality councils, businessmen and media is also high: these three groups got 7 out of 10 points. Grassroots organizations and communities received a little less points – 5 out of 10. Whereas respondents' sense of personal influence and other ordinary citizens is very low (3 points out of 10). The predominant beliefs about the power

of different society groups remain the same and the average values have not changed significantly since 2010.

The highest sense of personal influence is common among younger respondents, living in bigger cities as well as respondents with higher education and bigger income. When taking occupation into consideration, highest self-influence values are common to pupils and students. Whereas pensioners, respondents with special secondary or advanced vocational education as well as those getting small income and living in rural areas tend to evaluate their self-influence as very low.

Most of the respondents are quite reserved about their competences to understand political life and act in public arena: only 31 percent think that they have a good understanding about main problems of the state, 22 percent feel good about their personal competences that are necessary in political life, 16 percent think that they could perform political duties at least not worse than other citizens and only 13 percent think that they understand politics and governance better than most other citizens.

Personal political competences are evaluated better by males, respondents with higher education, bigger income, living in big cities, self-employed, employees and pupils or students.

Subjective political efficacy index in 2012 correlates with civic influence perception index: respondents that evaluate higher their personal political competences are more optimistic about their power to influence public decisions.

5. The majority of population associates civic engagement with political and social risks: 59 percent think that it is very likely or likely that a person initiating or actively participating in civic activities could lose a job, 55 percent think that such a person could be publicly attacked or slandered and 52 percent think that it would be possible to receive death threats. Even 60 percent think that a civically active person could be thought to be acting for selfish reasons and 48 percent agree that such a person would be considered weird.

Having in mind that every tenth citizen in the 2012 survey did not have an opinion on this question, it could be claimed that the social environment for civic activities in Lithuania remains very unfavorable. Every of the mentioned risks seem to be unlikely or very unlikely only for 3-4 citizens out of 10. Furthermore, it could be noticed that even 37 percent of respondents thought that all five mentioned risks were very likely or likely. Only 3 percent thought that none of the risks were likely.

Civic risk perception is mostly related to education and residency: people with higher education and living in bigger cities tend to see fewer risks connected to civic activities.

6. Lithuanian citizens are still not very interested in public matters. The index of interest in public matters in 2012 was 41.0 out of 100 and during the last few years it has not changed significantly. More interested in public matters are people with higher education, larger income, self-employed and living in bigger cities. Less interested respectively are people with small income, lower education, unemployed and living in towns (not villages!). No differences are found according to sex and age.

48 percent of respondents think that media in general could be trusted, that means the information presented in it is reliable. However, only 2 percent think that information about government and its decisions presented in the media is trustworthy. 40 percent of respondents tend to evaluate critically the information that they read or hear in the media and even 10 percent do not have opinion on the subject.

In 2012, it was noticeable that people who trust in media are more interested in public matters and on the contrary – distrust in information presented in the media is connected to being not interested in public matters.

CIVIC EMPOWERMENT OF THE LITHUANIAN STUDENTS

7. Analysis of the Lithuanian students' civic empowerment showed that students have more civic power than the whole society in general (students' civic empowerment index value in 2012 – 47,6). Students' civic empowerment is similar to the one of the Lithuanian teachers (teachers' civic empowerment index value in 2009 was 47.8).

Lithuanian students is a group that stands out with its higher civic influence perception. Together with teachers, they have more civic activity potential than other groups of the society. However, real civic activeness is higher among teachers than students. Civic risk assessment and interest in public matters among students is similar to the whole society.

Lithuanian students are quite homogeneous when comparing their civic empowerment. The only differentiating factor is the school type. Data show that students from secondary schools have more civic empowerment than those who study in basic and vocational education schools.

8. In 2012 students' civic activeness index average value was 53.6 which is much higher than that of the whole society (38.4). However, the civic activeness of the Lithuanian teachers is even higher – 70.0 (although it was measured in 2009).

Students are more active in all of the mentioned activities, especially environment cleaning and local community activities. Females are a bit more active than males, students from rural areas – more active than those from the cities and students from secondary schools or gymnasiums – more active than those from basic or vocational schools. It can also be seen that civic activeness grows with age but decreases again in the last years of high school.

Most important motives that stimulate students' will to engage in civic activities are the opportunity to acquire new skills and knowledge that would be useful in the future. The least important (but not unimportant) motive for students is civic duty.

9. Students' potential civic activeness in 2012 (48.6) was significantly higher than that of the whole society (34.3) and was similar to the potential civic activeness of the teachers (in 2009 it was 47.5).

Students are a group that is most likely to take action in the face of some serious political, economic or local problem. Furthermore, most of them would organize such activities themselves.

Civic potential of the students depends a lot on the support from their close surroundings – parents, teachers, classmates and other students, people outside of the school. The research showed that most of the students think the biggest support would come from their parents (79 percent of the students think that) and teachers (72 per cent). 60 percent of students would expect support from their classmates or other students and 48 percent – from people outside of school.

More willing to change public situation are students from rural areas and big cities, less – students from towns. Students from secondary schools and gymnasiums also have more civic potential than those from basic and vocational schools. Differences according to sex, age, grade or family's financial situation are not relevant.

10. Students' civic power perception index (64.8) in 2012 was much higher than the one of the whole society. Students are more positive about theirs, other ordinary people and community organizations' power to influence public decisions. Respectively they evaluate lower the power of the Parliament members, public officials, the President, members of municipal councils and the press.

Comparing students with teachers, it can be noticed that students even surpass teachers with their civic influence perception: in 2009, Lithuanian teachers' civic influence perception index value was 56.8.

Furthermore, students are quite positive about their political efficacy as well: 35 percent of students are confident about their knowledge of main problems in the country, 25 percent think that they are competent enough to participate in political life and 22 percent believe they could perform political duties not worse than most other people. However, only 11 percent think that they understand politics and governance better than others.

11. Lithuanian students' civic risk perception index average value in 2012 was 23.0 and was not significantly different from the value of the whole society (22.2). However, it is bigger than teachers' civic risk perception index – 16.9 that was counted in 2009.

More than half of the students are sure that participation in civic activities is inevitably connected with different social and financial risks: 7 out of 10 Lithuanian students think that citizens who actively initiate and participate in civic activities could lose their jobs. 6 out of 10 agree that such people could be thought as acting of selfish reasons, could be publicly attacked or considered as being weird.

12. Even though students are as interested in public matters as the rest of the society (students' interest in public matters index average value was 42.1, society's – 41.0), they are less interested in public matters than Lithuanian teachers (index value in 2009 was 53.7).

Lithuanian students are also not very interested in politics (only 3 out of 10 students said they were interested or somewhat interested in politics) and only a few speak about it with their parents, friends or teachers.

EVALUATION OF CIVIC EDUCATION STATE IN SCHOOLS

The survey of 2012 also had a purpose to evaluate the state of Lithuanian civic education in schools. The research showed that the vast majority (89 percent) of Lithuanian citizens think that civic education in schools is necessary. Students also feel quite favorably about the civic education subject: 68 percent think that the subject is interesting, 16 percent thought it to be very useful, 67 percent – useful. However, it should be noticed that 69 percent think that school should participate more in helping students to understand the political life of the state better and 56 percent think that civic education classes lack practical activities.

1 PRIEDAS. KAS YRA PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS IR KAIP JIS APSKAIČIUOJAMAS?

Mindaugas Degutis, Ainė Ramonaitė, Rūta Žiliukaitė

Pilietinės galios indeksą sudaro keturi matmenys: esamo pilietinio aktyvumo, potencialaus pilietinio aktyvumo, pilietinės įtakos suvokimo ir pilietinės veiklos rizikos vertinimo indeksai.

Norėdami išmatuoti visuomenės pilietines galias, visų pirma turėtume įvertinti visuomenės pilietinį aktyvumą: pažiūrėti, kaip dažnai Lietuvos žmonės imasi realios veiklos dėl bendrųjų interesų. Pilietinis aktyvumas gali pasireikšti įvairiausiomis formomis: susirūpinę visuomenine problema galime parašyti laišką Seimo nariui, pasirašyti popierinę ar elektroninę peticiją, inicijuoti demonstraciją ar tiesiog paskambinti atsakingai institucijai, pranešti apie problemą ir pareikalauti ją spręsti. Taip pat viešą problemą kartais galime išspręsti patys, nesikreipdami į valdžią, bet suorganizuodami bendruomeninę talką arba paaukodami pinigų ją sprendžiančiai organizacijai. Taigi į pilietinio aktyvumo indeksą įtraukėme ir politinio dalyvavimo formas (dalyvavimą partijose, demonstracijose), ir bendruomeninio veikimo ar socialinio solidarumo būdus (talkas, labdarą). Į šį indeksą pateko ir tokios institucionalizuotos tradicinės dalyvavimo formos kaip dalyvavimas visuomeninėje organizacijose ar judėjime, ir nauji, netradiciniai pilietinio aktyvumo būdai¹ - internetinės pilietinės akcijos, politiškai motyvuotas prekių boikotas.

Visuomenės pilietinę galią atspindi ne tik realus, bet ir potencialus aktyvumas – nusistatymas arba pasiryžimas veikti esant svarbiam reikalui. Potencialų pilietinį aktyvumą matavome prašydami žmonių įsivaizduoti, kaip jie elgtųsi hipotetinėse situacijose, jei iškiltų rimta visos šalies politinė, ekonominė bei vietinė problema.

Trečiasis pilietinės galios matmuo – tai savo paties pilietinio veiksmingumo arba savo įtakos politiniams sprendimams vertinimas, kitaip tariant, pačių žmonių supratimas, kokią galią jie turi valstybėje. Šis rodiklis yra vienas svarbiausių demokratinės sistemos „sveikatos“ požymių. Kuo daugiau įtakos žmonės jaučiasi turį savo valstybėje, tuo demokratiškesnė yra politinė sistema ir tuo stipresnė pilietinė visuomenė. Savo ruožtu žmonių pilietinis veiksmingumas priklauso nuo dviejų dalykų. Pirma, nuo objektyvių galimybių veikti, kitaip tariant, nuo politinės ir socialinės aplinkos, kuri gali skatinti arba varžyti pilietinį aktyvumą. Antra, nuo pačių žmonių pilietinės kompetencijos - jų žinių ir gebėjimo efektyviai veikti.² Konstruodami pilietinės įtakos suvokimo indeksą, siekėme įtraukti abu šiuos aspektus - išmatuoti ne tik tai, kaip žmogus vertina savo paties įtaką, bet ir tai, kaip jis vertina aplinką. Todėl respondentų klausėme ne tik apie tai, kokią įtaką jie asmeniškai turi priimant visuomenei svarbius

¹ Apie politikos mokslo populiarą perskyrą tarp tradicinių arba konvencinių ir nekonvencinių dalyvavimo formų žr. Riekašius, R. Politinis dalyvavimas. Kn. A.Krupavičius ir A.Lukošaitis (sud.) *Lietuvos politinė sistema*. Kaunas: Poligrafija ir informatika, 2004, 213-242; Dalton, R.J. *Citizen Politics: Public Opinion and Political Parties in Advanced Industrial Democracies*. 2nd ed. Chatham, NJ: Chatham House Publishers, 1996.

² Apie skirtumą tarp vidinio ir išorinio politinio veiksmingumo žr. Craig, S., Niemi, R., Silver, G. Political Efficacy and Trust: A Report on the NES Plot Study Items. *Political Behavior*, 1990, 12(3): 289-314.

sprendimus, bet ir apie tai, kokią įtaką, jų manymu, turi kiti paprasti žmonės ir visuomeninės organizacijos. Tai leido pamatyti ne tik, ar žmogus pats jaučiasi kompetentingas dalyvauti sprendimų priėmimo procese, bet ir kaip jis vertina Lietuvos politinės sistemos atvirumą, valdžios jautrumą visuomenės reikalavimams, galimybes paprastam žmogui ar visuomeninei organizacijai paveikti valdymą.

Galiausiai ketvirtasis pilietinės galios matmuo – pilietinės veiklos rizikos vertinimas – matuoja ne žmogaus nusiteikimą ar gebėjimą veikti, bet socialinės aplinkos vertinimą. Šis rodiklis rodo, kaip saugiai žmonės jaučiasi savoje šalyje, ar jie jaučiasi laisvi pilietiškai veikti, ar jų veikla palaikoma bendrapiliečių. Nors Lietuvoje pilietinio veikimo teisė įtvirtinta Konstitucijoje ir ginama įstatymų, suvaržymai ir grėsmės pilietiškai aktyviems žmonėms gali kilti dėl nusistovėjusių visuomeninių normų ir praktikų. Knygoje „Neatrasta galia“ pateiktame Lietuvos pilietinės visuomenės tyrime pastebima, jog Lietuvoje pilietinis aktyvumas dažnai laikomas nukrypimu nuo normos, o žmonės, dalyvaujantys pilietinėse veiklose, laikomi keistuoliais arba įtarinėjami turintys savanaudiškų interesų. Tokia situacija atspindi labai pavojingą visuomenės būklę, kai ji pati ne skatina, bet smukdo pilietinį aktyvumą. Be to, pilietinė veikla gali būti varžoma tikslingai - tokiomis priemonėmis, nuo kurių žmonėms sunku apsisaugoti, - grasinimais ar išmetant iš darbo. Kuo daugiau tokių grėsmių dėl pilietinės veiklos jaučia žmonės, tuo prastesnė terpė pilietinei veiklai, tuo mažesnė žmonių pilietinė galia. Ir priešingai, kuo tokių grėsmių žmonės jaučia mažiau, tuo palankesnė pilietinei veiklai socialinė aplinka, tuo didesni pilietinės galios resursai.

Aptariant kitus Lietuvos visuomenės pilietinės galios tyrimo metodikos aspektus, dera nurodyti dar tris dalykus. Pirma, Pilietinės galios indeksas skaičiuojamas naudojant reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos duomenis. Kiekvieną iš nurodytų pilietinės visuomenės matmenų būtų galima tirti ir kitais metodais: stebint pilietines gyventojų iniciatyvas, atliekant ekspertų apklausas, apibendrinant įvairių valstybinių institucijų ar nevyriausybių organizacijų kaupiamus statistinius duomenis ir kitaip. Informacija, surinkta derinant skirtingus metodus, būtų visapusiškesnė ir išsamesnė. Tačiau toks tyrimas reikalautų didelių laiko, žmogiškųjų ir finansinių išteklių, ir sunkiai galėtų būti įgyvendinamas kasmet. Tuo tarpu mūsų tikslas buvo sukurti tyrimo metodiką, kuri, pirmiausia, patikimai rodytų vykstančius Lietuvos visuomenės pilietinės galios pokyčius, kita vertus, leistų tyrimą kasmet pakartoti. Tam tinkamiausia reprezentatyvi gyventojų apklausa. Todėl Pilietinės galios indekso kūrimui ir pasirinkome šį metodą.

Antra, apibrėždami matmenis ir rodiklius, savęs klausėme, kokie rodikliai turėtų būti įtraukti, kad jie atskleistų pokyčius, galinčius įvykti per trumpą vienerių metų laikotarpį. Ralf'as Dahrendorf'as, apmąstydamas socialines ir politines transformacijas pokomunistinėse šalyse, atkreipė dėmesį į tai, kad pilietinės visuomenės laikrodis sukasi lėčiausiai: įstatymai gali būti sukurti ir priimti greičiausiai, ekonominių ir politinių reformų įgyvendinimas užtrunka ilgiau, dar ilgesnio laiko reikia pilietinės visuomenės raidai, nes ji reikalauja giluminių visuomenės kultūros pokyčių. Todėl kurdami Pilietinės galios indekso metodiką, į šio indekso matmenis neįtraukėme rodiklių, kurie tiesiogiai matuotų gyventojų vertybines nuostatas, pavyzdžiui, solidarumą, palankumą demokratiniam ar autoritariniam režimui ir panašiai. Nuo 1990 metų atliekami Lietuvos gyventojų socialinių ir politinių vertybių tyrimai rodo, kad šios vertybės kinta labai lėtai. Tad įtraukus jų rodiklius į kasmet matuojamą visuomenės

pilietinę galią vargiai būtų galima tikėtis kokių nors reikšmingų pokyčių. Kitaip yra su gyventojų pilietiniu aktyvumu, nuostatomis imtis pilietinių veiklų, pilietinės įtakos suvokimu ar rizikų vertinimu. Pavyzdžiui, pastaraisiais metais išpopuliarėjo labdaros akcijos, kai gyventojai gali paaukoti nedidelę pinigų sumą paskambinę telefonu ar įsigiję akcijos prekių paruošus. Atsiradus tokių akcijų pasiūlai, gyventojai labdaringoje veikloje ėmė dalyvauti daug dažniau. Kitas pavyzdys - prieš kelis metus prasidėjęs kaimiškųjų bendruomenių sąjūdis paskatino kaimiškųjų vietovių gyventojų dalyvavimo bendruomeninėse veiklose augimą, jų nuostatų į šią veiklą pokyčius.

Trečia, vienas sudėtingiausių klausimų kuriant tyrimo metodiką buvo tai, kaip sujungti anksčiau įvardintų keturių pilietinės visuomenės matmenų rodiklius į vieną pilietinės galios indeksą, kuris rodytų ne idealizuotą, bet iš tiesų Lietuvos visuomenėje įmanomą žmonių pilietinio angažuotumo lygį. Pilietinės visuomenės indeksas buvo konstruojamas dviem etapais. Pirmiausia, kiekvieno tirtu matmens rodikliai buvo sujungti į pilietinio aktyvumo, potencialaus pilietinio aktyvumo, pilietinės įtakos suvokimo ir pilietinės veiklos rizikos vertinimo indeksus. Paskui šie indeksai buvo standartizuoti ir sujungti į bendrą pilietinės galios indeksą. Verta šiek tiek išsamiau aptarti šių indeksų kūrimo kriterijus.

Tiriant esamą gyventojų pilietinį aktyvumą apklausoje respondentams buvo pateiktas penkiolikos įvairių pilietinių veiklų sąrašas ir paprašyta nurodyti, kurioje ar kuriose iš šių veiklų jie dalyvavo per pastaruosius metus. Kurdami esamo pilietinio aktyvumo indeksą turėjome nustatyti, keliose veiklose pilietiška aktyvus žmogus pajėgtų sudalyvauti per vienerius metus. Akivaizdu, kad dalyvavimas visose penkiolikoje tirtų veiklų yra sunkiai įmanomas, nes daugumos žmonių laiko ir energijos ištekliai, kuriuos jie gali skirti bendruomeninei ar politinei veiklai, yra riboti. Tačiau realu, kad pilietiška aktyvus žmogus per metus būtų sudalyvavęs penkiose skirtingose pilietinėse veiklose: ši riba ir buvo pasirinkta kaip maksimali esamo pilietinio žmonių aktyvumo riba.

Matuojant gyventojų potencialų pilietinį aktyvumą - jų nuostatas imtis veiklos tam tikrose situacijose, buvo naudojama trijų reikšmių skalė, atskleidžianti skirtingą pilietinio angažuotumo lygį: kilus tam tikrai visuomeninei problemai, žmogus gali arba pats imtis organizuoti veiklą šiai problemai spręsti, arba prisidėti prie kitų organizuojamos veiklos, arba likti nuošalėje. Taigi kuriant potencialaus pilietinio aktyvumo indeksą, buvo atsižvelgta ne tik į nuostatų kryptį, bet ir į jų intensyvumą: didžiausia šio indekso reikšmė rodo žmonių nuostatą imtis organizuoti pilietinę veiklą, o mažiausia indekso reikšmė, atvirkščiai, rodo, kad žmonėms yra būdinga nuostata likti nuošalėje, nesvarbu, kokia problema yra iškilusi šaliai ar bendruomenei.

Kurdami pilietinės įtakos indeksą naudojome tris rodiklius: kaip žmonės vertina savo pačių įtaką sprendimams, paveikiantiems visos visuomenės ar atskirų jos grupių gyvenimą, kaip jie vertina kitų eilinių piliečių įtaką tokiems sprendimams ir kaip vertina visuomeninių organizacijų ir judėjimų įtaką. Apklausoje visiems trimis rodikliams buvo taikoma 10 balų skalė, kurioje 1 reiškia „neturi jokios įtakos“, o 10 – „turi labai didelę įtaką“. Būtina atkreipti dėmesį, kad retas žmogus, pripažįstantis eilinių piliečių ar jų organizacijų dalyvavimo priimančius svarbius sprendimus reikšmę, vertintų savo paties ar kitų piliečių įtaką 9 ar 10 balų: politikos lauke eiliniai piliečiai nėra vieninteliai žaidėjai. Todėl vertinant jų galią šiame lauke verta atsižvelgti ir į kitų žaidėjų vaidmenį – šalies ir vietinės valdžios institucijų, verslo organizacijų.

Savo ruožtu tai, kad žmonės šioje skalėje savo pačių ir kitų piliečių įtaką vertina tik 3, 4 ar 5 balais, neturėtų būti vienareikšmiškai apibūdinta kaip pilietinės negalios rodiklis. Net ir toks vertinimas rodo, kad žmonės mato tam tikrą eilinių piliečių indėlį į šalies valdymą. Į šią aplinkybę buvo atsižvelgta kuriant pilietinės įtakos indeksą: respondentų atsakymai sugrupuoti taip, kad jie, viena vertus, atskleistų skirtumus tarp žmonių, skirtingai vertinančių piliečių ir jų organizacijų galią, kita vertus, dėl pagrįstai santūrių piliečių įtakos vertinimų nenusvertų šio indekso pilietinės negalios pusėn.

Paskutinis iš keturių indeksų – pilietinės veiklos rizikos vertinimo indeksas – rodo, kokia dalis gyventojų mano, kad yra tikėtina, jog žmonės, aktyviai dalyvaujantys pilietinėse veiklose, gali dėl to asmeniškai nukentėti: prarasti darbą, būti aplinkinių laikomi keistuoliais, įtarti veikiantys dėl savanaudiškų paskatų, viešai užsipulti ir apšmeižti, sulaukti grasinimų susidoroti. Maksimali indekso reikšmė rodo gyventojų nuostatą, kad visiškai netikėtina, jog žmogus, aktyviai dalyvaujantis pilietinėse veiklose, patirtų žalą kuriuo nors iš nurodytų penkių aspektų, minimali reikšmė - priešingą nuostatą, kad tikėtina, jog dėl savo pilietinės veiklos žmogus rizikuoja nukentėti visais nurodytais aspektais.

Keturi indeksai – pilietinio aktyvumo, potencialaus pilietinio aktyvumo, pilietinės įtakos suvokimo ir pilietinės veiklos rizikos vertinimo – prieš sujungiant juos vieną Pilietinės galios indeksą buvo standartizuoti: kiekvienas jų gali įgyti reikšmes nuo 0 iki 100 balų. Kuo mažesnė reikšmė, tuo mažiau pilietinės galios žmonės turi analizuojamu aspektu, kuo didesnė – tuo jų pilietinė galia analizuojamu aspektu didesnė. Iš šių standartizuotų indeksų buvo sukurtas bendras visuomenės Pilietinės galios indeksas, kuris taip pat įgyja reikšmes nuo 0 iki 100 balų: 0 reiškia, kad gyventojai visiškai neturi pilietinės galios, o 100 – kad visuomenei būdinga stipri pilietinė galia. Pabrėžtina, kad aukščiausia Pilietinės galios indekso reikšmė - 100 balų - nurodo ne idealią, tikrovėje neįmanomą visuomenės pilietinę galią, bet pasiekiamą pilietinės visuomenės būklę.

2 PRIEDAS. INFORMACIJA APIE REPREZENTATYVIAS „PILIE TINĖS GALIOS INDEKSO 2012 M.“ APKLAUSAS

Reprezentatyvias Lietuvos gyventojų bei Lietuvos moksleivių apklausas Pilietinės visuomenės instituto užsakymu atliko visuomenės nuomonės ir rinkos tyrimų centras „Vilmorus“.

REPREZENTATYVI LIETUVOS GYVENTOJŲ APKLAUSA

Tyrimo laikas: 2012 m. rugsėjo 7 – 16 d.

Respondentų skaičius: N = 1001.

Tyrimo objektas: 15 – 75 metų Lietuvos gyventojai.

Apklauso būdas: interviu respondento namuose.

Atrankos metodas: daugiapakopė, tikimybinė atranka. Respondentų atranka parengta taip, kad kiekvienas Lietuvos gyventojas turėtų vienodą tikimybę būti apklaustas.

Apklausa vyko: Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Druskininkuose, Kauno, Alytaus, Šakių, Pakruojo, Šilutės, Utenos, Tauragės, Švenčionių, Raseinių, Kupiškio, Molėtų, Telšių, Trakų, Akmenės, Mažeikių ir Ukmergės rajonuose. Tyrimas vyko 18 miestų ir 55 kaimuose.

REPREZENTATYVI LIETUVOS MOKSLEIVIŲ APKLAUSA

Tyrimo laikas: 2012 m. rugsėjo 17 – 30 d.

Respondentų skaičius: N = 506.

Tyrimo objektas: 9 – 12 klasių mokiniai ir profesinių mokyklų moksleiviai, siekiantys įgyti profesiją ir pagrindinį ar vidurinį išsilavinimą.

Apklauso būdas: tiesioginis interviu.

Apklausa vyko: Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Alytaus, Pakruojo, Šilutės, Varėnos, Panevėžio, Tauragės, Raseinių, Kupiškio ir Trakų rajonuose. Tyrimas vyko 11 miestų ir 16 kaimų.

Statistinių paklaidų, esant skirtingiems rezultatams, dydžiai:

	%	%	%	%	%	%	%	%	%
	3	5	10	15	20	25	30	40	50
	97	95	90	85	80	75	70	60	50
N									
100	3.4	4.4	6.0	7.1	8.0	8.7	9.2	9.8	10.0
200	2.4	3.1	4.2	5.0	5.7	6.1	6.5	6.9	7.1
300	2.0	2.5	3.5	4.1	4.6	5.0	5.3	5.7	5.8
400	1.7	2.2	3.0	3.6	4.0	4.3	4.6	4.9	5.0
500	1.5	1.9	2.7	3.2	3.6	3.9	4.1	4.4	4.5
750	1.2	1.6	2.2	2.6	2.9	3.2	3.3	3.6	3.7
1000	1.1	1.4	1.9	2.3	2.5	2.7	2.9	3.1	3.1

3 PRIEDAS. APKLAUSOS „PILIETINĖS GALIOS INDEKSAS 2012 M.“ KLAUSIMYNAS VISAI VISUOMENEI

1. Ar Jums svarbu kasdien sužinoti šias naujienas? Tai Jums yra labai svarbu, svarbu, nesvarbu ar visiškai nesvarbu?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Labai svarbu	Svarbu	Nesvarbu	Visiškai nesvarbu	Nežino
1. Sporto naujienas	1	2	3	4	9
2. Įžymių žmonių gyvenimo naujienas	1	2	3	4	9
3. Kultūrinio gyvenimo naujienas	1	2	3	4	9
4. Politinio gyvenimo naujienas	1	2	3	4	9
5. Verslo, ekonomikos naujienas	1	2	3	4	9
6. Kriminalines, nelaimingų įvykių naujienas	1	2	3	4	9
7. Naujienas apie Jūsų gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas	1	2	3	4	9

2. Apskritai kalbant, Jūsų manymu, ar Lietuvos žiniasklaida (spauda, laikraščiai, televizija, internetiniai naujienų portalai) suteikia visiškai patikimas, patikimas, nepatikimas ar visiškai nepatikimas žinias apie mūsų šalies valdžios darbą ir priimamus sprendimus?

1. Visiškai patikimas
2. Patikimas
3. Nepatikimas
4. Visiškai nepatikimas.
9. Nežino (NESKAITYTI)

3. Įsivaizduokite, kad staiga Jums ir visai visuomenei iškilo rimta politinė problema (pvz.: Prezidentas įveda tiesioginį savo valdymą, panaikindamas Seimą). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? Perskaitykite atsakymų variantus. *Vienas atsakymas*

1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti
2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos
3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau
9. Nežino

4. Įsivaizduokite, kad staiga Jums ir visai visuomenei iškilo rimta ekonominė problema (pvz.: valdžia žymiai padidina pajamų mokesčių gyventojams ar gerokai sumažina socialines išmokas socialiai remtiniams žmonėms). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? Perskaitykite atsakymų variantus. *Vienas atsakymas*

1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti
2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos
3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau
9. Nežino

5. Jums ir Jūsų aplinkos žmonėms iškilo kokia nors vietinės reikšmės problema (pvz.: šalia Jūsų gyvenamosios vietos ketinama statyti kenksmingų atliekų perdirbimo gamyklą arba įrengti sąvartyną ir pan.). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? Perskaitykite atsakymų variantus. **Vienas atsakymas**

1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti
2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos
3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau
9. Nežino

6. Ar balsuosite šių metų spalio mėn. įvyksiančiuose rinkimuose į Lietuvos Seimą?

1. Tikrai taip
2. Greičiausiai taip
3. Greičiausiai ne
4. Tikrai ne
5. Nežinau/neturiu nuomonės

7. Žmonės skirtingai vertina savo galimybes dalyvauti politiniame gyvenime. Prašau pasakyti, ar Jūs visiškai sutinkate, sutinkate, nei taip, nei ne, nesutinkate, visiškai nesutinkate su šiais teiginiais.

Kiekvienoje eilutėje - po atsakymą	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei taip, nei ne	Nesutinku	Visiškai nesutinku	N/N
1. Manau, kad esu pakankamai kompetentingas dalyvauti politiniame gyvenime	1	2	3	4	5	9
2. Manau, kad turiu gerą supratimą apie svarbiausias problemas mūsų šalyje	1	2	3	4	5	9
3. Manau, kad galėčiau neblogiau atlikti politines pareigas valstybėje nei dauguma kitų žmonių	1	2	3	4	5	9
4. Manau, kad išmanau apie politiką ir valdymą geriau nei dauguma žmonių	1	2	3	4	5	9

8. Paprasti žmonės turi daug visokių reikalų ir rūpesčių. Atsižvelgiant į tai, kaip Jūs manote, kiek eilinis žmogus privalo būti aktyvus savo bendruomenės gyvenime?

1. Kiekvienas žmogus turi aktyviai dalyvauti bendruomeninėje veikloje (pavyzdžiui, įsijungti į organizacijų veiklą, dalyvauti susirinkimuose ar pan.)
2. Paprastas žmogus privalo bent jau domėtis bendruomenės reikalais, balsuoti rinkimuose
3. Užtenka, kad paprastas žmogus sąžiningai gyventų savo asmeninį gyvenimą
9. Nežino

9. Egzistuoja įvairių būdų pagerinti padėtį visuomenėje. Ar per paskutiniuosius metus esate daręs (-iusi) ką nors iš čia išvardintų veiksmų?

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Taip	Ne	Nežino
Kreipėtės į politiką	1	2	9
Kreipėtės į valstybės kontroliuojančias institucijas (policiją, mokesčių inspekciją, vaiko teisių tarnybą ir pan.) pranešdami apie įstatymų pažeidimus	1	2	9
Dalyvavote partijos, politinės organizacijos veikloje	1	2	9
Dalyvavote visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje	1	2	9
Dalyvavote religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje	1	2	9
Neatlygintinai dalyvavote visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje (nešiojote ar platinote kokios nors kampanijos plakatus, ženklelius, lipdukus, skrajutes, taip pat ir internetu)	1	2	9
Pasirašėte peticiją (ne internetu)	1	2	9
Dalyvavote demonstracijoje, mitinge ar pikete	1	2	9
Dalyvavote streiko akcijoje	1	2	9
Pirkote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl etinių (moralinių) ar politinių motyvų	1	2	9
Boikotavote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl etinių (moralinių) ar politinių motyvų	1	2	9
Aukojote labdarai pinigų, daiktų arba kitaip parėmėte asmenis ar visuomenines organizacijas	1	2	9
Susitikote su žurnalistais ar pats/ pati rašėte, kalbėjote spaudoje, televizijoje, radijuje	1	2	9
Kreipėtės į advokatą, teismą ar prokuratūrą viešo, kolektyvinio intereso gynimo klausimu	1	2	9
Internetu siuntėte, skelbėte pilietinio ar politinio pobūdžio informaciją, pasirašėte peticiją, dalyvavote internetinėje politinėje diskusijoje, grupėje	1	2	9
Dalyvavote aplinkos tvarkymo talkose	1	2	9
Dalyvavote vietos bendruomenės veikloje	1	2	9

10. Kiek pilietiškai aktyvūs, Jūsų manymu, yra skirtingo amžiaus Lietuvos gyventojai? Įvertinkite 10 balų skalėje, kur 1 reiškia „visiškai nepilietiški“, o 10 – „labai pilietiški“.

<i>Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą</i>	Visiškai nepilietiški		Labai pilietiški	N/N
60 metų ir vyresni gyventojai	1----2----3----4----5----6----7----8----9----10			98
30 – 59 metų gyventojai	1----2----3----4----5----6----7----8----9----10			98
15 - 29 metų gyventojai	1----2----3----4----5----6----7----8----9----10			98

11. Ar dabartinėje Lietuvos mokykloje reikalingas pilietinis ugdymas?

1. Tikrai taip
2. Greičiau taip

3. Greičiau ne
4. Tikrai ne
9. Nežino

12. Įvairios visuomenės grupės turi skirtingas galias priimant sprendimus, darančius įtaką visos visuomenės ar atskirų jos grupių gyvenimui. Įvertinkite įvairių grupių galią daryti įtaką sprendimų priėmimui naudodamiesi 10 balų skale, kur 1 reiškia “Neturi jokios įtakos”, o 10 – “Turi labai didelę įtaką”?

Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą	Neturiu/ neturi <u>jokios</u> įtakos priimant sprendimus	-->	Turiu/ turi <u>labai</u> didelę įtaką priimant sprendimus
1. Jūs asmeniškai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10		
2. Paprasti žmonės	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10		
3. Visuomeninės organizacijos, bendruomenės	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10		
4. Žiniasklaidos atstovai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10		
5. Verslininkai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10		
6. Seimo nariai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10		
7. Valdininkai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10		
8. Prezidentas	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10		
9. Seniūnai	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10		
10. Savivaldybių tarybos	1---2---3---4---5---6---7---8---9---10		

13. Jūsų manymu, ar labai tikėtina, tikėtina, mažai tikėtina, ar visiškai netikėtina, kad gyventojai, kurie šiandien Lietuvoje inicijuoja ar aktyviai dalyvauja pilietinėse akcijose, veiklose susidurtų su šiomis problemomis? Po vieną perskaitykite problemas.

Kiekvienoje eilutėje – po atsakymą	Labai tikėtina	Tikėtina	Mažai tikėtina	Visiškai netikėtina	Nežino/ Neatsakė
1. Prarastų darbą	1	2	3	4	9
2. Būtų laikomi aplinkinių keistuoliais	1	2	3	4	9
3. Galėtų būti viešai užsipuolami, šmeižiami	1	2	3	4	9
4. Būtų įtarinėjami aplinkinių, kad veikia dėl savanaudiškų paskatų	1	2	3	4	9
5. Galėtų sulaukti grasinimų susidoroti	1	2	3	4	9

14. Kaip Jūs įvertintumėte dabartines gyvenimo sąlygas Lietuvoje dešimties balų skalėje, kur 1 reiškia „labai blogos“, o 10 – „labai geros“?

Labai blogos	1-----2-----3-----4-----5-----6-----7-----8-----9-----10	Labai geros	98. Nežino/ Neatsakė
--------------	--	-------------	----------------------

15. Kaip Jūs manote, gyvenimo sąlygos Lietuvoje po dešimties metų bus daug geresnės, geresnės, liks tokios pat, blogesnės, daug blogesnės nei dabar?

1. Daug geresnės
2. Geresnės
3. Liks tokios pat
4. Blogesnės
5. Daug blogesnės

1. Ar Jums svarbu kasdien sužinoti šias naujienas? Tai Jums yra labai svarbu, svarbu, nesvarbu ar visiškai nesvarbu?

<i>Atsakymus pažymėkite kiekvienoje eilutėje</i>	Labai svarbu	Svarbu	Nesvarbu	Visiškai nesvarbu
1. Sporto naujienas	1	2	3	4
2. Įžymių žmonių gyvenimo naujienas	1	2	3	4
3. Kultūrinio gyvenimo naujienas	1	2	3	4
4. Politinio gyvenimo naujienas	1	2	3	4
5. Verslo, ekonomikos naujienas	1	2	3	4
6. Kriminalines, nelaimingų įvykių naujienas	1	2	3	4
7. Naujienas apie Jūsų gyvenamosios vietovės reikalus, bendruomenės problemas	1	2	3	4

2. Apskritai kalbant, Jūsų manymu, ar Lietuvos žiniasklaida (spauda, laikraščiai, televizija, internetiniai naujienų portalai) suteikia visiškai patikimas, patikimas, nepatikimas ar visiškai nepatikimas žinias apie mūsų šalies valdžios darbą ir priimamus sprendimus?

1. Visiškai patikimas
2. Patikimas
3. Nepatikimas
4. Visiškai nepatikimas
5. *Nežinau*

3. Kaip dažnai Jūs kalbatės su šiais žmonėmis apie politiką?

<i>Atsakymus pažymėkite kiekvienoje eilutėje</i>	Kasdien / beveik kasdien	Kelis kartus per savaitę	Bent kartą per savaitę	Kelis kartus per mėnesį	Bent kartą per mėnesį	Rečiau nei kartą per mėnesį	Niekada
1. Su draugais	1	2	3	4	5	6	7
2. Su tėvais	1	2	3	4	5	6	7
3. Su mokytojais	1	2	3	4	5	6	7

4. Ar Jūs domitės politika?

1. Labai domiuosi
2. Greičiau domiuosi
3. Beveik nesidomiu
4. Visiškai nesidomiu

5. Įsivaizduokite, kad staiga Jums ir visai visuomenei iškilo rimta politinė problema (pvz.: Prezidentas įveda tiesioginį savo valdymą, panaikindamas Seimą). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? Pasirinkite tik vieną, Jums labiausiai tinkantį, atsakymo variantą.

1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti
2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos
3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau
4. *Nežinau*

6. Įsivaizduokite, kad staiga Jums ir visai visuomenei iškilo rimta ekonominė problema (pvz.: valdžia žymiai padidina pajamų mokestį gyventojams ar gerokai sumažina socialines išmokas socialiai remtiniams žmonėms). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? Pasirinkite tik vieną, Jums labiausiai tinkantį, atsakymo variantą.

1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti
2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos
3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau
4. *Nežinau*

7. Jums ir Jūsų aplinkos žmonėms iškilo kokia nors vietinės reikšmės problema (pvz.: šalia Jūsų gyvenamosios vietos ketinama statyti kenksmingų atliekų perdirbimo gamyklą arba įrengti sąvartyną ir pan.). Kaip Jūs elgtumėtės tokioje situacijoje? Pasirinkite tik vieną, Jums labiausiai tinkantį, atsakymo variantą.

1. Imčiausi organizuoti veiklą šiai problemai spręsti
2. Sutikčiau prisidėti prie tokios veiklos
3. Laikyčiausi nuošalyje, nieko nedaryčiau
9. *Nežinau*

8. Kaip manote, jei imtumėtės veiklos, susijusios su politinės, ekonominės ar vietos reikšmės problemos sprendimu mokykloje, ar Jūsų iniciatyvą palaikytų:

<i>Atsakymus pažymėkite kiekvienoje eilutėje</i>	Tikrai palaikytų	Greičiau palaikytų	Greičiau nepalaikytų	Tikrai nepalaikytų	<i>Nežinau</i>
1. Mokytojai	1	2	3	4	9
2. Bendraklasiai, kiti moksleiviai	1	2	3	4	9
3. Tėvai	1	2	3	4	9
4. Žmonės už mokyklos ribų (Jūsų miesto ar kaimo bendruomenė)	1	2	3	4	9

9. Ar Jūs balsuosite šių metų spalio mėnesį įvyksiančiuose Lietuvos Seimo rinkimuose?

1. Tikrai taip
2. Greičiausiai taip
3. Greičiausiai ne
4. Tikrai ne

5. Nežinau

6. Dar neturiu balsavimo teisės

10. Žmonės skirtingai vertina savo galimybes dalyvauti politiniame gyvenime. Prašau pasakyti, ar Jūs visiškai sutinkate, sutinkate, nei taip, nei ne, nesutinkate, visiškai nesutinkate su šiais teiginiais.

<i>Atsakymus pažymėkite kiekvienoje eilutėje</i>	Visiškai sutinku	Sutinku	Nei taip, nei ne	Nesutinku	Visiškai nesutinku	<i>Nežinau</i>
1. Manau, kad esu pakankamai kompetentingas dalyvauti politiniame gyvenime	1	2	3	4	5	9
2. Manau, kad turiu gerą supratimą apie svarbiausias problemas mūsų šalyje	1	2	3	4	5	9
3. Manau, kad galėčiau neblogiau atlikti politines pareigas valstybėje nei dauguma kitų žmonių	1	2	3	4	5	9
4. Manau, kad išmanau apie politiką ir valdymą geriau nei dauguma žmonių	1	2	3	4	5	9

11. Paprasti žmonės turi daug visokių reikalų ir rūpesčių. Atsižvelgiant į tai, kaip Jūs manote, kiek eilinis žmogus privalo būti aktyvus savo bendruomenės gyvenime?

1. Kiekvienas žmogus turi aktyviai dalyvauti bendruomeninėje veikloje (pavyzdžiui, įsijungti į organizacijų veiklą, dalyvauti susirinkimuose ar pan.)

2. Paprastas žmogus privalo bent jau domėtis bendruomenės reikalais, balsuoti rinkimuose

3. Užtenka, kad paprastas žmogus sąžiningai gyventų savo asmeninį gyvenimą

9. Nežinau

12. Egzistuoja įvairių būdų pagerinti padėtį visuomenėje. Ar per paskutiniuosius metus esate daręs(-iusi) ką nors iš čia išvardintų veiksmų?

<i>Atsakymus pažymėkite kiekvienoje eilutėje</i>	Taip	Ne	<i>Nežinau</i>
1. Kreipėtės į politiką	1	2	9
2. Kreipėtės į valstybės kontroliuojančias institucijas (policiją, mokesčių inspekciją, vaiko teisių tarnybą ir pan.) pranešdami apie įstatymų pažeidimus	1	2	9
3. Dalyvavote partijos, politinės organizacijos veikloje	1	2	9
4. Dalyvavote visuomeninių organizacijų, judėjimų veikloje	1	2	9
5. Dalyvavote religinės bendruomenės vykdomoje socialinėje veikloje	1	2	9

6. Neatlygintinai dalyvavote visuomeninėje ar pilietinėje kampanijoje (nešiojote ar platinote kokios nors kampanijos plakatus, ženklelius, lipdukus, skrajutes, taip pat ir internetu)	1	2	9
7. Pasirašėte peticiją (ne internetu)	1	2	9
8. Dalyvavote demonstracijoje, mitinge ar pikete	1	2	9
9. Dalyvavote streiko akcijoje	1	2	9
10. Pirkote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl etinių (moralinių) ar politinių motyvų	1	2	9
11. Boikotavote kokios nors firmos arba šalies produktus dėl etinių (moralinių) ar politinių motyvų	1	2	9
12. Aukojote labdarai pinigų, daiktų arba kitaip parėmėte asmenis ar visuomenines organizacijas	1	2	9
13. Susitikote su žurnalistais ar pats/ pati rašėte, kalbėjote spaudoje, televizijoje, radijuje	1	2	9
14. Kreipėtės į advokatą, teismą ar prokuratūrą viešo, kolektyvinio intereso gynimo klausimu	1	2	9
15. Internetu siuntėte, skelbėte pilietinio ar politinio pobūdžio informaciją, pasirašėte peticiją, dalyvavote internetinėje politinėje diskusijoje, grupėje	1	2	9
16. Dalyvavote aplinkos tvarkymo talkose	1	2	9
17. Dalyvavote vietos bendruomenės veikloje	1	2	9

13. Kuo, Jūsų manymu, dalyvavimas pilietinėse veiklose (pavyzdžiui, įvairių pilietinių organizacijų veikloje, pilietinėse akcijose, bendruomeninėje veikloje ir pan.) gali būti svarbus Jums asmeniškai? (Įvertinkite įvairias priežastis 5 balų skalėje, kur 1 reiškia “visiškai nesvarbu”, o 5 – “labai svarbu”).

<i>Atsakymus pažymėkite kiekvienoje eilutėje</i>	Visiškai nesvarbu		Labai svarbu
1. Padeda užmegzti naujų pažinčių	1-----2-----3-----4-----5		
2. Suteikia progą gerai praleisti laiką su draugais	1-----2-----3-----4-----5		
3. Tokia patirtis yra gražus įrašas gyvenimo aprašyme	1-----2-----3-----4-----5		
4. Toks dalyvavimas – tai galimybė įgyti įgūdžius ir žinias, kurie pravers vėliau gyvenime	1-----2-----3-----4-----5		
5. Noriu prisidėti sprendžiant draugų, artimųjų problemas	1-----2-----3-----4-----5		
6. Leidžia jaustis bendruomenės dalimi	1-----2-----3-----4-----5		
7. Tikiu, jog bendros pastangos leidžia pasiekti pokyčių visuomenėje	1-----2-----3-----4-----5		
8. Dalyvavimas tokiose veiklose yra kiekvieno piliečio pareiga	1-----2-----3-----4-----5		

14. Lietuvoje veikia įvairios mokinių organizacijos. Čia yra pateiktas tokių organizacijų sąrašas. Apie kiekvieną jų pasakykite, ar Jūs šiuo metu dalyvaujate jos veikloje, dalyvavote anksčiau, ar niekada nedalyvavote?

<i>Atsakymus pažymėkite kiekvienoje eilutėje</i>	Dalyvauju šiuo	Dalyvavau	Niekada

	metu	anksčiau	nedalyvavau
1. Jaunimo organizacijos (pvz., skautai, ateitininkai)	1	2	3
2. Mokinių savivalda	1	2	3
3. Mokinių meno kolektyvai	1	2	3
4. Mokinių sporto organizacijos, komandos	1	2	3
5. Kitos mokinių organizacijos, susibūrimai	1	2	3

15. Ar mokykloje, kurioje Jūs mokotės, pilietiniam ugdymui yra skiriama daug, vidutiniškai, mažai ar visiškai jokio dėmesio?

1. Daug
2. Vidutiniškai
3. Mažai
4. Visiškai neskiriama dėmesio

16. Ar pilietinio ugdymo dalykas Jums asmeniškai yra labai naudingas, naudingas, nenaudingas, visiškai nenaudingas?

1. Labai naudingas
2. Naudingas
3. Nenaudingas
4. Visiškai nenaudingas
5. Tokio dalyko neturėjome

17. Čia yra pateikta keletas teiginių apie pilietinį ugdymą mokykloje. Ar Jūs visiškai sutinkate, sutinkate, nesutinkate, ar visiškai nesutinkate su jais.

<i>Atsakymus pažymėkite kiekvienoje eilutėje</i>	Visiškai sutinku	Sutinku	Nesutinku	Visiškai nesutinku	<i>Nežinau</i>
1. Mokykloje pilietinio ugdymo dalyko pamokos yra įdomios	1	2	3	4	5
2. Moksleivių pilietinio ugdymo dalyko žinios yra vertinamos taip pat griežtai kaip ir tokių dalykų kaip lietuvių kalba, istorija, matematika ir pan.	1	2	3	4	5
3. Mokykloje pilietinio ugdymo dalyko pamokose teorija nėra susiejama su konkrečių atvejų analize	1	2	3	4	5
4. Pilietinio ugdymo dalyko pamokose trūksta praktinės veiklos	1	2	3	4	5
5. Mūsų mokykloje yra įgyvendinami pilietinių veiklų projektai, į kuriuos siekiama įtraukti ne tik stropius ir aktyvius, bet ir	1	2	3	4	5

kitus mokinius					
6. Mokykloje yra mokytojų, į kuriuos mes galime kreiptis, jeigu mums reikia patarimo ar palaikymo įgyvendinant vieną ar kitą mūsų iniciatyvą	1	2	3	4	5
7. Mokykloje turėtų būti labiau padedama moksleiviams suprasti šalies politinį gyvenimą	1	2	3	4	5
8. Pilietinio ugdymo dalyką mokykloje vertėtų visai panaikinti	1	2	3	4	5

18. Jūsų nuomone, ar moksleivių pilietiškumas yra ugdomas šių dalykų pamokose?

<i>Atsakymus pažymėkite kiekvienoje eilutėje.</i>	Taip	Greičiau taip	Greičiau ne	Ne
1. Lietuvių kalbos	1	2	3	4
2. Istorijos	1	2	3	4
3. Etikos/tikybos	1	2	3	4

19. Įvairios visuomenės grupės turi skirtingas galias priimant sprendimus, darančius įtaką visos visuomenės ar atskirų jos grupių gyvenimui. Įvertinkite įvairių grupių galią daryti įtaką sprendimų priėmimui naudodamiesi 10 balų skale, kur 1 reiškia "Neturi jokios įtakos", o 10 – "Turi labai didelę įtaką".

<i>Atsakymus pažymėkite kiekvienoje eilutėje</i>	Neturiu/ neturi <u>jokios įtakos</u> priimant sprendimus -->	Turiu/ turi <u>labai didelę įtaką</u> priimant sprendimus
1. Jūs asmeniškai	1----2----3----4----5----6----7----8----9----10	
2. Paprasti žmonės	1----2----3----4----5----6----7----8----9----10	
3. Visuomeninės organizacijos, bendruomenės	1----2----3----4----5----6----7----8----9----10	
4. Žiniasklaidos atstovai	1----2----3----4----5----6----7----8----9----10	
5. Verslininkai	1----2----3----4----5----6----7----8----9----10	
6. Seimo nariai	1----2----3----4----5----6----7----8----9----10	
7. Valdininkai	1----2----3----4----5----6----7----8----9----10	
8. Prezidentas	1----2----3----4----5----6----7----8----9----10	
9. Seniūnai	1----2----3----4----5----6----7----8----9----10	
10. Savivaldybių tarybos	1----2----3----4----5----6----7----8----9----10	

20. Jūsų manymu, ar labai tikėtina, tikėtina, mažai tikėtina, ar visiškai netikėtina, kad gyventojai, kurie šiandien Lietuvoje inicijuoja ar aktyviai dalyvauja pilietinėse akcijose, veiklose susidurtų su šiomis problemomis.

<i>Atsakymus pažymėkite kiekvienoje eilutėje</i>	Labai	Tikėtina	Mažai	Visiškai

	tikėtina		tikėtina	netikėtina
1. Prarastų darbą	1	2	3	4
2. Būtų laikomi aplinkinių keistuoliais	1	2	3	4
3. Galėtų būti viešai užsipuolami, šmeižiami	1	2	3	4
4. Būtų įtarinėjami aplinkinių, kad veikia dėl savanaudiškų paskatų	1	2	3	4
5. Galėtų sulaukti grasinimų susidoroti	1	2	3	4

21. Kaip Jūs įvertintumėte dabartines gyvenimo sąlygas Lietuvoje dešimties balų skalėje, kur 1 reiškia labai blogos, o 10 – labai geros?

Labai blogos	1-----2-----3-----4-----5-----6-----7-----8-----9-----10	Labai geros
---------------------	--	--------------------

22. Kaip Jūs manote, gyvenimo sąlygos Lietuvoje po dešimties metų bus daug geresnės, geresnės, liks tokios pat, blogesnės, daug blogesnės nei dabar?

1. Daug geresnės
2. Geresnės
3. Liks tokios pat
4. Blogesnės
5. Daug blogesnės

23. Ar Jūs norėtumėte išvykti gyventi visam laikui į kitą šalį?

1. Taip
2. Greičiau taip
3. Greičiau ne
4. Ne

Duomenys apie respondentą

S1. Respondento lytis:

1. Vyras
2. Moteris

S2. Amžius (suėję metai)

S3. Kelintoje klasėje (kurse) šiuo metu mokotės?

(Parašykite): _____ klasė/ kursas

S4. Mokykla, kurioje mokotės, yra:

1. Pagrindinė mokykla
2. Progimnazija
3. Vidurinė mokykla

4. Gimnazija
5. Profesinė mokykla

S5. Kaip Jūs apibūdintumėte šeimos, kurioje gyvenate, finansinę padėtį:

1. Labai gera
2. Gera
3. Vidutinė
4. Bloga
5. Labai bloga

S6. Ar dažnai paskutiniu metu Jūs einate į bažnyčią arba religinius susirinkimus, neskaitant vestuvių, laidotuvių ir krikštynų?

1. Dažniau nei kartą per savaitę
2. Kartą per savaitę
3. Kartą per mėnesį
4. Tik per kai kurias religines šventes
5. Kartą per metus
6. Rečiau nei kartą per metus
7. Niekada, beveik niekada
8. Nežinau (neskaityti)
9. Neatsakė (neskaityti)

S7. Gyvenamoji vieta

1. Vilnius
2. Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys
3. Kiti miestai
4. Kaimas